
In dienst van de Kerk

84 jaar
Vereniging van Kerkvoogdijen
in de Nederlandse Hervormde Kerk
1920-2004

door R.M. Belder

*...Men behoeft **niet** in de kerk te staan om zich kerkelijk te gedragen.
Het beste bewijs daarvan is de Vereniging van Kerkvoogdijen.
Als zelfstandige organisatie, die niet in de kerkelijke structuur
van de Nederlandse Hervormde Kerk is ingebed, heeft zij zich
gedurende vierentachtig jaar ingezet voor de belangen van de
plaatselijke Hervormde gemeenten en van de Nederlandse Hervormde
Kerk in haar geheel...*

Inhoud

<i>bladzijde</i>	6	Voorwoord
	8	Verantwoording
	10	Waarom een Vereniging van Kerkvoogdijen?
	22	Een Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen
	32	Het karakter van de Vereniging
	41	De organisatie van de Vereniging
	65	Relatie met de kerkelijke organen
	88	Beleid en bezuiniging
	103	Voor en namens de kerkvoogdijen
	118	De Commissie voor de kerkorde 1945-1950
	126	Bestuur en beheer
	148	Verhouding diaconie en kerkvoogdij
	156	Relatie met de predikanten
	168	Plaatselijke medewerkers
	176	Verzekeringen
	185	Overige dienstverlening
	196	Kerkelijke gebouwen
	226	Kerktorens
	233	Kerkorgels
	244	Plaatselijke geldwerving
	267	Relatie met overheid en samenleving
	282	Maandblad en overige publiciteit
	292	Kerkelijke begraafplaatsen
	301	Het Zuiderzeefonds
	305	Samen-op-Weg
	315	De Vereniging volgt de Kerk
	321	De toekomst van de Vereniging van Kerkvoogdijen
	329	Visies op het verleden en de toekomst
	367	Dienend bezig zijn voor de kerk
	379	De bestuurders van de Vereniging
	386	Thema's en illustraties Kerkbalans

Voorwoord

Het zal menigeen misschien vreemd in de oren klinken dat met name de Vereniging van Kerkvoogdijen sinds haar oprichting in 1920 de tekst van Galaten 6 vers 2 in haar vaandel droeg. In allerlei publicaties, brochures en niet te vergeten “Het Orgaan” werd de volgende tekst met het toenmalige logo van de Vereniging afgedrukt: *Draagt elkanders lasten en vervult alzoo de Wet van Christus.*

Het toenmalige bestuur van de Vereniging gaf daarmee te kennen dat men er samen voor moet staan om voor de belangen van de plaatselijke kerkvoogdijen (= Hervormde gemeenten) op te komen. Ook de beheerders van die tijd wisten wat hun taak was. Niet om de belangen van het instituut kerkvoogdij voorop te stellen. Neen, de beheerders waren alleen werkzaam in het belang van de plaatselijke Hervormde gemeente.

Vanuit die zorg om en verantwoordelijkheid voor de eigen Hervormde gemeente, hebben beheerders altijd gehandeld en dat doen zij anno 2004 nog steeds. Het gaat immers om het voortbestaan van de Hervormde gemeente waarin het kerkelijk leven zich afspeelt. Dat vraagt behartiging van de vermogensrechtelijke aangelegenheden, zoals genoemd in ordinantie 11 van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland, die nodig zijn om voorwaarden voor een goed functionerende gemeente te scheppen.

Vanuit die visie vond een aantal mensen het in 1920 belangrijk dat er een organisatie in het leven werd geroepen die zich bezig ging houden met *‘het bevorderen van de stofelijke belangen voorzover niet van diaconale aard, der Nederlandse Hervormde Kerk, haar gemeenten en van de kerkvoogdijen in het bijzonder’*, zoals lid 1 van artikel 2 van de statuten van de Vereniging dat verwoordt.

Wanneer men de geschiedenis van de Vereniging van de afgelopen 84 jaar de revue laat passeren, zoals in dit boek gebeurt, dan mag met dankbaarheid worden geconstateerd dat:

- destijds gelukkig een aantal mensen bereid bleek te zijn zich in te zetten voor de beheersaspecten in de Hervormde gemeenten;
- gelukkig ook anno 2004 mensen bereid zijn om met dezelfde motivatie als hun voorgangers, verantwoordelijkheid te dragen om de belangen van de Hervormde gemeenten te dienen.

Maar het beleid van de Vereniging beperkte zich niet alleen tot de plaatselijke gemeenten. Vanaf het begin van haar bestaan had de Vereniging oog voor de problemen waarmee de Nederlandse Hervormde Kerk te maken had. De Vereniging heeft de landelijke kerk op verschillende zaken bekritiseerd, maar ook gaf zij haar adviezen om bepaalde zaken anders aan te pakken.

Omdat de beheerstaak van de colleges van kerkvoogden in de Hervormde gemeenten, een vrij unieke is, besloot het hoofdbestuur, ter gelegenheid van het feit dat onze Vereniging per 1 januari 2005 opgaat in de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland, een boek uit te geven. Wij hebben de heer R.M. Belder, chef de bureau van ons Centraal Bureau te Dordrecht, gevraagd het in 1995 uitgegeven boek “In dienst van de Kerk” te herzien en te actualiseren. Wij zijn hem veel dank verschuldigd voor de wijze waarop en de korte tijd waarin hij dat heeft weten te realiseren.

De Vereniging van Kerkvoogdijen zal, straks in de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer, ook in de toekomst de colleges van kerkrentmeesters in de plaatselijke gemeenten van dienst zijn door advies en bijstand te verlenen.

Voorts zal het beleid van de Vereniging erop gericht blijven om in de komende jaren het landelijke beleid van onze kerk nauwlettend te blijven volgen, opdat op efficiënte en effectieve wijze wordt omgegaan met de steeds schaarser wordende financiële middelen die de plaatselijke gemeenten vaak moeizaam bijeen moeten brengen.

Namens het hoofdbestuur van de
Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk,

Drs. G. van Soest, voorzitter
W.G. Roseboom, secretaris

Verantwoording

Dit Gedenkboek is tot stand gekomen door raadpleging van veel documentatie, zoals die aan het slot van deze paragraaf is genoemd. De opdracht was om het Gedenkboek van 1995, dat ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Vereniging van Kerkvoogdijen werd uitgegeven, te actualiseren. Verder was het de wens van het hoofdbestuur in het nieuwe gedenkboek enkele bijdragen op te nemen van bestuurders van provinciale afdelingen, ereleden en andere personen die het werk van de Vereniging van Kerkvoogdijen van heel dichtbij hebben meegemaakt.

Aan de hand van de informatie, die uit het onderzoek naar de historie van de Vereniging van Kerkvoogdijen werd verkregen, zijn de hoofdstukken samengesteld. Het is geen volledige weergave van datgene waarmee de Vereniging van Kerkvoogdijen zich de afgelopen 84 jaar heeft beziggehouden. Het zijn slechts flitsen uit deze periode. Flitsen die in elk geval een beeld geven van de wijze waarop “het behartigen van de belangen van de Nederlandse Hervormde Kerk, haar gemeenten en van de kerkvoogdijen in het bijzonder” heeft plaatsgevonden.

De omslag van het boek wordt geïllustreerd met het logo van de Vereniging van Kerkvoogdijen dat sinds 1961 gebruikt wordt. In het beeldmerk is duidelijk een kerkgebouw te herkennen. Toch steekt de symboliek van dit vignet nog dieper. Over het liggende vlak lopen evenwijdige lijnen in dezelfde richting. Zij symboliseren de leden van de kerk die, de een niet belangrijker dan de ander, samen Gods volk onderweg mogen zijn.

Het gebouw van de kerk heeft wortels in de diepte. Zo mogen wij in de gemeente ons werk doen. Hecht gefundeerd. Geworteld en gegrond in de liefde, samen met alle heiligen, om de Liefde van Christus te kennen (Efeziërs 3:18 en 19). Deze arbeid mag gericht zijn op het Koninkrijk. Dit komt van God af. Daarom wijst de spits van de kerktoeren ook naar Boven.

Behalve in alle publicaties en stukken van de Vereniging, wordt dit logo sinds 1977 gebruikt op draaginsignes en legplaquettes die, op aanvraag van de colleges van kerkvoogden, door het hoofdbestuur van de Vereniging worden toegekend aan personen die gedurende een bepaalde periode werkzaam zijn geweest in de beheerssector van de gemeente, waarvoor aan het college van kerkvoogden als zodanig een taak is toebedeeld.

Op de achtergrond van de omslag is het kerkzegel van de Nederlandse Hervormde Kerk afgedrukt, dat sinds 23 juni 1966 in gebruik is. Op dit zegel staat niet de kerk in het middelpunt, maar wordt op symbolische wijze het Koninkrijk Gods uitgebeeld. Het stelt een wijdvertakte ceder voor waaronder de vogels van velerlei gevederde nesten, een voorstelling bekend uit Ezechiël 17:23, Lucas 13:19, met aan de rechterzijde de tekst: Sig(illum) Syn(odi) Gen(eralis) Eccl(esiae) Ref(ormatae) Neerl(andica). Gestreefd is naar een beeld dat zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament

voorkomt en het wereldomvattende karakter van de kerk weergeeft. Het zegel werd in zilver geslagen als legpenning om bij bijzondere gelegenheden uit te reiken.

Juist omdat het boek probeert inzicht te geven in de situatie van het kerkvoogdelijk beheer, zoals dat in ordinantie 16 en 18 van de kerkorde van de Nederlandse Hervormde Kerk is beschreven, wordt steeds gesproken over *kerkvoogdij* of *college van kerkvoogden*. Sinds 1 mei 2004 is de juiste naam: *College van kerkrentmeesters*.

Voorts omvat het boek tal van publicaties waarin nog bedragen in guldens zijn vermeld. De omrekenkoers naar euro's is € 2,20371.

Tenslotte wordt vermeld dat voor dit boek gebruik is gemaakt van:

- Alle jaargangen van “Het Orgaan”, “Het Maandblad”, “De Kerkvoogdij” en “Kerkbeheer” over de periode 1920 - 2004.
- De notulen van de vergaderingen van het hoofdbestuur.
- “Bestuur en beheer in de Hervormde Kerk” van prof. mr. L.J. van Apeldoorn; Uitgave: N.V. Korteweg & Stemerding, Rotterdam 1927.
- “Handleiding voor de beheerscolleges der Ned. Hervormde Kerk” Uitgave: Vereniging van Kerkvoogdijen, 1935.
- “De kerkelijke hoofdelijke omslag in de praktijk” Uitgave: Vereniging van Kerkvoogdijen, 1920.
- “De kerkvoogdijen en de nieuwe kerkorde” door mr. dr. H.M.J. Wagenaar.
- “De plaats van het beheer in de nieuwe kerkorde” door prof. dr. J.H. Semmelink.
- Rapport over het concept-ontwerp nieuwe kerkorde, uitgave Vereniging van Kerkvoogdijen, augustus 1948.
- Verslag van de buitengewone algemene vergadering van de Vereniging van Kerkvoogdijen, gehouden op 23 maart 1948 over de positie van de kerkvoogdijen in het ontwerp nieuwe kerkorde.
- “Dwang of vrijwilligheid” van prof. dr. H. Berkhof, september 1949.
- “Kerk onder Patriottenbewind” van dr. W.H. den Ouden, april 1994.
- “De Commissie voor de kerkorde 1945-1950”, van prof. dr. W. Balke en mr. drs. H. Oostenbrink-Evers, 1993.
- “De ontknoping van de zilveren koorde” van dr. W.H. den Ouden, 2004.

R.M. Belder,
Dordrecht, november 2004

Waarom een Vereniging van Kerkvoogdijen?

De voorbereiding en de oprichting van de Vereniging van Kerkvoogdijen vonden plaats tussen 1919 en 1920. Datzelfde gebeurde met het Reglement op de Predikants-traktementen. Daarom kan zonder meer gesteld worden dat de zorg voor de predikantstraktementen van principiële betekenis is geweest voor de oprichting van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

Na de eerste wereldoorlog, in 1918, was het met de predikantstraktementen treurig gesteld. Het geld was gedevalueerd, het leven was veel duurder geworden en veel predikanten zaten nog op hun vooroorlogse salarissen, waarvan in de meeste gevallen het leeuwendeel door het rijkstraktement gevormd werd. Bovendien waren er tal van kleine, arme gemeenten, die met geen mogelijkheid zelf voor een behoorlijk traktement konden zorgen. Er moest dus nodig iets gebeuren om aan die noodtoestand een einde te maken. Aan verschillende kanten van de kerk kwam er beweging en ook de synode trok zich deze zaak aan. De eerste plannen werden gemaakt voor een objectieve kerkelijk verantwoorde en centraal geregelde salariëring van de predikanten.

Maar het werd direct duidelijk dat hier vraagstukken aan de orde kwamen, die ver boven het individuele bereik van predikanten, gemeenten en kerkvoogdijen zouden uitgaan.

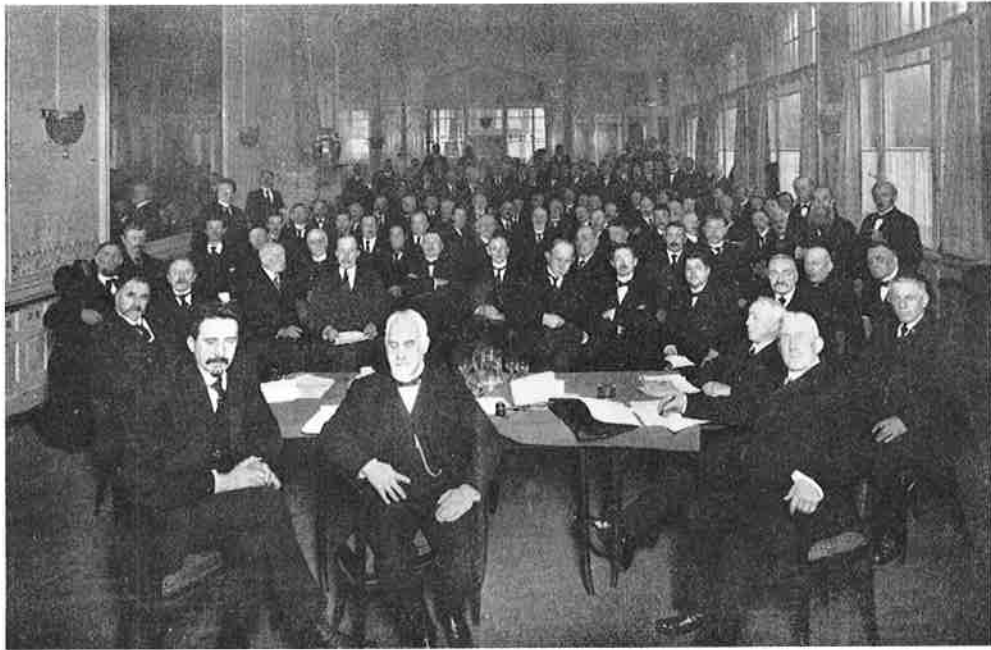
Op 7 mei 1919 werd te Utrecht een vergadering gehouden onder leiding van ds. Van Arkel uit Ellecom. Vanaf die tijd was er een bewuste actie onder de kerkvoogdijen om een aantal zaken beter te gaan regelen. Niet alleen werd gedacht aan de verbetering van de predikantstraktementen, maar ook aan verschillende andere belangen waarmee kerkvoogdijen, bij het uitoefenen van hun werkzaamheden regelmatig te maken hebben.

Vergadering van 9 Juni 1920 te Utrecht.

Aanwezig zijn 165 afgevaardigden van kerkvoogdijen uit verschillende delen van het land, benevens tal van andere kerkvoogden.

De voorzitter, de heer G. W. Mortier uit Wageningen, heet alle aanwezigen welkom en constateert met vreugde de goede opkomst voor deze vergadering. De verwanke

Uit de notulen van de Algemene Vergadering d.d. 9 juni 1920.

De oprichtingsvergadering van 9 juni 1920. Van links naar rechts aan de bestuurstafel het oprichtingscomité, de heren Bartels, Mortier, Van der Pol en Koppius.

Vervolgens werd op 14 januari 1920 een voorlopige oprichtingsvergadering gehouden, waarbij 128 kerkvoogdijen tot de Vereniging toetraden. Toen ongeveer gelijktijdig aan een nieuwe centrale regeling predikantstraktementen werd gewerkt en een rapport over deze kwestie verscheen, werd het plan voor advies aan de kerkvoogdijen toegezonden.

Tenslotte werd op 9 juni 1920, opnieuw in Utrecht, een vergadering belegd, waar de Vereniging van Kerkvoogdijen definitief werd opgericht en de statuten werden vastgesteld.

HET HOLLANDSE STEDENBERAAD

Maar al eerder zijn er organisaties geweest die te vergelijken waren met de huidige Vereniging van Kerkvoogdijen.

In de dissertatie van dr. W.H. den Ouden, 'Kerk onder Patriottenbewind' — kerkelijke financiën en de Bataafse Republiek 1795-1801, noemt hij in hoofdstuk 4 de instelling van de gemeentecommissies. Dr. Den Ouden stelt dat in het ontstaan van deze commissies, de oorsprong ligt van de rechtskundige positie van wat in de Nederlandse Hervormde Kerk ook tot voor kort het instituut kerkvoogdij werd genoemd.

Op instigatie van de Haarlemse predikant A. Rutgers, werd er in Noord-Holland een financiële commissie opgericht, die de taak zou krijgen om de toekomstige financiële

belangen te behartigen, waar de overheid de handen van zou aftrekken. Dit voorbeeld werd ook in de andere provincies gevolgd en vanuit de ontstane commissies kwam men tot een gemeenschappelijk beraad om zich tegen in de zogenaamde 'Utrechtse Coetus' tegen de komende Grondwet te verzetten.

Deze niet-kerkordelijke vergadering, die echter wel een officieel karakter had vanwege de afvaardigende ressorten, heeft zich in een aantal vergaderingen beraden in de richting van de overheid te protesteren tegen het naderend onheil, maar ook om de kerkelijke gemeenten te stimuleren de nodige maatregelen te nemen.

GEMEENTECOMMISSIES

Een zeer belangrijke uitkomst naar aanleiding van de bijeenkomst was het voorstel om, naast de kerkenraden, in de gemeenten over te gaan tot het vormen van gemeentecommissies, die zich bezig zouden gaan houden met de fondswerving met het oog op de lokale behoeften en de voorziening van de algemene behoeften van de gemeente.

Deze commissies zouden zich ook gaan bezighouden met de verdediging van de belangen van de gemeenten in het licht van de naasting van de kerkelijke goederen door de overheid.

Het ging daarbij om gekwalificeerde commissies die de gemeenten democratisch vertegenwoordigden en die het beheer voor hun rekening zouden nemen, zonder dat ze gesteld werden onder de bestuurlijke hiërarchie van de ambtelijke vergaderingen.

De kerkenraden waren voor deze taak niet echt gekwalificeerd, want hun democratisch gehalte schoot meestal te kort. Dit is overigens een interessant en opmerkelijk gegeven, dat ook een bepaald licht werpt op de discussie over de verhouding van bestuur en beheer. Kennelijk werden de kerkenraden opgeroepen om niet te trachten de zaken van het beheer zelf ter hand te nemen, maar via oprichting van commissies zo goed mogelijk voor deze zaken zorg te dragen. Het werd dus mogelijk geacht dat in een gemeente, door de ambtelijke vergadering gestimuleerd, de financiële en juridische belangenbehartiging in handen zou zijn van een niet-ambtelijke commissie.

Na nog enige veranderingen worden de statuten en het huishoudelijk reglement definitief vastgesteld. De leden geven daarna bij hoofdelijke stemming aan het bestuur opdracht, om op deze statuten de koninklijke goedkeuring aan te vragen en dragen den voorzitter en den secretaris op, om er die veranderingen in aan te brengen, die de regering wenschelijk mocht achten, alsook kleine redactieveranderingen.

Uit de notulen van de algemene vergadering d.d. 9 juni 1920.

OORSPRONG VAN DE KERKVOOGDIJEN

Hier ligt de oorsprong van de kerkvoogdijen, die als niet-ambtelijke vergadering het beheer van de stoffelijke zaken namens de gemeenten moesten behartigen. Vóór 1798 was de kerkenraad nooit belast geweest met de beheerszorg. Na 1798 zou het beheer een zorg worden van de gemeente zelf, een zorg die de gemeenten in een gescheiden regeling van verantwoordelijkheden gestalte gaven: de kerkenraad het ambtelijk bestuur, de gemeentecommissie het beheer in privaatrechtelijke zin.

De gemeentecommissie van Dordrecht nam, samen met die van Den Haag, een belangrijk initiatief: de vorming van een algemene vergadering van gemeentecommissies van Noord- en Zuid-Holland, een beraad van commissies van Hollandse steden, ofwel het Hollandse Stedenberaad. Dit beraad kwam op 21 mei 1799 voor het eerst in de Schuttersdoelen in Den Haag bijeen. De belangrijkste discussiepunten waren:

- a. het verweer tegen de dreigende nationalisatie van de geestelijke goederen en de herverdeling van kerkgebouwen;
- b. financiële maatregelen tot optimale instandhouding van de openbare eredienst; en
- c. het vraagstuk welke middelen men zou kunnen aanwenden om "aan het Hervormd wezen meer eenheid, vastigheid en vereniging te geven".

De laatste vergadering van het Hollandse Stedenberaad vond op 27 april 1803 plaats in de Gouden Leeuw op het Buitenhof in Den Haag. Na deze vergadering wordt niets meer van het Hollandse Stedenberaad vernomen, aldus dr. Den Ouden in zijn proefschrift.

ALGEMEEN COLLEGE VAN TOEZICHT

De Nederlandse Hervormde Kerk werd bij Koninklijk Besluit in 1816 in het leven geroepen. Daarbij legde Koning Willem I een bestuurs- en beheersstructuur op, die min of meer was gebaseerd op de regelingen die sedert de reformatie waren ontstaan: het bestuur berustte bij de kerkenraad, bestaande uit ambtsdragers, terwijl het beheer bij de kerkvoogdij berustte, waarvan de leden geen ambtsdragers waren. Het toezicht

VEREENIGING TOT VERBETERING DER PENSIOENEN VAN NED. HERV. PREDIKANTEN (z.g. Pensioenfonds Mortier).

Kerkvoogdijen, sluit een doorlopende pensioenverzekering ten behoeve van Uw predikantsplaats bij bovenstaand onderling fonds, d. i. dus onze eigen kerkelijke verzekeringsinstelling.

OUDERDOMSVERZEKERING (na 40-jarigen dienstdtijd); — **INVALIDITEITS-VERZEKERING** (wanneer de predikant emeritaat moet nemen wegens ongeluk of blijvende ziekte); — **WEDUWENPENSIOENS-VERZEKERING**.

G. W. MORTIER, Voorzitter.
M. v. d. POL, Penningmeester.
C. J. BARTELS, Secretaris.

op dit beheer werd uitgeoefend door van overheidswege ingestelde provinciale colleges van toezicht. De Koning zelf had het hoogste toezicht.

In 1870 trok de Staat zijn handen van de kerk af. Vervolgens werd er een Algemeen College van Toezicht op het beheer van de kerkelijke goederen en fondsen van de Hervormde gemeenten ingesteld. Het beheer werd sedertdien op grond van het z.g. Algemeen Reglement uitgeoefend door de kerkvoogden, met bijstand van de notabelen.

EEN VERENIGING VAN KERKVOOGDIJEN UIT 1870

In "De Kerkvoogdij" van januari 1967 maakt de hoofdredacteur, prof. dr. ir. H.G. van Beusekom, melding van het bestaan van een Vereniging van Kerkvoogdijen die in 1870 werd opgericht.

"Het is dezer dagen honderd jaar geleden dat dr. Abr. Kuyper zijn intrede deed als predikant bij de Nederduits Hervormde gemeente te Utrecht. Dit geschiedde op 10 november 1867 in de Domkerk. Feitelijk ligt hier de kiem van de strijd voor het vrije beheer der kerkelijke goederen en bezittingen, die door de Utrechtse hoogleraar De Geer van Jutphaas met zo grote bekwaamheid is gevoerd", zo meldde professor Van Beusekom.

"Op 25 november 1870 had de definitieve vaststelling van het reglement plaats. Omtrent de werkzaamheden van de vereniging weten wij weinig. Tot de belangrijkste leden behoorden Vlissingen, Lisse, Bodegraven en Nunspeet.

Maar de vereniging was niet bepaald bloeiend, getuige het geringe aantal leden dat reeds na een paar jaar begon terug te lopen. De jaarvergadering van 1879 werd slechts door drie gemeenten bezocht", aldus professor Van Beusekom die in die periode belangrijk archiefmateriaal over deze vereniging ontving van de predikant van de Hervormde gemeente te Zijderveld, ds. S.J. Seinen.

In dit verband noemt professor Van Beusekom een merkwaardig feit. Het reglement bepaalde, dat nieuwe leden schriftelijk aan de Commissie, die met de leiding van de vereniging was belast, moesten verklaren op welke voet en voor hoelang de aansluiting werd verlangd. De gemeente kon naar keuze de commissie belasten of met de controle van begroting en rekening, of met de beslissing in geschillen, of met nog uitgebreidere taken.

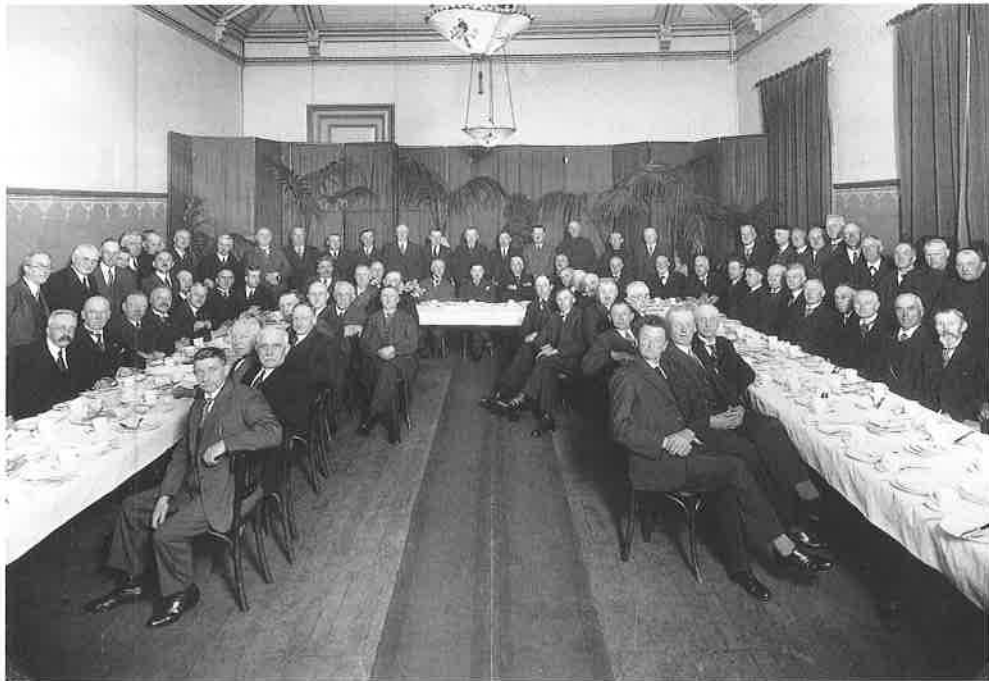
Hieruit blijkt dat de Vereniging toch weer een bepaalde vorm van toezicht in het leven wilde roepen, echter geen toezicht door een hoger orgaan, maar een toezicht dat men geheel in eigen hand had en waaraan men zich naar believen kon onttrekken. Dat is ook weer typerend voor de sfeer, waarin de "Vereniging voor het vrije beheer van de kerkelijke goederen" werd opgericht, aldus professor Van Beusekom in zijn beschouwing over "Een Vereniging van Kerkvoogdijen uit 1870".

REGLEMENT PREDIKANTSTRAKTEMENTEN

Maar wij gaan terug naar de huidige Vereniging, die op 9 juni 1920 werd opgericht. Het bestuur dat intussen gevormd was, kwam op 8 juni 1920 's avonds bijeen om de algemene vergadering, de oprichtingsvergadering, voor te bereiden. Men vreesde dat op deze vergadering de kwestie van de door de synode ingestelde regeling op de predikantsplaatsen ter sprake zou komen en dat van het bestuur een standpunt zou worden verwacht.

Vastgesteld werd dat het voorliggende reglement onuitvoerbaar was. "Die centrale regeling is een omslachtig wangedrocht en de kerkvoogdijen zullen zich nooit onderwerpen aan de curatele van een Raad van Beheer", zo is in de notulen van de bijeenkomst van het bestuur op 8 juni 1920 te lezen.

Het bestuur vond dat de synode niet het recht zou hebben een dwingende regeling op te leggen. Uit de bij de agenda gevoegde stukken bleek verder dat de synode elk overleg met het Algemeen College van Toezicht over deze kwestie weigerde. De vergadering besloot unaniem zich fel te verzetten tegen de door de synode beoogde regeling. Tijdens diezelfde bestuursvergadering kwam ook een brief van het bestuur van de Bond van Nederlandse Predikanten ter sprake die vroeg, in hoedanigheid van buitengewoon lid, toegelaten te mogen worden tot de algemene vergadering van 9 juni 1920. Besloten werd het verzoek van de Bond niet te honoreren.

Algemene vergadering 1935.

De dag daarna, 9 juni 1920, vond de ledenvergadering plaats, waarbij 165 afgevaardigden van kerkvoogdijen uit verschillende delen van het land aanwezig waren. Deze vergadering werd geleid door de heer G.W. Mortier uit Wageningen.

BEHEERSCOLLEGES NIET GERAADPLEEGD

“De verwarde toestand in de kerk maakt het zeer moeilijk een duidelijke weg in de toekomst aan te wijzen”, zo begon de heer Mortier zijn openingstoespraak. “Het meest aan de orde zijnde vraagstuk is zeker dat van de traktementen van de predikanten. Het is te begrijpen dat de predikanten zich daarvoor tot de kerkvoogdijen wenden. Op ons rust de belangrijke taak om in deze geweldige nood te voorzien, want de financiële toestand van de predikanten is onhoudbaar”, aldus de heer Mortier in zijn toespraak en waarbij hij vooral het oog had op de slechte rechtspositie van de predikanten.

Verder sprak de heer Mortier zijn ongenoegen uit over de synode, die niet tevoren met de beheerscolleges over de betreffende regeling overleg had gepleegd.

Tenslotte ging hij in op de pensioenvoorziening van predikanten, waarover een samenwerkingsverband tussen de Bond van Nederlandse Predikanten en de Vereniging van Kerkvoogdijen was ontstaan. Wel was er een groot verschil van mening tussen het Algemeen College van Toezicht en de algemene synode over de vraag wie er namens de kerk bevoegd is met de regering over de kapitalisatie van de predikants-traktementen te onderhandelen. Naar de mening van de heer Mortier zou de Vereniging van Kerkvoogdijen een bemiddelende rol kunnen vervullen om te trachten de geschillen op te lossen die tussen de twee partijen bestonden.

HOOFDELIJKE OMSLAG

Maar ook andere zaken kwamen tijdens de oprichtingsvergadering van 9 juni 1920 aan de orde. De kerkvoogdij van Boxmeer was van mening dat de Vereniging financiële steun aan noodlijdende kerkvoogdijen zou moeten verlenen. De kerkvoogdij van Delft vond dat deze financiële steun het beste te realiseren zou zijn vanuit de centrale bank die was opgericht. Het voorstel van Boxmeer werd verworpen, maar de voorzitter zegde wel toe dat het bestuur alles in het werk zal stellen om noodlijdende gemeenten te helpen. Hierna werden de door het bestuur voorgelegde statuten en het huishoudelijk reglement besproken.

Na daarop enkele wijzigingen te hebben aangebracht, stelde de vergadering deze stukken vast.

Na de pauze sprak de heer Joh. de Breuk, kerkvoogd te Haarlem, over “De kerkelijke hoofdelijke omslag in de praktijk”. De kerkvoogdijen die niet op andere wijze aan de benodigde financiën konden komen, waren voornamelijk aangewezen op de opbrengst van de hoofdelijke omslag. De lasten stegen jaarlijks en de inkomsten namen niet in gelijke mate toe. Daarom ging men er steeds meer toe over om het systeem van de hoofdelijke omslag (= kerkelijke belasting) toe te passen. In Haarlem verliep dat aanvankelijk niet zoals verwacht was, omdat het gemeentebestuur de kerkvoogdij wei-

De Domkerk te Utrecht.

gerde inzage in de gemeentelijke kohieren te geven. Vervolgens riep de kerkvoogdij de hulp van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland in, waarna het gemeentebestuur gedwongen werd de gemeentelijke kohieren ter inzage aan de kerkvoogdij voor te leggen.

Als richtsnoer stelde Haarlem vast 1/5 procent van het gemiddeld inkomen. Totaal moest 13 pct. van het aantal adressen dat werd aangeslagen, als oninbaar worden beschouwd. In 1920 wijzigde Haarlem de hoofdelijke omslag, in die zin dat er een progressie werd ingebouwd.

Tenslotte wees de heer De Breuk op het grote belang van een kerkelijk bevolkingsregister. Voor de samenstelling van de kiezerslijst is dit onmisbaar, maar het is ook voor de predikanten van belang met het oog op hun huisbezoek.

SYNODALE REGELING

Hierna volgde een gedachtenwisseling. De kerkvoogdij van Maarssen stelde voor dat de Vereniging de Minister van Financiën zou verzoeken de kerkvoogdijen inzage te verlenen in de kohieren van de rijksbelastingen.

De kerkvoogdij van Charlois (thans een wijk van de Hervormde gemeente te Rotterdam-Zuid) had alleen maar problemen met de heffing van de hoofdelijke omslag.

Men heeft betere ervaringen met het systeem van de vrijwillige bijdragen. De gemeente bracht, in het kader van het stichten van een nieuwe predikantsplaats f 30.000,-- in de vorm van vrijwillige bijdragen bijeen.

Hierna kwam de kwestie van de synodale regeling van de predikantstraktementen aan de orde. De kerkvoogdij van Rijswijk ZH vond dat het reglement onmogelijk uitvoerbaar was. De kerkvoogdij van Amerongen stelde vast dat de traktementenkwestie een "noodtoestand van de ergste soort" was. De vertegenwoordiger van de kerkvoogdij van Warffum zei dat zijn kerkvoogdij "rijk is" en merkte daarbij op dat in rijke gemeenten de gemeenteleden over het algemeen niet vrijwillig zouden bijdragen. Men was radicaal tegen de curatelestelling zoals die door de Raad van Beheer werd voorgesteld.

De vergadering stelde vast dat de besproken ontwerp-regeling zo gebrekkig was, dat het bestuur verzocht werd zich tot de synode te wenden met het verzoek het gehele reglement grondig te herzien in overleg met het Algemeen College van Toezicht en het bestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

Na deze oprichtingsvergadering kwam het bestuur bijeen. Bij schriftelijke stemming koos het bestuur uit zijn midden als voorzitter, de heer G.W. Mortier, als secretaris ds. mr. C.J. Bartels en als penningmeester ir. C.W.E. van Voorst van Beest. Tot tweede voorzitter werd benoemd de heer Joh. de Breuk en tot plaatsvervangend secretaris-penningmeester jhr. A.H.P.K. van Suchtelen van de Haare.

De voorzitter van de Vereniging, de heer mr. J. W. Harbers, spreekt zijn jaarrede uit op de algemene vergadering van 13 juni 1970 toen de Vereniging 50 jaar bestond. Aan de bestuurstafel naast hem van links naar rechts de heren: mr. J. J. Woltman, mr. B. Plomp en prof. dr. ir. H. G. van Beusekom.

MINIMUM-AANVANGSTRAKTEMENT VERPLICHT

In het maandblad van januari 1936 wordt de afloop van de zaak Elst bekend gemaakt. Het ging daarbij onder meer over de vraag in hoeverre gemeenten verplicht zijn de hen opgelegde aanslagen te betalen.

“Deze zaak behoort nu tot het verleden. Gaarne zouden wij deze kerkvoogdij willen helpen om hun kerk en pastorie wat te kunnen opknappen waardoor men zo spoedig mogelijk een predikant kan beroepen. Wie ook daaraan een steentje wil bijdragen, dient zijn bijdrage over te maken op de girorekening van onze Vereniging te Tilburg, nr. 10.99.78.

Wij vertrouwen er op dat nu volgens de legale weg het traktement van de nieuw te beroepen predikant wordt geregeld en goed wordt uitgevoerd.

Langs deze weg doen wij een dringend beroep op de provinciale colleges van toezicht om er daadwerkelijk op toe te zien dat de onder hen ressorterende gemeenten, de traktementen uitbetalen waartoe zij legaal verplicht zijn.

De gemeenten zijn verplicht het minimum-aanvangstraktement uit te keren van f 2.500,— of f 3.000,— of f 3.500,—, al naar gelang de gemeentegrootte. Geen enkele kerkvoogdij heeft het recht minder uit te keren, dan met toestemming van de Raad van Beheer, die daarvoor elk jaar dispensatie behoort te geven. Men hale dus geen plaatselijke foefjes uit, maar bewandele steeds de koninklijke weg. Dat is dispensatie vragen bij de Raad van Beheer, voor het geval men het minimum-aanvangstraktement niet kan betalen”, aldus een publicatie in het januarinumnummer van het maandblad van 1936.

DE TOEKOMSTIGE PLAATS VAN DE VERENIGING

In het maandblad van oktober 1945 wordt gesproken over de toekomstige positie van de Vereniging in de nieuwe kerkorde.

“Er kan alleen een regeling van bestuur en beheer komen met vrijwillige medewerking van de kerkvoogdijen zelf, zonder dat hun van bestuurszijde iets wordt opgelegd en dat zij voor een voldongen feit worden geplaatst.

Het is niet uitgesloten dat er een ontwerp-kerkorde ter tafel komt, waarbij ook de positie van de kerkvoogdijen ter sprake komt. De synode zou een dergelijk voorstel kunnen aannemen.

De plaats van de kerkvoogdijen in de nieuwe kerkorde kan in principe geen andere zijn dan die van samenwerking met de kerkenraden en in de top, door middel van een door de kerkvoogdijen gekozen of benoemde kerkvoogdijraad, in samenwerking met de synode.

Nu iets over de plaats van de kerkvoogdijen zelf. Er zullen terreinen moeten worden aangewezen waarop noch de kerkenraad, noch de kerkvoogdij het laatste woord hebben, maar een gecombineerde vergadering van beide lichamen. De lijn van het beheer zal naar boven moeten worden doorgetrokken. Voor het toezicht en controle hebben

Viering t.g.v. het 75-jarig bestaan van de Vereniging in de Grote kerk van de Hervormde gemeente te Apeldoorn en Het Loo op 4 november 1995.

de kerkvoogdijen reeds een instantie in de colleges van toezicht.

Op dezelfde wijze zoals de kerkvoogdijen dit ter plaatse regelen, zou er een Algemene Kerkvoogdijraad op bovenplaatselijk niveau het beheer moeten voeren”, aldus een publicatie die een aanzet geeft voor een toekomstige samenwerking van kerkvoogdij en kerkenraad in de plaatselijke gemeente die in 1951, bij de totstandkoming van de nieuwe kerkorde, in het leven werd geroepen.

JUBILEUMBIJEENKOMST

Met als onderwerp “Heeft de kerkvoogd in de 21^e eeuw (n)iets te doen”, werd op 4 november 1995 ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de vereniging onder leiding van de heer prof. drs. A. Dek RA, lid van het dagelijks- en hoofdbestuur van de Vereniging, een forumdiscussie gehouden. De gehele discussie is weergegeven in “De Kerkvoogdij” van december 1995. Professor Dek noemde aan het slot een aantal sleutelwoorden die uit de discussie naar voren kwamen. “Een van die woorden was *hoop en verwachting* over de toekomst van de kerk. Een ander sleutelwoord is *het grondvlak, de gemeente en concentratie op de gemeentelijke activiteiten*. Nog een ander sleutelwoord is *deregulering: weg met veel regels*”. Hij constateerde dat uit de discussie duidelijk was geworden dat de kerkvoogd in de 21^e eeuw, veel, heel veel, te doen zal hebben. De kern daarbij is het *veranderen*. Er zal veel moeten veranderen, waaraan de kerkvoogden een grote bijdrage kunnen leveren.

Dat geldt niet alleen de huidige kerkvoogden, maar ook voor hun opvolgers. Professor Dek sprak de wens uit dat, wanneer het 100-jarig bestaan van de Vereniging van Kerkvoogdijen zal worden gevierd, er ook iemand op het podium zal staan die met een enkel woord terugkijkt naar het 75-jarig bestaan en dat die dan zal zeggen: "Wat is die Vereniging van Kerkvoogdijen toch een levenskrachtige organisatie, want zij heeft in die afgelopen 25 jaar toch veel tot stand gebracht, tot heil van de kerk die ons allen zo bijzonder na aan het hart ligt".

Bij de oprichting van de Vereniging van Kerkvoogdijen was het "de verwarde toestand die in de kerk was ontstaan, die het noodzakelijk maakte dat de kerkvoogdijen met elkaar in contact zouden komen om samen over beheersvraagstukken van gedachten te wisselen", zoals de eerste voorzitter van de Vereniging, heer G.W. Mortier, het uitdrukte.

Het waren toen zaken als een uniforme traktementsregeling voor de predikanten, die het nodig maakten dat er een Vereniging van Kerkvoogdijen voor de belangen van de Hervormde gemeenten van de Nederlandse Hervormde Kerk in haar geheel opkwam. Het waren concrete belangen van de Hervormde gemeenten, waarvoor de kerkvoogdijen in 1920 hun Vereniging van Kerkvoogdijen oprichtten.

Nu, bijna 85 jaar later, is de situatie weinig veranderd. Want ook nu spelen zaken als een gezamenlijke traktementsregeling voor predikanten voor de Protestantse Kerk in Nederland, de quotisatieregeling en andere beheerszaken een grote rol.

Deelnemers aan de forumdiscussie van 4 november 1995, van links naar rechts: prof. drs. A. Dek RA, H.J. Neelemans RA, mevr. A.G. Murk-Verheul, prof. dr. M.P. van Overbeeke RA en drs. H.K. Verkoren.

Een Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen

KERKVOOGDEN INTERN VERDEELD

Zoals in het voorgaande hoofdstuk vermeld is, heeft de Vereniging van Kerkvoogdijen altijd geprobeerd zich ten dienste van de Nederlandse Hervormde Kerk en haar gemeenten op te stellen. Maar dat verliep niet altijd zonder interne problemen. Sommige leden vonden dat het hoofdbestuur zich tegenover de leiding van de kerk best wat harder zou kunnen opstellen.

Zoiets is eigenlijk goed te begrijpen, want in een organisatie als de Vereniging van Kerkvoogdijen, waarvan vrijwel alle gemeenten lid zijn, zijn alle modaliteiten vertegenwoordigd. Dat was en is nog steeds de kracht van de Vereniging.

Maar wanneer van synodezijde besluiten worden genomen die de beheerszijde raken, waarmee de colleges van kerkvoogden direct te maken hebben, dan zal het zeker niet zo zijn dat alle colleges van kerkvoogden de nieuwe regelgeving allemaal enthousiast begroeten.

Dat was ook in de eerste jaren van het bestaan van de Vereniging van Kerkvoogdijen het geval. In 1924 werd, als gevolg van felle tegenstand tegen het Reglement op de Predikantstraktementen, de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen opgericht, waardoor verschillende leden van de huidige Vereniging hun lidmaatschap opzegden en zich aansloten bij de Protesterende Vereniging.

STOF VOOR NIEUWE REACTIE

Het hoofdbestuur benoemde een commissie die zou trachten aan de gerezen bezwaren tegemoet te komen. Tijdens de hoofdbestuursvergadering van 2 juli 1924, waar de heer J.A. Bakker — die later voorzitter van de Vereniging werd — welkom wordt geheten, wordt voor het eerst gesproken over *protesterende kerkvoogdijen*.

Voorzitter Mortier deelde mee dat door een aantal protesterende kerkvoogdijen aan alle kerkvoogdijen een circulaire is verzonden, waarbij zij opgeroepen werden als lid van de Vereniging van Kerkvoogdijen te bedanken.

De heer Mortier vond deze handelwijze zeer laakbaar en stelde voor om de actie van de protesterende kerkvoogdijen in de landelijke publiciteit te brengen. Het hoofdbestuur meende echter dat het verstandiger zou zijn zich van enige actie op dit terrein te onthouden, want dan zou men de tegenpartij “weer stof geven voor een nieuwe reactie”.

PROTESTVERGADERING

Op 22 december 1924 werd door het hoofdbestuur van de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen een vergadering in Amsterdam belegd.

Tijdens die vergadering werd door prof. mr. L.J. van Apeldoorn, hoogleraar in het oud-vaderlands recht aan de Universiteit van Amsterdam, een uiteenzetting gehou-

den over de argumenten op grond waarvan het Reglement op de Predikantstraktementen niet aanvaard zou mogen worden.

Professor Van Apeldoorn wees erop dat de synode er steeds op uit is geweest het beheer onder haar bevoegdheden te krijgen. Professor Van Apeldoorn: “In 1824 ontwierp ze (= de synode) een reglement voor de kerkenraden, waarbij deze colleges toezicht kregen op het beheer der kerkelijke goederen. Maar de Koning weigerde dit reglement te bekrachtigen en zodoende mislukte die poging. In 1842 besloot de Koning zich geheel terug te trekken uit de bestuursaangelegenheden van de Kerk, waardoor een herziening van het Algemeen Reglement noodzakelijk werd. Deze herziening vond plaats in 1852.

Bij de bekrachtiging bepaalde de Koning echter dat de macht van de synode geen uitbreiding zou mogen ondergaan en zij zich niet opnieuw in het beheer zou mogen mengen. Want in 1848 had de synode weer een poging daartoe gedaan en in een ontwerp ter herziening van het Algemeen Reglement ook beheersbepalingen opgenomen, waartegen heftig verzet gekomen was van de kant van de kerkvoogdijen”.

“Het regende protesten bij de synode, bijna geheel Friesland protesteerde, rijke en arme gemeenten vonden het waard om te strijden voor hun zelfstandigheid”, zo vervolgde professor Van Apeldoorn. “Er was toen niet de geest van lijdelijkheid zoals die er nu heerst. Omdat de synode er niet in kon slagen het beheer naar haar hand te zetten, kwam de synode in 1850 met een afzonderlijk reglement teneinde het beheer te kunnen regelen. Dit ondervond zo’n tegenwerking van de kerkvoogdij van ’s-Gravenhage, dat de synode een commissie benoemde om over dit beheersreglement een rapport uit te brengen”.

Ondergeteekende meldt zich hierbij aan als lid van de
Vereeniging van Protesteerende Kerkvoogdijen
tegen een jaarlijksche contributie van f *).

Naam:

Woonplaats:

.....

*) Het minimum bedraagt f 10.—.

DERDE POGING

“In 1853 deed de synode een derde poging”, zo ging professor Van Apeldoorn verder. “Zij nam een draai om met hulp van de regering haar doel te bereiken. De synode wilde nu de voordracht voor de Provinciale Colleges van Toezicht opmaken, waaruit de Koning zou kiezen. Maar de regering weigerde mee te werken omdat het uitging van het opperbestuur en zei dat de rechtmatige vertegenwoordigers van de Nederlandse Hervormde Kerk de door de notabelen gekozen kerkvoogden waren.

In 1869 kwam een grote verandering doordat de Koning verklaarde zich nu ook uit het beheer van de Kerk te willen terug trekken. De provinciale reglementen en dus ook de Provinciale Colleges van Toezicht, kwamen te vervallen. Sindsdien waren de gemeenten geheel vrij. Er is een arrest van de Hoge Raad van 20 mei 1881, dat dit uitdrukkelijk heeft vastgesteld.

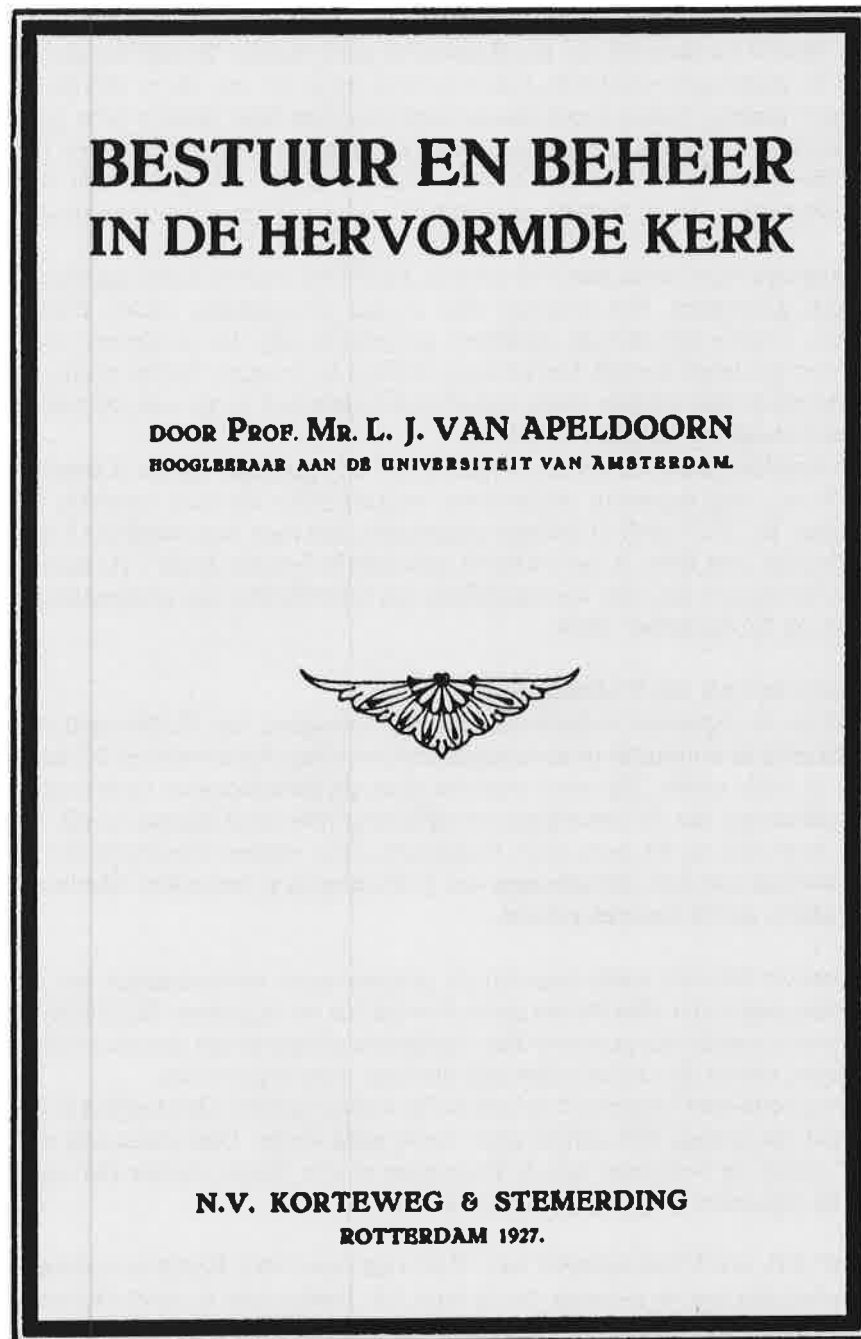
In 1919 heeft de synode het beheer opnieuw tot zich getrokken. De synode benoemde nu een commissie en droeg deze op één of meer specialisten op het gebied van financiën en ook één of meer juristen aan haar werk toe te voegen. Maar wie benoemde de synode in die commissie? De samenstelling was zeer éénzijdig. Kerkvoogden kregen daar geen zitting in. Daarin werden vier predikanten benoemd en één ouderling”, aldus professor Van Apeldoorn.

Van Apeldoorn meende dat deze commissie haar opdracht niet naar behoren uitvoerde. “Men raadpleegde geen juristen, terwijl de synode toen reeds gebruik maakte van de diensten van mr. De Brauw, de vaste juridische adviseur van de synode. Waarom is hem geen advies gevraagd? Maar het recht heeft men aan zijn laars gelapt. De synode vertrapte de rechten van de kerkvoogden door in 1919 die commissie aldus samen te stellen. Hoe zou men er over oordelen als de salarisregeling van onderwijzers door hun eigen bond wordt vastgesteld en wanneer het loon van de arbeiders door de arbeiders zelf zou worden vastgesteld?

De kerkvoogdijen zijn door de synode behandeld alsof zij niet bestonden. Met hen wordt alleen rekening gehouden als het op betalen aankomt”, aldus professor Van Apeldoorn.

“Maar de protesterende kerkvoogdijen verzetten zich”, zo vervolgde hij. “Niet zij zijn revolutionair, niet zij brengen onrust in de Kerk, maar de synode doet dit zelf. Toen een gemeente rechtstreeks bij de Minister van Financiën handopening (= toestemming die destijds door het Bureau Erediensten van het Ministerie van Financiën moest worden verleend alvorens het beroepingswerk te beginnen) trachtte te verkrijgen, is er met tuchtmiddelen bedreigd. De Raad van Beheer heeft een geheime circulaire aan de classicale besturen gericht met het verzoek geen approbatie te verlenen op de beroepsbrief, wanneer de aanslag, die de gemeente aan de Raad van Beheer te betalen had, niet is voldaan.

Het toppunt is wel dat de synode in haar laatste vergadering hulde bracht aan de Raad

De brochure "Bestuur en Beheer in de Nederlandse Hervormde Kerk" van prof. mr. L.J. van Apeldoorn.

van Beheer en uitspraak dat het Reglement goed werkte. Terwijl het grootste onrecht aan de gemeenten geschiedt, presteert de synode het om alleen een financiële afweging te maken. Geëist wordt dat de kerkvoogdijen haar rechten prijs geven. Dit kan niet geëist worden, want dit zou leiden tot algehele zelfopoffering van het recht. De kerkvoogden die nu zwichten, geven niet alleen eigen recht prijs, maar tevens dat van de gemeenten die zij vertegenwoordigen”, aldus professor Van Apeldoorn.

“Daarvoor moet strijd gevoerd worden. Daarvoor moeten kerkvoogdijen zich opofferingen getroosten. Het zwaarste offer is, dat de gemeente vacant blijft. Strijd kost offers, waarbij alle wettige middelen geoorloofd zijn. De protesten moeten uit alle hoeken des lands komen. Geëist moet worden in de naam van het recht, dat dit reglement wordt ingetrokken. Geen onderhandelingen met de synode, nú niet en nóóit. De synode heeft er niets mee te maken!

Een strijdmiddel is verder het weigeren om de opgelegde quota te betalen. Niemand heeft met enig argument aangevoerd, waaruit blijkt dat men verplicht is quatum te betalen. In 1913 heeft de rechter uitgemaakt, dat men niet verplicht is in het vervolg te betalen, wat men in het verleden onverplicht betaald heeft”, zo besloot professor Van Apeldoorn zijn felle betoog tijdens een bijeenkomst van protesterende kerkvoogdijen op 22 december 1924.

REACTIE VAN DE VERENIGING

Tijdens de algemene vergadering van de Vereniging van Kerkvoogdijen op 20 mei 1925 ging de voorzitter in op hetgeen professor Van Apeldoorn op 22 december 1924 aan de orde stelde. Hij wees erop dat door de protesterende kerkvoogdijen van het hoofdbestuur van de Vereniging een oplossing voor deze kwestie wordt verlangd, terwijl men zelf op dit punt niets ondernam. Hun orgaan verscheen een keer met de opwekking voor het lidmaatschap van de Vereniging te bedanken. Slechts enkele kerkvoogdijen gaven daaraan gehoor.

Voorzitter Mortier stelde vast dat de protesterende kerkvoogdijen ten onrechte van mening waren dat alles buiten de kerkvoogdijen om is gegaan. Hij achtte het ook zonder meer onjuist dat professor Van Apeldoorn weigerde om met de synode in gesprek te gaan, omdat de synode, naar zijn mening, onwettig zou zijn.

“De synode trad handelend op omdat de kerkvoogdijen tekort schoten. Wij zijn altijd bereid tot overleg. Wij zoeken geen strijd, maar vrede. Dan alleen kan de kerk bloeien”, aldus de voorzitter van de Vereniging in een reactie tijdens zijn openingswoord op de algemene vergadering van 20 mei 1925.

WAT WIL DE VERENIGING VAN PROTESTERENDE KERKVOOGDIJEN?

Aan het slot van de jaarrede die de heer J.A. Bakker (die de heer Mortier als voorzitter van de Vereniging was opgevolgd) op de algemene vergadering van 13 mei 1927 uitsprak, besteedde hij aandacht aan de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen.

DE PROTESTEERENDE KERKVOOGDIJEN

Zij hebben hun vergadering gehad op 3 Juni 1937 te Utrecht. Het staat alles in hun „Beheersorgaan” No. 48, ons vriendelijk toegezonden, waarvoor wij hen zeer dank zeggen.

Waarde Heeren van de Protesteerenden !

Er is veel in Uw besprekingen, wat op een misverstand berust en op een onvolledig inzicht in de moeilijkheden van onze Kerk.

Er is in onze Kerk geen sprake van „de driemachten”. Zeer zeker behoort onze Vereeniging niet tot die „drie”.

Wij zijn diep overtuigd van den nood van onze Kerk in den tegenwoordigen tijd, niet „nood” in financieelen zin, maar in geestelijken zin.

De breuk onder ons, kerkvoogdijen, doet ons zeer leed. Zij vergroot den nood van onze Kerk.

Weest ook gijlieden ootmoedig en vraagt U eens af, of Gij wel recht hebt te spreken zooals Gij doet.

Is dan bij U alleen recht en bij de anderen onrecht?

En was het proces-Ouddorp iets anders dan het vraagstuk van de rechtsgeldigheid van het reglement op de predikantstraktementen onderwerpen aan de uitspraak van den Nederlandschen burgerlijken rechter ?

Indien niet, wat was het proces-Ouddorp dan wel ?

Indien ja, dan behoort Gij u neder te leggen bij de uitspraak van den rechter, wiens beslissing Gij toch zelf hebt ingeroepen.

Heeren en broeders, ontbindt Uw vereeniging en komt bij ons.

Er is nog meer te doen dan „protesteeren”. Er moet óók nog „gewerkt” worden. Het leven is kort. Óók Uw doen en laten als kerkvoogden staat in het oordeel voor God en de menschen.

Publicatie uit „Het Maandblad” waarin het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen de protesterende kerkvoogdijen oproept hun activiteiten te staken.

“Tot mijn spijt kan ik niet anders dan mijn leedwezen uitspreken over de toon, waarop het driemaandelijks orgaan van deze heren geschreven wordt”, zo begon voorzitter Bakker. “Wij mogen met elkaar van mening verschillen, maar dit is geen reden om over andersdenkenden te schrijven op zulk een hatelijke en persoonlijke wijze, als deze heren plegen te doen. Toch gevoelen wij ons van deze collega’s geen tegenstanders. Wij hebben aan hen altijd gevraagd, wat zij dan eigenlijk *wél* willen, want met protesteren en procederen alleen komt men aan de nood van het leven niet tegemoet. Ook al zijn wij er niet zeker van of zich onder de z.g. protesterende kerkvoogdijen geen elementen bevinden, die juist deze aangelegenheid aangrijpen om onder allerlei hoogdravende woorden hun opzet ten uitvoer te brengen de Nederlandse Hervormde Kerk in stukken te scheuren, menen wij toch dat dit niet de bedoeling is van de grote meerderheid van onze protesterende collega’s.

De protesteerende kerkvoogdijen

Toen het reglement op de predikantsstrakementen werd ingevoerd, heeft een aantal kerkvoogdijen daartegen geprotesteerd, zeggende, dat het Nederlandsche Hervormde Bestuursapparaat geen recht had een dergelijk reglement uit te vaardigen.

Dat alles was voorloopig hun goed recht.

Daarna hebben diezelfde kerkvoogdijen hun „goed recht” op de proef gesteld door het te onderwerpen aan de rechtspraak van den Nederlandschen rechter. Daarmee gaven zij hun „goed recht” uit handen en legden dat in de handen van den Nederlandschen rechter.

De Nederlandsche rechter heeft over dat „goed recht” van de protesteerende kerkvoogdijen geoordeeld en hij heeft het veroordeeld!

De Vereniging van Protesteerende Kerkvoogdijen had toen zoo verstandig moeten zijn zich te ontsluiten, want haar taak was met die rechterlijke uitspraak, die zij zelf had uitgelokt, afgelopen.

Wie de hulp van den rechter inroept, erkent bij voorbaat, dat hij zich bij diens uitspraak neerlegt. Zich alleen neer te willen leggen, wanneer die uitspraak aangenaam is, blijkende uit het feit, dat men bleef „protesteren”, dus zich niet neerleggen, toen die uitspraak onaangenaam was, getuigt van een doorzettingsvermogen, dat geen zin heeft.

Herhaaldelijk hebben besprekingen plaats gevonden over „fusie” tusschen de Vereniging van Protesteerende Kerkvoogdijen en de onze. „Fusie” is afgeleid van den stam van een Latijnsch werkwoord, dat „vermengen” of „mengen” beteekent.

Doch wat is nu een gemengd huwelijk? Zoowel Roomsche als Protestant zijn de verliezende partij, terwijl het huwelijksgeluk van een gemengd huwelijk een dubbeltje op zijn kant is.

Want een van beiden: of de Protesteerende Kerkvoogdijen gaan in de „fusie” door met „protesteren” en dan wordt het een gemengd huwelijk met al de aanhef van narigheid van dien;

De hiernaast overgenomen tekst geeft duidelijk weer welke initiatieven het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen ondernam om de protesterende kerkvoogdijen ertoe te bewegen hun organisatie te ontsluiten.

òf de Protesteerende Kerkvoogdijen houden in de „fusie“ op met „protesteeren“ en dan heeft de fusie geen zin,

dan is het logisch, dat de Vereeniging zich ontbindt, omdat haar doelstelling geen zin meer heeft en dat dan haar leden zich voegen bij

de ééne Vereeniging
van Kerkvoogdijen,

onder de zinspreuk, dat eendracht macht maakt.

Bovendien is er voor de Kerkvoogdijen in onze Kerk waarlijk nog heel wat anders en heelwat meer te doen dan protesteeren tegen een reglement, dat toch nooit weer weg zal gaan, en welk geprotesteerd dus allemaal verspilling is van krachten en geld, immers vechten tegen de molenwieken.

Kameraden der Vereeniging van Protesteerende Kerkvoogdijen!

Wij raden u aan:

ontbindt uw vereeniging!

In het laatste orgaan van de protesterende heren stond de verstandige opmerking, dat zij het om verschillende praktische redenen betreurden van ons gescheiden te zijn. Ook wij betreuren om diezelfde reden deze scheiding.

Wij hebben echter altijd *positief* werk willen doen en praktisch willen zijn. Met *betreuren* alleen schiet niemand iets op. Ik meen dus namens het hoofdbestuur en de vergadering te spreken, wanneer ik verklaar, dat wij altijd weer opnieuw bereid zijn tot samenwerking, indien ook de andere heren inzien, dat betreuren alleen niets oplost.

Zoveel als mogelijk is, moeten de kerkvoogden hun arbeid houden buiten de in de kerk aanwezige partijtwisten”, aldus de heer Bakker.

FUSIE MET VERENIGING VAN PROTESTERENDE KERKVOOGDIJEN?

Tijdens de vergadering van het hoofdbestuur op 25 juni 1931 werd een voorstel van de heer C. van Harderwijk besproken, die er voor pleitte om de Vereniging van Kerkvoogdijen met de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen te fuseren. Mr. G. Vixseboxse wees er op dat er een basis moet zijn waarop *alle* kerkvoogdijen kunnen samenwerken. Zo niet, dan heeft ook de Vereniging van Kerkvoogdijen geen toekomst.

De heer Dominicus zag niets in zo'n fusie, omdat de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen maar één ding in haar vaandel voerde: namelijk afgeven op alles wat de Raad van Beheer doet.

De voorzitter wees erop dat een aantal leden van de Vereniging meende dat er een organisch verband tussen de Raad van Beheer en de Vereniging van Kerkvoogdijen bestaat. Naar de mening van de voorzitter moet de Vereniging er voor oppassen dat zij zich niet teveel met de Raad van Beheer gaat vereenzelvigen.

Uit de discussie die daarna volgde, bleek o.m. dat de synode als stok achter de deur een machtsmiddel had ingevoerd, namelijk dat, wanneer de kerkvoogdijen de bijdragen aan de Raad van Beheer niet zouden betalen, de gemeente, ingeval van vacature, geen toestemming zou krijgen een predikant te beroepen. Erg ontactisch en erg dictatoriaal: immers de kerkvoogdijen (lees: gemeenten) worden gedwongen een opgelegde aanslag te betalen. Zo niet, dan zou de synode er wel voor zorgen dat de gemeente daarvoor zou moeten bloeden.

Zoals de Vereniging van Kerkvoogdijen steeds bepleitte, zou het van inzicht en visie getuigd hebben, wanneer de synode destijds *in overleg* met de kerkvoogdijen een reglement zou hebben samengesteld.

Na een daarop volgende discussie besloot het hoofdbestuur een commissie te benoemen bestaande uit de heren mr. G. Vixseboxse en mr. A. de Jong, die tot taak kreeg een vragenlijst te concipiëren. Deze lijst zou aan de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen worden voorgelegd om nadere informatie te verkrijgen over een aantal "netelige" zaken.

ONTWIKKELING LEDENTAL

Inmiddels had de burgerlijke rechter de rechtsgeldigheid van het Reglement op de Predikantstraktementen erkend en was daarmee de taak van de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen afgelopen. Hoewel men niet bereid bleek om met de Vereniging van Kerkvoogdijen te fuseren, nam daarna de invloed van de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen, geleidelijk aan af.

Vanaf dat moment werd er hard gewerkt om het ledental van de Vereniging van Kerkvoogdijen, dat door de ontwikkelingen van de voorgaande jaren stabiel was gebleven en op ongeveer vijfhonderd was blijven steken, uit te breiden.

De actie die ondernomen werd om het zeshonderdste lid te mogen inschrijven, werd in 1933 gehonoreerd toen de Hervormde gemeente te Groningen als 600ste lid tot de Vereniging van Kerkvoogdijen toetrad. Van de ruim 1.400 kerkvoogdijen was er na toetreding van Groningen bijna 43 pct. lid van de Vereniging.

De toetreding van een "grote stadsgemeente" als Groningen was iets unieks, want diverse andere grotere gemeenten zoals Leeuwarden, maar ook Amsterdam en Rot-

terdam, waren toen nog geen lid van de Vereniging van Kerkvoogdijen. In de jaren daarna zijn uiteindelijk vrijwel alle Hervormde gemeenten tot de Vereniging van Kerkvoogdijen toegetreten. Het ledental was eind 2004: 1.315.

EEN HERHALING VAN 1924?

Als gevolg van het verenigingsbesluit dat de drie kerken die in het Samen-op-weg-proces betrokken waren, op 12 december 2003 namen, om zich per 1 mei 2004 te verenigen in de Protestantse Kerk in Nederland, heeft een aantal gemeenten helaas het standpunt ingenomen niet in de nieuwe kerk mee te gaan. Enkele tientallen gemeenten of gedeelten daarvan treden uit. Het gevolg daarvan is dat de betreffende kerkvoogdijen (het zijn vaak “vrij beheer-gemeenten” die hun plaatselijke reglement, ondanks diverse pogingen daartoe, niet aan de bepalingen van de kerkorde van 1951 hebben aangepast, en zich dus geen colleges van kerkvoogden wensen te noemen) bedanken voor het lidmaatschap van de Vereniging van Kerkvoogdijen. Het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen laat deze kerkvoogdijen niet in de kou staan. Omdat de Vereniging van Kerkvoogdijen bij monde van haar voorzitter, de heer drs. G. van Soest, altijd gezegd heeft dat de Vereniging van Kerkvoogdijen steeds de Nederlandse Hervormde Kerk zal volgen, kunnen deze gemeenten geen lid van de huidige Vereniging blijven. Desondanks kunnen zij in de vorm van een service-abonnement gebruik blijven maken van de diensten van de vereniging (abonnementen “Kerkbeheer”, verzekeringen, documentatiemateriaal, enz.).

Van een herhaling van 1924, om te komen tot de oprichting van een Protesterende Vereniging van Kerkvoogdijen, zal geen sprake zijn. Daarvoor is het aantal te gering. Maar zoals dat ook in de jaren twintig het geval was, is ook het huidige hoofdbestuur bereid deze kerkvoogdijen zijn diensten aan te bieden binnen het kader van de doelstelling van de Vereniging.

Het karakter van de Vereniging

BINNEN OF BUITEN DE KERK?

Ook anno 2004 is de vraag interessant waarom de initiatiefnemers in 1920 kozen voor een verenigingsvorm, zodat men buiten de kerk zou kunnen opereren. Rond de inwerkingtreding van de kerkorde van 1951, toen de aanpassing (een vorm van integratie van bestuur en beheer) een rol ging spelen, zal ongetwijfeld de vraag opnieuw gerezen zijn waarom de organisatie van de kerkvoogdijen geen plaats in de kerkelijke structuur kreeg of wilde verkrijgen. Ook in het najaar van 1993 werd deze vraag weer actueel toen het hoofdbestuur, in het kader van allerlei nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot een kerkvereniging van de Samen-op-Weg-Kerken, zich bezig hield met de toekomstige positie van de Vereniging in de nieuwe kerk.

Na de eerste wereldoorlog waren er allerlei zaken, die het noodzakelijk maakten dat er een contact kwam tussen de kerkvoogdijen onderling. Er bleek duidelijk behoefte te bestaan om met elkaar over tal van zaken, die het kerkvoogdelijk beheer betroffen, van gedachten te wisselen, daarover een mening te vormen en zonodig daarvoor stappen te ondernemen.

Want de Provinciale Colleges van Toezicht, verenigd in het Algemeen College van Toezicht, hoe nuttig op zichzelf ook, waren niet hetzelfde als het totaal van alle kerkvoogdijen die bij dat toezicht waren aangesloten. Naar de mening van de toenmalige kerkvoogdijen, die onder dat toezicht vielen, waren de provinciale colleges van toezicht niet de vertegenwoordigers van de kerkvoogdijen.

RAAD VAN BEHEER

Een van de belangrijkste redenen, om als kerkvoogdijen binnen een eigen zelfstandige organisatie te willen functioneren, was de aanwezigheid van de toenmalige Raad van Beheer.

In het decembernummer van "Het Orgaan" van 1921 schreef de redactie over de aanslag die de kerkvoogdijen aan de Raad van Beheer moesten betalen. Men voorzag verschillende bezwaren van menige kerkvoogdij tegen deze heffing. Ook was voorzien dat die bezwaren van verschillende aard zouden zijn. Maar men had van de kerkvoogdijen in Friesland verwacht, dat zij in de eerste plaats zouden denken aan de belangen van de predikanten en de verbetering van hun traktementen.

Kennelijk hadden de Friese kerkvoogdijen geen bezwaren ingediend tegen de hoogte van de traktementen, zoals die in het reglement waren vastgesteld. Maar de praktijk was wel dat er onvoldoende medewerking werd verleend om financiële middelen te vinden waaruit deze verhogingen betaald zouden moeten worden.

"Men zegt zo gemakkelijk dat de aanslag veel te hoog is, maar als de Raad van Beheer de beschikking krijgt over de bedragen van de aanslagen, dan zullen er tal van jonge

De voorzitter van de Vereniging, de heer J.A. Bakker, spreekt in 1950 tijdens de algemene vergadering t.g.v. het 30-jarig bestaan van de Vereniging, zijn jubileumrede uit.

predikanten zijn die met een bedrag moeten rondkomen, dat voor vele kerkvoogden te gering zou zijn”, zo begint de bewuste publicatie in “Het Orgaan”.

“Met goede wil zal het in de meeste gevallen mogelijk zijn de gelden voor de aanslag bijeen te krijgen. Maar wanneer die uit de gewone middelen moet worden betaald, dan moet er extra moeite gedaan worden. De kerkenraad kan meehelpen, de gemeenteleden kunnen bij elkaar geroepen worden en op het algemeen belang van de kerkelijke gemeente worden gewezen. Het heffen van een hoofdelijke omslag mag volstrekt geen bezwaar zijn. De gemeenteleden die in tal van gemeenten, naast collecten en zitplaatsengeld, bijna niets voor de kerk bijdragen, mogen toch wel, zoals dat voor andere lidmaatschappen (vakverenigingen, bonden e.d.) geldt, een bijdrage verlenen ter bevordering van het geestelijk leven”, aldus dit bericht.

Ruim vijftig jaar later, toen de actie Kerkbalans (1973) geïntroduceerd werd, waren deze uitgangspunten nog actueel en ze zijn dat nu nog. Termen als “gemeenschappelijke verantwoordelijkheid”, “een appèl doen op de gemeenteleden”, “een bijdrage geven die een lidmaatschap waardig is”, waren toen al gemeengoed. In dit verband is het aardig te weten dat in het kader van een heroriëntatie van de plaatselijke geldwerving er anno 2004 nagedacht wordt over de mogelijkheid dat gemeenteleden, die geen kerkelijke bijdrage willen geven voor de instandhouding van het kerkenwerk, de mogelijkheid wordt geboden een vaste bijdrage (donatie) te geven om het kerkgebouw, dat in een dorp of stadswijk beeldbepalend is, in stand te houden.

Tijdens de algemene vergadering van 1981 werd over het gebruik van kerkgebouwen gesproken. Van links naar rechts de heren dr. R. Steensma, dr. ir. J. v.d. Graaf, mr. B. Plomp en ds. H.R. Blanckesteijn.

BEZWAREN TEGEN HET REGLEMENT PREDIKANTSTRAKTEMENTEN

In het voorjaar van 1922 waren de eerste spanningen in de Vereniging waarneembaar. Het betrof namelijk de bezwaren die verschillende kerkvoogdijen hadden tegen de verplichte traktementsregeling. Het hoofdbestuur constateerde dat er in feite drie stromingen t.a.v. de synodale traktementsregeling waren, te weten:

- de voorstanders overeenkomstig het beleid van de Vereniging van Kerkvoogdijen;
- tegenstanders die zich tegen de Vereniging van Kerkvoogdijen keerden; en
- een kleurloze middencategorie, die vóór noch tegen was.

Het hoofdbestuur besloot op 28 april 1922 een commissie te benoemen bestaande uit verschillende richtingen, met als opdracht het hoofdbestuur van advies te dienen. De formele opdracht luidde: “Deze commissie wordt ingesteld als bedoeld in artikel 6 van het huishoudelijk reglement teneinde de gerezen bezwaren tegen het reglement te onderzoeken en daarover rapport uit te brengen aan het hoofdbestuur met eventuele voorstellen tot wijziging”.

In de notulen van de hoofdbestuursvergadering van 2 maart 1923 staat daarover het volgende te lezen: “Het is inderdaad waar dat de richtingsstrijd meer een strijd is van het hoofd dan van het hart. Bovendien heeft ieder lid van het bestuur recht in de vergadering zijn mening te zeggen. De voorzitter behoeft dus niets te betreuren en

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Harlingen.

behoeft nog minder op iets terug te komen”, aldus de notulen. Dus spanningen volop.

STANDPUNT VAN HET HOOFDBESTUUR

In de hoofdbestuursvergadering van 2 maart 1923 werd het rapport van de op 28 april 1922 ingestelde commissie, die tot taak had de bezwaren tegen het reglement op de predikantstraktementen te onderzoeken, uitvoerig besproken. Het hoofdbestuur meende dat de voornaamste punten, die de commissie in haar rapport behandelde, als volgt te onderscheiden zijn, namelijk:

1. het financiële bezwaar;
2. het rechtskundig bezwaar; en
3. het richtingenbezwaar.

Ten aanzien van punt 1. was het hoofdbestuur van oordeel dat niet gebleken was dat de gemeenten het plafond van de offervaardigheid hadden bereikt.

Met betrekking tot punt 2. constateerde het hoofdbestuur dat het reglement niet als onaanvaardbaar kan worden beschouwd op basis van bezwaren ontleend aan het beheersvraagstuk.

Voor wat betreft punt 3, het richtingenvraagstuk, erkende het hoofdbestuur dat dit vraagstuk vóór alles om een oplossing vraagt. Of dit echter opgelost zou kunnen worden volgens de werkwijze van het Reglement op de Predikantstraktementen, was zeer de vraag.

OPROEP VOOR DEELNAME AAN DE EREDIENST

Begin 1936 ontwierp de Vereniging een reclameplaat om de kerkgang te stimuleren. In "Het Maandblad" van januari 1936 schreef de hoofdredacteur, ds. mr. C.J. Bartels het volgende: "De kerk is niets anders dan één doorlopende reclame voor de grootste Boodschap, die de wereld kent. Op kerkelijk terrein behoren wij ons daarom te bevinden op de spits van de reclametechniek, omdat wij van mening zijn dat ons Nieuws voor de wereld het aller noodzakelijkst en het aller belangrijkste is".

Bij het laten ontwerpen van de reclameplaat vroeg het hoofdbestuur zich destijds af welke mensen men wilde bereiken. De bedoeling was: de niet-kerkgangers. Daarom zocht het hoofdbestuur naar een moderne conceptie. De opzet was om op alle plaatsen waar mensen bijeen kwamen affiches op te hangen. Het hoofdbestuur ging er van uit dat op tal van plaatsen kerkvoogdijen en predikanten over contacten zouden beschikken om zonder veel kosten met een bescheiden begin van publicatie van deze plaat te kunnen beginnen, b.v. in winkels e.d. Ook hiervan kan terecht gezegd worden: hoewel de Vereniging niet van de kerk is omdat zij niet in de kerkelijke structuur is ingebed, is zij wel flankerend aan de kerk.

Een indruk van de buitengewone algemene vergadering d.d. 20 oktober 1990.

BUITENGEWONE ALGEMENE VERGADERING 1990

Tijdens een buitengewone algemene vergadering op 20 oktober 1990 belegde het hoofdbestuur een afzonderlijke bijeenkomst over de synodevoorstellen tot wijziging van de ordinanties 16 en 18 van de kerkorde.

De bedoeling van deze bijeenkomst was de colleges van kerkvoogden nader te informeren en te documenteren over de door de generale synode gedane voorstellen inzake herziening van de ordinanties 16 en 18.

Het hoofdbestuur was ook toen van mening dat uitgegaan dient te worden van de grondgedachten, zoals die neergelegd zijn in de kerkorde van 1951. Dat wil zeggen dat de kerkvoogden hun arbeid dienen te verrichten binnen de beleidskaders die door de kerkenraad zijn vastgesteld.

OPEN COMMUNICATIE MET DE LEDEN

In maart 1988 bracht het hoofdbestuur, naar aanleiding van een bijeenkomst met de vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen, een nota uit naar aanleiding van een eindrapport betreffende de voorgestelde herzieningen van de ordinanties 16 en 18. De hoofdgedachte in deze nota kan als volgt worden weergegeven:

- het college van kerkvoogden heeft een zelfstandige plaats met eigen verantwoordelijkheid binnen het bestuur van de gemeente;
- daarbij wordt uitgegaan van een samenhang van bestuur en beheer en een zo groot mogelijke eenheid en coördinatie van het beleid;
- het toezicht zal daardoor het karakter dienen te hebben van advisering en begeleiding.

“Het hoofdbestuur wil graag in een open communicatie met zijn leden ingaan op alle facetten van deze voor onze gemeenten zo belangrijke zaak”, zo kondigde de voorzitter in zijn openingskolom van het maandblad van oktober 1990 aan. “Het is nu onze laatste kans tot bijsturing. Daarom mag op 20 oktober 1990 geen enkele kerkvoogdij ontbreken. Samen zijn we sterk!”, aldus de voorzitter van de Vereniging, de heer mr. J.A. van Riessen.

Een dergelijke bijeenkomst zou ondenkbaar zijn geweest, wanneer een organisatie van de kerkvoogdijen in de kerkelijke structuur van de Nederlandse Hervormde Kerk zou zijn opgenomen.

VERENIGING VAN KERKVOOGDIJEN: GRENSOVERSCHRIJDEND BEZIG

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Vereniging van Kerkvoogdijen in 1995, heeft de Vereniging een jubileumactie gehouden waarvoor de leden een bedrag van ruim f 86.000,— bijeen brachten. Op de algemene vergadering van 20 april 1996 overhandigde de voorzitter van de Vereniging, de heer mr. J.A. van Riessen, aan de voorzitter van de Raad van de Zending, ds. C. Fieren, een cheque met daarop vermeld het bedrag van f 86.191,67. Het geld was bestemd voor een kerkbouwproject in Irian Jaya, het vroegere Nederlands Nieuw-Guinea. Bijna 60 pct. van de colleges van kerkvoogden had aan dit project bijgedragen.

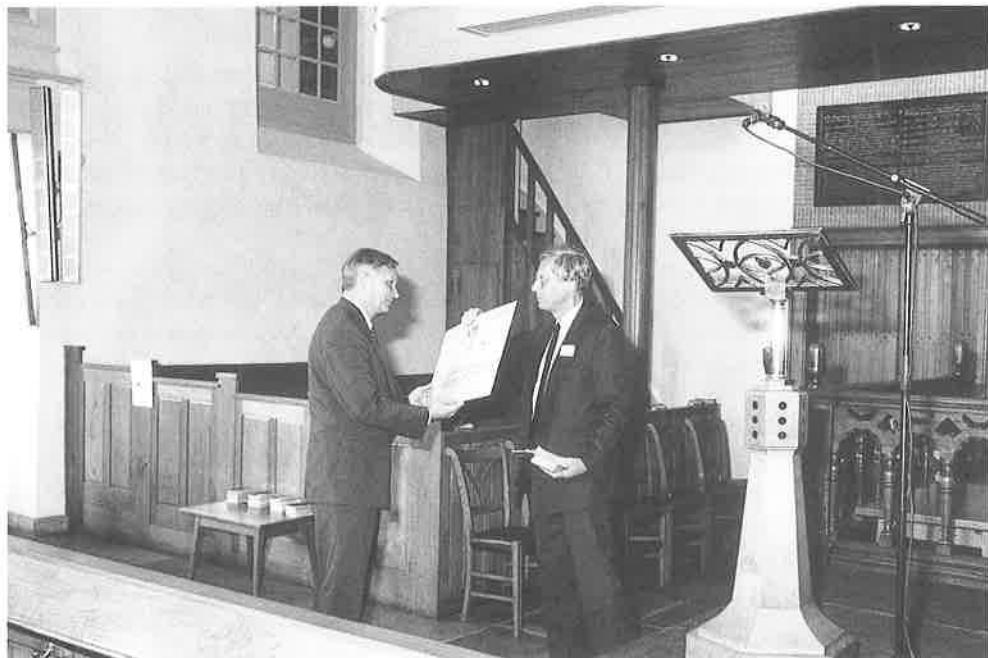
Naast verschillende spontane reacties die het hoofdbestuur van de leden mocht ontvangen, waaruit bleek dat colleges van kerkvoogden dit initiatief van het hoofdbestuur zeer geslaagd vonden, werd er ook plaatselijk zeer inventief aan deze actie meegedaan. Zo was er een gemeente die jaarlijks een positief saldo op de exploitatie van het onroerend goed te verdelen heeft, die een gedeelte (f1.630,37) voor dit doel overmaakte. Een andere gemeente gireerde de opbrengst van de avondmaalscollecte (f188,20) en tenslotte maakte een college van kerkvoogden de opbrengst over van de kerkvoogdijcollecte die f 270,10 opbracht.

DE BETEKENIS VAN DE FLANKERENDE ORGANISATIES VOOR DE KERK

Op 28 november 2002 hield het hoofdbestuur van de Vereniging een symposium dat als titel droeg "De betekenis van de flankerende organisaties voor de kerk". Tijdens dat symposium sprak o.a. ds. A.W. van der Plas, preses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk:

"Je kunt beter samen op weg zijn, dan alleen je weg moeten zoeken in een moeilijke omgeving; je hebt elkaar nodig en je mag elkaar van dienst zijn.

Men hoeft niet in de kerk te staan om zich kerkelijk te gedragen. De Vereniging wordt daarvan het beste bewijs genoemd. De Vereniging heeft zich kerkelijk gedragen en heeft in de loop van de tijd een heel eigen bijdrage aan het werk van de kerk gegeven. Dat mocht ook van haar verwacht worden, want kerkvoogden zijn mensen, die

De voorzitter van de Vereniging, mr. J. A. van Riessen, reikt de cheque uit aan ds. C. Fieren.

De cheque ad fl. 86.191,67.

zich inzetten voor het kerkenwerk. Zij hebben daarbij een bijzondere positie, omdat ze de stoffelijke aangelegenheden van niet diaconale aard voor de gemeenten behartigen.

Dat is een grote verantwoordelijkheid, het brengt ook heel wat zorg met zich mee, vooral in een tijd als de onze, met teruglopende inkomsten en stijgende kosten. De Vereniging houdt niet op ons als moderamen en synode dat voor te houden en waarschuwt daarbij voor de grootte en invloed van de dienstenorganisatie. Zij vraagt de ambtelijke vergaderingen de eigen roeping serieus te nemen en ervoor te zorgen dat het vrijwilligerswerk de ruimte krijgt.

De Vereniging gedraagt zich kerkelijk, ze is *in* de kerk, maar ze is de kerk zelf niet. Het beleid in de kerk wordt immers niet bepaald door verenigingen of flankerende organisaties, maar door de ambtelijke vergaderingen waarvan de ouderlingen-kerkvoogd deel uitmaken.

De verhouding tussen de kerk en flankerende organisaties dient er een te zijn van onderling vertrouwen en van waardering voor elkaars werk. In toenemende mate zal daarbij overleg en afstemming nodig zijn, waarbij de eigen plaats van de ambtelijke vergadering centraal staat. Kerkvoogdijen maken deel uit van de kerkenraad, waarbij beleid en beheer in één hand komen.

Twee zijn beter dan één, zegt Prediker. Zolang we onze verantwoordelijkheden kennen op de plaats waar we staan mogen en elkaar mogen dienen, gedreven door de liefde van Christus", aldus ds. Van der Plas.

DE KERKVOOGDIJ IS DE DIACONIE VAN DE GEMEENTE

Tijdens de najaarsvergadering van de afdeling Groningen op 23 september 1999 hield de voorzitter van de Vereniging, drs. G. van Soest, een inleiding. Op deze bijeenkomst stond hij stil bij de rol van de ouderling-kerkvoogd in relatie tot de kerkenraad en de betekenis van de Vereniging ten opzichte van de kerk. Hij stelde daarbij dat sinds de inwerkingtreding van de huidige kerkorde de kerkenraad eindverantwoordelijk is voor het totale beleid, waarbij de kerkvoogden een belangrijke specifieke rol vervullen. Zij bieden de faciliteiten om het gemeentewerk mogelijk te maken. De kerkvoogden vervullen in feite een diaconale rol in dit geheel. Ook onze Vereniging heeft als flankerende organisatie in relatie tot de kerk een soortgelijke rol te vervullen, zo zei de heer Van Soest bij die gelegenheid.

Daarmee werd het karakter van de Vereniging van Kerkvoogdijen nog eens extra geaccentueerd, namelijk bezig zijn in dienst van de kerk in haar geheel.

Mr. J.A. van Riessen spreekt zijn jaarrede uit tijdens de algemene vergadering van 1996 die in de Oude kerk van de Hervormde gemeente te Putten werd gehouden.

De organisatie van de Vereniging

SECRETARIAAT

Tijdens de hoofdbestuursvergadering van 11 maart 1932 wordt gesproken over de wenselijkheid tot de vorming van een algemeen secretariaat van de Vereniging. Voor de uitvoering daarvan zijn naar de mening van het hoofdbestuur onvoldoende financiële middelen aanwezig. Wanneer de fusie met de Vereniging van Protesterende Kerkvoogdijen eenmaal een feit zou zijn, ontstaat er een stuk duidelijkheid over de omvang van de Vereniging op de langere termijn.

In die periode vervulde niet alleen de secretaris zelf al het werk dat aan de uitvoering van het secretariaat van de Vereniging verbonden was, maar ook andere leden van het hoofdbestuur die diverse taken voor hun rekening namen, moesten tevens uitvoerend werk verrichten. Een Centraal Bureau, waarover de Vereniging thans de beschikking heeft, was er toen nog niet. De Vereniging was een vrijwilligersorganisatie waarbij de bestuursleden, zowel de hoofdbestuursleden als de leden van het afdelingsbestuur, wekelijks uren besteedden aan het werk van de Vereniging.

WERKPROGRAMMA 1933

Die werkzaamheden waren zeker in de beginperiode niet gering. Dat blijkt onder meer uit het hierna volgende werkprogramma. Vanaf 1933 stelde het hoofdbestuur

Bijeenkomst van het hoofdbestuur met vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen in 1983 in de Nieuwe kerk te Amsterdam.

jaarlijks een werkplan op, dat zoveel mogelijk systematisch werd afgewerkt. De prioriteiten, waarmee de algemene vergadering van 1933 volledig instemde, zagen er voor dat jaar als volgt uit.

1. Het hoofdbestuur moet zich tot de synode wenden met het verzoek de kerkvoogdijen en predikanten in overweging te geven over 1933 op vrijwillige basis de predikantstraktementen niet verder te verlagen dan 10 pct. te berekenen over het meerdere boven f 2.500,--.
2. Het ontwerpen van een algemeen plan inzake de combinatie van kleine gemeenten en het indienen van een beoogd plan aan de bevoegde kerkelijke organen.
3. De kerkvoogdijen opwekken er aan mee te werken dat een kaartstelsel wordt ingevoerd en hen in het bijzonder er op te wijzen dat daarmee de belangen van de generale kas worden behartigd, doordat dan geen lidmaten in administratief opzicht verloren zullen gaan.
4. Het opnieuw in studie nemen van een technische herziening van het reglement op de predikantstraktementen.
5. Het samenstellen van een brochure die kerkvoogdijen aan de gemeenteleden kunnen geven ter vergroting van de offervaardigheid voor de kerk.
6. Het samenstellen van een handreiking voor de kerkvoogdijen zelf waarin wordt aangegeven hoe zij de gemeenteleden moeten benaderen om de offervaardigheid te vergroten.

Hotel Terminus te Utrecht waar het dagelijks- en hoofdbestuur van de Vereniging in het verleden vaak vergaderde.

- ## PROVINCIALE AFDELINGEN

De afdelingen zouden meestal tweemaal per jaar bijeen komen, in beginsel in de hoofdstad van de provincie.

[illegible]

43

Hoofdbestuur en deelnemers aan de algemene vergadering voor het toenmalige Jaarbeursgebouw te Utrecht in 1930.

den bevorderd en hebben hen geleerd gezamenlijk voor de praktische belangen op te komen en door onderlinge uitwisseling van ervaringen en gedachten, elkaar te helpen en van voorlichting te voorzien.

Eerder, in de vergadering van 14 mei 1927 stelde de voorzitter, de heer J.A. Bakker, voor alle kerkvoogdijen een circulaire te zenden waarin men opgeroepen wordt de belangen van de Vereniging in het algemeen en die van de provinciale organisatie in het bijzonder, te bespreken.

De heer Bakker stelde voor met Friesland en Groningen te beginnen. Hij had een concept voor een afdelingsstatuut gemaakt. Een meerderheid van het hoofdbestuur stelde voor dat elke afdeling een vertegenwoordiger in het hoofdbestuur moest hebben. De achterliggende gedachte was dat men op provinciaal niveau beter de geschikte personen voor bestuursfuncties in het hoofdbestuur kan zoeken dan wanneer dat op landelijk niveau zou gebeuren.

Teneinde de band tussen hoofdbestuur en de besturen van de provinciale afdelingen te versterken, had de heer Bakker de bepaling opgenomen dat het hoofdbestuur eenmaal per jaar een bijeenkomst moest beleggen met een delegatie van de afdelingsbesturen.

FRIESLAND DE EERSTE!

Vanaf 1928 is het hoofdbestuur begonnen leiding te geven aan de oprichting van de

provinciale afdelingen. Vanuit Friesland begon de victorie. Op 3 augustus 1928 werd de afdeling Friesland opgericht. Een maand later, op 11 september 1928, vond de oprichtingsvergadering van de provinciale afdeling Groningen plaats. Op 4 april 1929 volgde Drenthe en in het najaar van 1929 werden in Overijssel en Gelderland provinciale afdelingen opgericht.

Op 10 april 1930 vond de oprichtingsbijeenkomst plaats van de provinciale afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg en tijdens een bijeenkomst op 13 december 1930 vond in Breda de oprichting van de afdeling Noord-Brabant-West plaats.

Tijdens een bijeenkomst op 3 oktober 1931 werd in hotel Terminus te Utrecht de provinciale afdeling Utrecht opgericht en enkele weken later, op 27 oktober 1931, vond te Rotterdam de oprichting van de provinciale afdeling Zuid-Holland plaats.

Vervolgens werd de provinciale afdeling Noord-Holland gevormd. Dat gebeurde op 2 april 1932 tijdens een bijeenkomst in de Grote Kerk van Alkmaar, waar 44 kerkvoogden aanwezig waren. Mr. A. de Jong, secretaris van de Vereniging van Kerkvoog-

De voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest, tijdens de receptie van de afdeling Friesland op 29 maart 2003 in gesprek met de secretaris van de afdeling mevr. T. Haringsma-Dijkstra.

OPROEP TOT HET BIJWONEN DER STREEKVERGADERING

welke op WOENSDAG 29 JANUARI a.s., des namiddags te één uur te AMSTERDAM in een der zalen van Hotel Café Restaurant „KRASNAPOLSKY”, Warmoesstraat 175—185 zal worden gehouden.

AGENDA :

1. Openingswoord door den Voorzitter der Vereen., den Hoog Ed. Gestr. Heer J. A. BAKKER te Menaldum.
2. „HET REGLEMENT OP DE PREDIKANTS-TRACTEMENTEN.”
Over dit punt zal zoo mogelijk het woord worden gevoerd door de Heeren D. BLOEMERS, Ir. C. W. E. VAN VOORST VAN BEEST en H. EISMA, allen leden van den Raad van Beheer, terwijl Mr. H. M. J. WAGENAAR, Directeur van den Raad van Beheer, zoo noodig over zuiver technische kwesties voorlichting kan geven.
3. Eventueele bespreking der referaten.
4. Rondvraag.
5. Sluiting.

Het Hoofdbestuur der Vereeniging van
Kerkvoogdijen in de Ned. Hervormde Kerk.

De Voorzitter,
J. A. BAKKER,

De Secretaris,
Mr. A. DE JONG.

Utrecht, Januari 1936.

Niet alleen kerkvoogden en notabelen zijn op deze vergadering welkom, doch ook predikanten en andere leden van den kerkeraad of belangstellenden.

Het Hoofdbestuur tracht de kerkvoogdijen zooveel mogelijk over het Reglement op de Predikants-Tractementen in te lichten en hoopt daarom, dat men in grooten getale ter vergadering aanwezig zal zijn. Het belang van iedere kerkvoogdij vraagt op 29 Januari a.s. een afvaardiging naar Amsterdam.

De Secretaris van het Hoofdbestuur Mr. A. DE JONG zal met eenige andere Heeren van het Hoofdbestuur op Woensdag 29 Januari a.s., des voormiddags van 10—12 uur, in Krasnapolsky zitting houden ten einde alle kerkvoogdijen van advies te dienen, zoo-wel over juridische kwesties als over andere moeilijkheden.

Kerkvoogdijen, maakt van deze gelegenheid gebruik!

Niet-leden, meldt U aan op bijgaand aanmeldingsformulier en U kunt genieten van de groote voordeelen welke de Vereeniging van Kerkvoogdijen U biedt.

Verzoeken beleeft deze circulaire met de andere leden van Uw College te bespreken.

Uitnodiging voor bijwoning van de streekvergadering op 29 januari 1936.

dijen, sprak daar over een aantal actuele zaken zoals pachtkwesties, rechtspositie plaatselijk personeel, restauratie van monumentale kerkgebouwen en de vermindering van de rijkssubsidie ingeval van restauratie.

“Er moet voortdurend onderling contact zijn en blijven tussen de kerkvoogdijen. Het oprichten van provinciale afdelingen is hiervoor het beste middel gebleken. Bespreking van plaatselijke- en streekbelangen komt in de hoofdvereniging niet tot haar volle recht. Het reizen naar een centraal punt van de Vereniging is vaak bezwaarlijk, maar naar het centrum van de provinciale afdeling niet”, aldus de heer De Jong.

Als laatste vond in de provincie Zeeland de oprichting van een provinciale afdeling plaats. Alle Zeeuwse kerkvoogdijen waren voor 22 november 1932 uitgenodigd om in Goes aanwezig te zijn om de oprichtingsvergadering van de afdeling Zeeland bij te wonen. Het hoofdbestuur werd vertegenwoordigd door de heren J.A. Dominicus, onder wiens leiding de vergadering stond, en de heren mr. A. de Jong en C. van Harderwijk, resp. secretaris en penningmeester van de Vereniging.

Nadat door deze drie leden van het hoofdbestuur enkele inleidingen gehouden waren, waarop een discussie volgde, besloot men tot oprichting van de afdeling Zeeland. Verschillende aanwezigen bedankten het hoofdbestuur voor het initiatief om ook in Zeeland een provinciale afdeling op te richten. Maar in de afdeling Zeeland werd de eerste mijlpaal bereikt dat alle Hervormde gemeenten tot de Vereniging van Kerkvoogdijen waren toegetreden. Dat gebeurde door de toetreding van de Hervormde gemeente te Sluiskil die per 1 januari 1961 lid van de Vereniging van Kerkvoogdijen werd.

In ruim vier jaar tijd zag het hoofdbestuur kans in alle provincies provinciale afdelingen in het leven te roepen. Men ging enthousiast aan de slag. Vanaf dat moment kwam er op provinciaal niveau, aangestuurd door de provinciale afdelingen van de Vereniging, veel van de grond. Zo werden in 1935 in de hoofdsteden van de meeste provinciale afdelingen advocaten aangewezen, die tegen een vastgesteld tarief voor de kerkvoogdijen de aanmaning voor gemeenteleden verzorgden, die in de betaling van de hoofdelijke omslag tekort geschoten waren.

In diezelfde periode hadden de meeste provinciale afdelingen de beschikking over een orgeladviseur en een bouwkundig adviseur.

BIJEENKOMST HOOFDBESTUUR MET VERTEGENWOORDIGERS VAN DE AFDELINGSBESTUREN

Op 15 januari 1932 vond de eerste bijeenkomst plaats van het hoofdbestuur met vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen. Gesproken werd over:

- de aanslagen van de Kas voor de Predikantstraktementen;
- de opstelling van een leidraad voor een regeling van aanslagen van lidmaten van de gemeente over de betaling van de hoofdelijke omslag; en

*Grote of Maria
Magdalenakerk te Goes.*

— een poging om te komen tot een uniforme regeling met de federatie van kerkorgelbouwers in Nederland, voorzover dit het eenmaal per jaar reviseren van kerkorgels betreft.

STREEKVERGADE- RINGEN

Op 27 februari 1934 werd een streekvergadering belegd voor de Noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe in restaurant "De Pool" aan de Grote Markt te Groningen.

Gesproken werd over de Dodehandsbelasting op de kerkvoogdij- en de pastoriegoederen. Inleider was ds. mr. C.J. Bartels. Over het onderwerp "De predikants-traktementen en de combinatie van gemeenten" hield de secretaris, mr. A. de Jong, een inleiding.

Naast de kerkvoogdijen uit deze drie noordelijke provincies, werden ook kerkvoogdijen en predikanten uit andere delen van het land uitgenodigd. Want het vraagstuk van de dodehandsbelasting was een zaak die iedere gemeente aanging. Dat was ook het geval met de problematiek van de kleine gemeenten die destijds reeds actueel was.

GEEN ALGEMENE VERGADERING, MAAR PROVINCIALE BIJEENKOMSTEN

“Het is niet uitgesloten dat dit voorjaar geen algemene vergadering wordt gehouden”, zo begint “Het Maandblad” van februari 1941. “De reisgelegenheden voor verschillende delen in ons land zijn er soms te moeilijk voor en veel mensen voelen er niet veel voor om in deze tijd een nacht van huis te zijn.

Daarom is er des te meer reden om dit voorjaar de provinciale vergaderingen te houden en deze met zorg voor te bereiden. Het hoofdbestuur zal daaraan desgevraagd gaarne leiding geven en de leden van het hoofdbestuur zijn beschikbaar voor het houden van een inleiding.

Het hoofdbestuur heeft verder het voornemen om dit voorjaar of zomer de vergadering met de vertegenwoordigers van de provinciale afdelingsbesturen in Utrecht en Zwolle te houden. De provinciale afdelingsvergaderingen dienen zich bezig te houden met de vraag welke onderwerpen zij aan hun vertegenwoordigers voor deze bijeenkomsten ter bespreking mee zullen geven. Op deze wijze wordt het contact met het hoofdbestuur en omgekeerd in stand gehouden”, aldus de publicatie in “Het Maandblad”.

VERGADERING MET KERKVOOGDIJEN VAN DE GROTE GEMEENTEN

Op gezette tijden kwam het hoofdbestuur bijeen om met vertegenwoordigers van de grote gemeenten van gedachten te wisselen over bepaalde problemen die zich voornamelijk in de grote gemeenten afspelen. Dat gebeurde ook op 11 oktober 1950, toen mr. dr. H.M.J. Wagenaar een inleiding hield over de toenemende industrialisatie, waarmee vrij veel kerkvoogdijen te maken zouden krijgen.

“De kerkbouw wordt, als gevolg van de slechter wordende financiële positie van de gemeenten, een nationaal vraagstuk. De bedoeling was een discussie op gang te brengen tussen de kerkvoogden van de grote gemeenten over de vraag hoe met beperkte middelen, in deze tijd het vraagstuk van de nieuwbouw in de steden en grote industriecentra van kerken, pastorieën en dienstgebouwen zou kunnen worden opgelost”.

Na de pauze, die volgde op een geanimeerde gedachtenwisseling over dit onderwerp, sprak prof. dr. ir. H.G. van Beusekom over “De financiering van de kerkbouw”. Aan de hand van praktische voorbeelden, zoals professor Van Beusekom dat kon doen, lichtte hij een aantal zaken toe.

“Hoeveel kerken zouden wij in Nederland moeten bouwen? Voor Den Haag kom ik de eerste tien jaar uit op een bedrag van f 3 miljoen. Het bouwen is op dit moment duur. Een eenvoudige arbeiderswoning kostte in 1935 ongeveer f 2.000,-- en nu f 7.000,--. Wij zijn heel matig wanneer we het indexcijfer van de bouwkosten op 3 stellen. Wij kunnen de kosten van een nieuwe kerk ten minste op f 500,-- per zitplaats stellen. Voor een kerk met 600 à 650 zitplaatsen komen we op ruim f 300.000,--”, zo stelde professor Van Beusekom.

Na afloop van de bespreking deelde voorzitter Bakker mee dat de besproken onder-

Illustratie afgedrukt in "Het Maandblad" naar aanleiding van een bespreking met de kerkvoogdijen van Amsterdam, Den Haag en Rotterdam op 6 april 1950 te Utrecht.

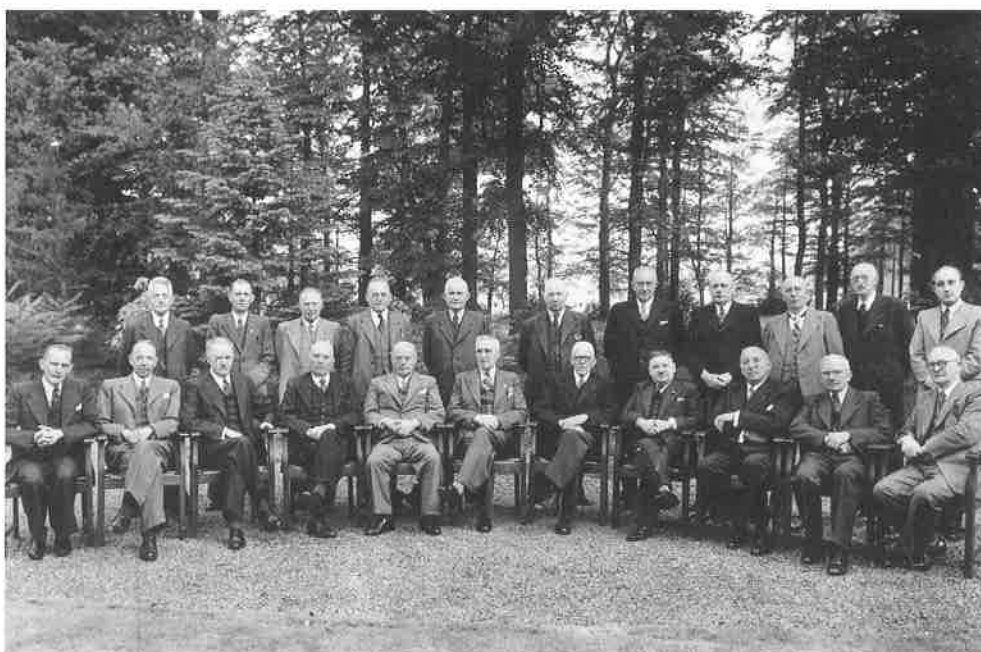
werpen in de eerstvolgende vergadering van het hoofdbestuur aan de orde worden gesteld. Bezien zal worden of het wenselijk is hiervoor een commissie te benoemen die het hoofdbestuur rapport uitbrengt over goedkopere kerkbouw en de financiering daarvan.

Op zaterdag 8 oktober 1955 vond in Hotel Smits op het Vreeburg te Utrecht een bijeenkomst plaats van hoofdbestuur met de kerkvoogdijen van gemeenten met vijf en meer predikantsplaatsen.

De bedoeling was dat twee leden van een centrale kerkvoogdij en een lid van een wijkkerkvoogdij een korte inleiding zouden houden over het onderwerp: "Decentralisatie in de praktijk". Ook de aanwezigheid van de wijkkerkvoogden werd op prijs gesteld.

ALGEMENE VERGADERING

De algemene vergadering, het hoogste orgaan van de Vereniging die vroeger als een echte toogdag werd beschouwd, is de gelegenheid bij uitstek waar kerkvoogden uit verschillende delen van ons land elkaar kunnen ontmoeten en elkaars zorgen en pro-

Na afloop van de vergadering van het hoofdbestuur d.d. 20 september 1949 op de Ernst Sillem Hoeve te Lage Vuursche.

blemen kunnen aanhoren. Maar het is ook de gelegenheid om vandaar uit elkaar toe te spreken, elkaar moed in te spreken om de plaatselijke beheersproblemen met nieuw elan aan te pakken.

Tijdens de algemene vergadering van 7 april 1921, die in het gebouw van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht werd gehouden, bracht het hoofdbestuur zijn jaarverslag over 1920 uit. Het verslag besluit met de informatie dat “de Vereniging zich gelukkig kan achten met de uitgave van haar eerste werk: ‘De Kerkelijke Hoofdelijke Omslag in de Praktijk’ van Joh. de Breuk te Haarlem. Het boekje vond in de pers een goed onthaal en wordt nog steeds druk gevraagd door leden en niet-leden. De heer De Breuk heeft hiermee aan de Vereniging en aan de Kerk een goede dienst bewezen. Tenslotte zij vermeld, dat wij thans 416 leden tellen, maar dat voor het welslagen van het grote werk van de Vereniging de toetreding van vele honderden leden gewenst is”, zo besloot het jaarverslag over 1920.

Op de tweedaagse algemene vergadering, die op 16 en 17 mei 1952 gehouden werd, sprak het hoofdbestuurslid, de heer H. Oltmans te Zaltbommel, over de financiën van de kerk en de kerkvoogdijen. Ten aanzien van de inkomsten merkte de heer Oltmans

Op de hierna volgende twee pagina's is een schematische indeling van de Vereniging en haar provinciale afdelingen opgenomen zoals die er in 1939 uitzag.

1939

INDEELING DER VEREENIGING EN HAAR INSTELLINGEN

RUIJGROK & CO HAARLEM
Drukkerij en Uitgeverij Tel. 11998
Ged. Oude Gracht 138 en 12342
Drukkerij Maandblad en Jaarboekje.
Advertentiebureau Maandblad en
Jaarboekje.
Uitgevers v/d Handleiding voor de Beheers-
Colleges in de Ned. Herv. Kerk en van
de formulieren en modellen van idem.

AMSTERDAM

Mr. H. F. VAN MEER
Michelangelostraat 23, Amsterdam Z. Telefoon 29034
1. Lid van het Hoofdbestuur.
2. Lid der Commissie van Storm-Brand.
3. Commissielid van fraude-verzekering.
STORM-BRAND verzekert alle goederen
der Nederd. Hervormde Gemeenten.
Adres: Michelangelostraat 23, Amsterdam, Z.

Adviezen voor verwarming van kerken:
Mr. W. A. G. WESTRADE, Miletstraat 16

BUSSUM

Mr. M. DE JONG, Wladimirlaan 8
1. Lid van het Hoofdbestuur.
2. Commissielid voor Juridische zaken.

MENALDUM

J. A. BAKKER
te Menaldum
**VOORZITTER VAN
DE VEREENIGING**
Telefoon 14
Voorz. v/d Prov. Afd. Friesland

HUIZUM

Secretariaat Friesland
J. G. JANSONIUS
Verlengde Schrans 60
te Huizum

USQUERT

S. K. WESTERDIJK
te Usquert, Tel. 23.
Onder-Voorzitter
van de Vereeniging en
Voorzitter van de
Prov. Afd. Groningen

DELFIJL

Secretariaat
Groningen
H. STEENBORG

ASSEN

Secretariaat
Drenthe
Mr. R. DE VRIES
te Assen

W. VINK

Steenwijkerstraatweg 11 te Meppel
1. Lid van het Hoofdbestuur.
2. Vertegenwoordiger v/h Hoofdbest.
in de Prov. Afdeling Drenthe.

MEPPEL

Mr. G. VIXSEBOXSE
Adastraat 9 te Almelo

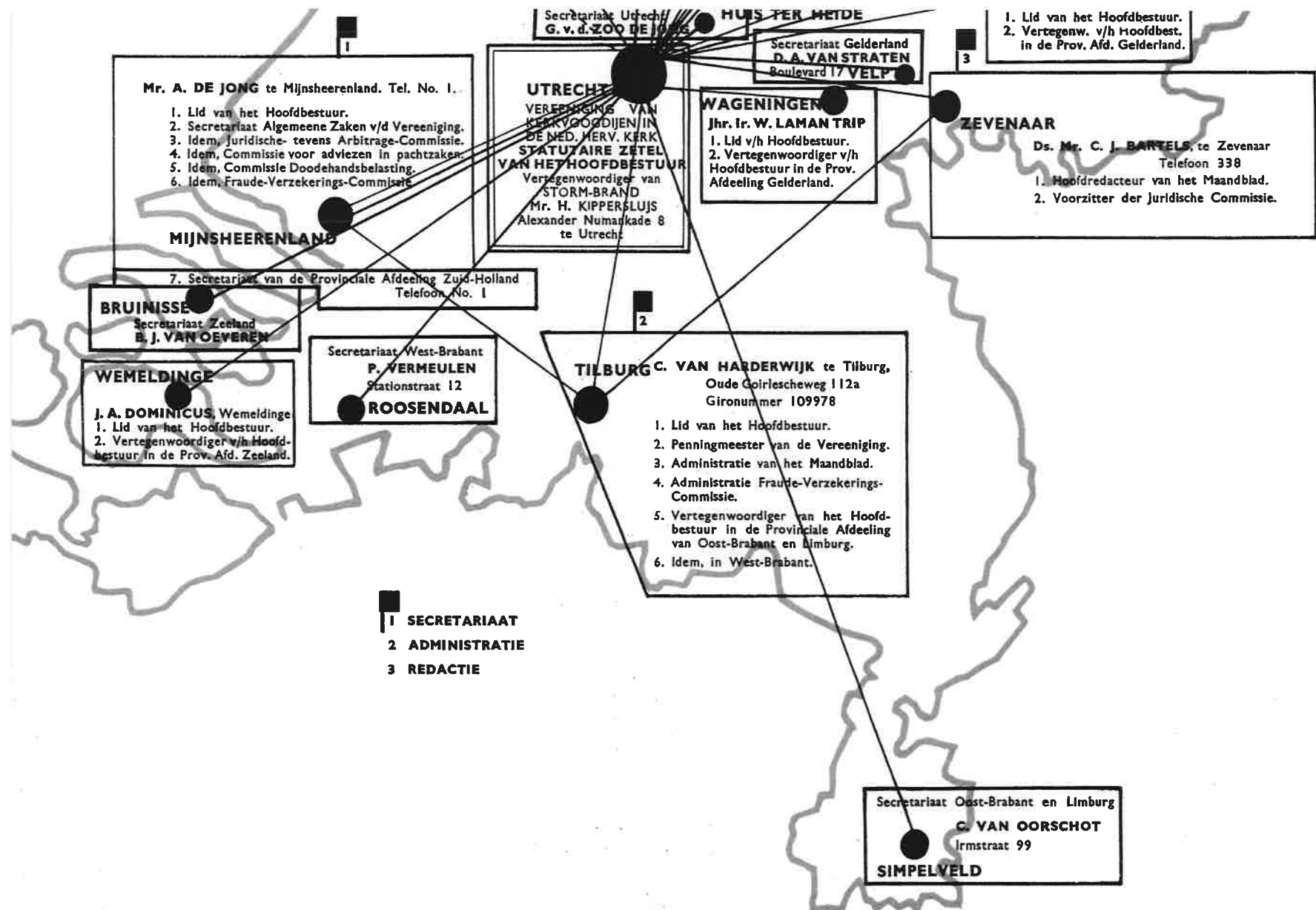
1. Lid van het Hoofdbestuur.
2. Plaatsverv. Secretaris en Penningm.
3. Commissielid voor Juridische zaken.
4. Idem voor Arbitrage.
5. Idem voor Pachtzaken.

ALMELO

6. Vertegenwoordiger van het Hoofdbestuur
in de Provinciale Afdeling Overijssel.

Secretariaat Overijssel **A. G. BELTMAN**
DEVENTER

GORSEEL

op dat er een verschuiving van inkomsten uit kerkelijke goederen naar inkomsten uit levend geld is geweest.

“Zagen we dus enerzijds dat sinds 1940 de inkomsten uit het kerkengoed niet noemenswaard zijn gestegen, de uitgaven aan belastingen en lasten stegen daarentegen wel, terwijl de onderhoudskosten zelfs belangrijk hoger zijn geworden. Het netto rendement van de goederen werd daardoor gering.

Op grond hiervan kunnen we concluderen dat de gesignaleerde hogere uitgaven en nieuwe lasten, die thans op de gemeente drukken, gefinancierd moeten worden uit het levend geld. Het accent is daarom geheel verplaatst van de opbrengst uit kerkengoed naar het levend geld.

Als we e.e.a. samenvatten zien we dat:

- in een aantal gemeenten een betrekkelijk kleine groep van de Hervormde bevolking nog werkelijk belangstelling voor het kerkelijk leven heeft;
- de inkomsten uit kerkengoed belangrijk zijn gedaald;
- de uitgaven aanzienlijk zijn gestegen;
- het accent is verlegd van de opbrengst uit kerkengoed naar de opbrengst uit levend geld.

De conclusie is dat de situatie ongunstig schijnt, want de betrekkelijk kleine groep belangstellenden vormt een te smalle basis waarop de financiën drukken”, aldus de heer Oltmans tijdens de algemene vergadering van 1952.

DE VROUWELIJKE KERKVOOGD

“Tot nu toe was het kerkordelijk in de aangepaste gemeenten niet mogelijk dat een

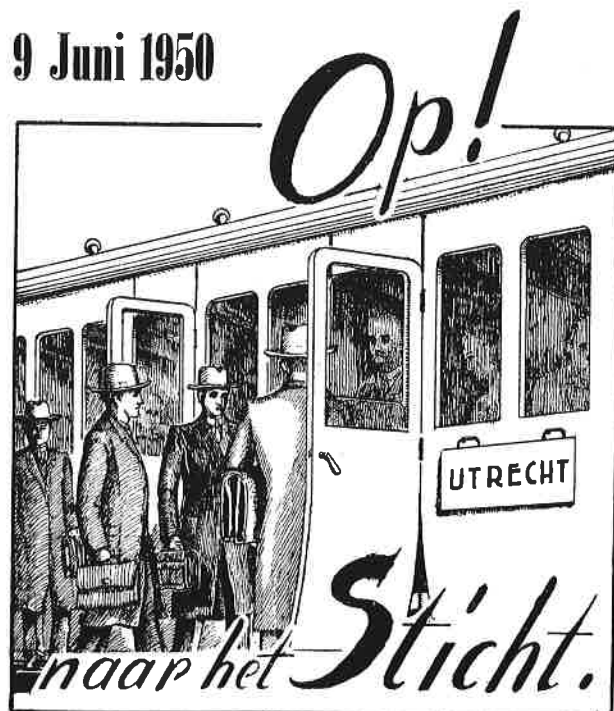
Mr. J. W. Harbers spreekt de algemene vergadering van 13 juni 1970 toe.

vrouw lid van het college van kerkvoogden kon worden”, zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van juli-augustus 1958. “Nu echter de generale synode in haar vergadering van 23 juni 1958 met een kleine meerderheid besloot het ambt van ouderling en dat van diaken ook voor de vrouw open te stellen, is het duidelijk dat ook kerkordelijk de vrouw tot kerkvoogd benoembaar is.

Dat de vrouwelijke kerkvoogd bij het verzorgen van de stoffelijke aangelegenheden van de gemeente een speciale taak kan hebben, staat wel vast. En voelt een vrouw dikwijls niet fijner aan dan een man hoe zij iemand tot offervaardigheid moet brengen? De vrouw als zodanig heeft de eigenschap om in de huishouding steeds te trachten de eindjes aan elkaar te knopen. En zou zij die eigenschap niet ten dienste van de kerk kunnen stellen en een begroting van inkomsten en uitgaven kritisch kunnen bekijken? Nu geloven wij niet dat in onze dorpskerkvoogdijen in het algemeen de vrouw zo spoedig haar intrede zal doen. Daar zal althans voorlopig nog wel de mening blijven heersen dat de kerkvoogd een man behoort te zijn.

Daar waar thans een vrouw in het college van kerkvoogden zitting heeft, is zij meestal een zeer gewaardeerde figuur. Op praktische gronden verheugen wij er ons over dat in de toekomst de vrouwelijke kerkvoogd ook kerkordelijk haar intrede bij het college van kerkvoogden kan doen, terwijl wij verder rustig afwachten hoe deze figuur zich zal ontwikkelen”, aldus de publicatie in “Het Maandblad” van juli-augustus 1958.

9 Juni 1950

Oproep bijwoning algemene vergadering 9 juni 1950.

Achter de bestuurstafel op de algemene vergadering van 1999 van links naar rechts de heren G.L. Westerveld (penningmeester), J. van Vliet (2e secretaris), mr. J.A. van Riessen (voorzitter) en mr. B. van den Broek (secretaris).

Uit de “Statistiek van de Nederlandse Hervormde Kerk”, memorandum nr. 255 d.d. oktober 1990 blijkt dat het percentage vrouwelijke kerkvoogden in de jaren 1980, 1985 en 1988 resp. 8, 11 en 12 pct. bedraagt. Relatief weinig vrouwen worden in de functie van kerkvoogd aangetroffen. De vrouwen zijn sterker vertegenwoordigd onder de diakenen en ouderlingen.

Uit het jaarverslag van het hoofdbestuur over 1972 blijkt dat toen voor het eerst in de geschiedenis van de Vereniging een vrouwelijk hoofdbestuurslid haar intrede deed en wel mevrouw R.L. Borgerhof Mulder-Boonstra te Arnhem. Zij werd in 1980 opgevolgd door mevr. A. Mulder-Buikstra, uit Middenmeer, die in 1979 als afgevaardigde van de classis Hoorn tot kerkvoogd-synodelid was benoemd. Dat was voor de eerste maal dat de generale synode een vrouwelijke kerkvoogd in haar midden had.

LEDENGROEI

Het ledenaantal ontwikkelde zich gestaag. In 1933 trad de kerkvoogdij van de Hervormde gemeente te Groningen toe, waardoor de Vereniging haar zeshonderdste lid kon noteren. Van de bijna 1.450 kerkvoogdijen waren er na toetreding van Groningen ruim 41 pct. als lid tot de Vereniging toegetreden. Per provincie onderverdeeld was het beeld als volgt:

Groningen (160 kerkvoogdijen)	36 leden (22 pct.);
Friesland (295 kerkvoogdijen)	96 leden (32 pct.);
Drenthe (60 kerkvoogdijen)	30 leden (50 pct.);
Overijssel (77 kerkvoogdijen)	46 leden (59 pct.);
Gelderland (199 kerkvoogdijen)	90 leden (45 pct.);
Utrecht (69 kerkvoogdijen)	28 leden (40 pct.);
Noord-Holland (154 kerkvoogdijen)	85 leden (55 pct.);
Zuid-Holland (199 kerkvoogdijen)	90 leden (45 pct.);
Zeeland (97 kerkvoogdijen)	47 leden (40 pct.); en
Brabant en Limburg (122 kerkvoogdijen)	52 leden (42 pct.).

In 2004 is de situatie zo dat bijna 98 pct. van de Hervormde gemeenten lid is van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

Deze illustratie werd in de jaren vijftig in "Het Maandblad" afgedrukt wanneer er nieuwe leden tot de Vereniging van Kerkvoogdijen toetraden.

NIEUWE LEDEN

POSITIE PROVINCIALE AFDELINGEN

Tijdens een bijeenkomst met de provinciale vertegenwoordigers in het najaar van 2001, kwam de positie van de provinciale afdelingen aan de orde in relatie tot de regionale commissies voor de dienstverlening die in het kader van de komende kerkvereniging worden gevormd. Anders gezegd: de huidige Hervormde provinciale bureaus zouden worden omgezet in Regionale Dienstencentra (RDC).

Vanuit de visie dat wat plaatselijk kán ook plaatselijk gedaan moet worden omdat daar het hart van de kerk ligt, moet het instituut RDC zo klein mogelijk blijven. Wanneer hierop niet nauwlettend wordt toegezien, hebben dit soort instituten de neiging zich uit te breiden, zoals dat destijds ook het geval was met de provinciale bureaus die na de invoering van de kerkorde van 1951 werden ingesteld.

De Vereniging met haar provinciale organisatie kan als flankerende instelling in het

*Het hoofdbestuur na afloop van de vergadering op 11 september 2004. Van links naar rechts drs. J. Hoeksma, drs. J. la Croix, H.L. Roth (directeur), dr. W.J. Diepeveen (erelid), ing. G.J.H. Reudink, A. Geertse, mr. P.A. de Lange, mevr. M.W. Volders, ir. D. Hoogendoorn, mevr. A.G. Murk-Verheul, D. de Vries AA, W.J.J. Boot, mevr. ir. A.M. Hellinga-Wolleswinkel, prof.dr. M.P. van Overbeeke RA, mevr. E.J. Steensma-Dijk, Th.L. van Hazel (erelid), M.G.R. Barendrecht, ds. H.J.J. Radstake, R.M. Belder (chef de bureau), H. Piërik, drs. G. van Soest (voorzitter), T. Dam, A. den Oudsten, mr. A. Rigters en W.G. Roseboom (secretaris).
Afwezig waren mevr. mr. J.G. Ton-Verrijp en de heren drs. S. Buys en G.L. Westerveld (penningmeester).*

kader van het kerkvoogdelijk beheer een grote bijdrage leveren aan de vorming van de plaatselijke gemeenten. In de tijd dat de Algemene Kerkvoogdijraad nog actief was, bestonden hiervoor goede mogelijkheden doordat beide lichamen een personele unie vormden. Op landelijk niveau zetten hoofdbestuursleden zich in door zitting te nemen in landelijke organen van de kerk. De voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest, deed tijdens een bijeenkomst met de afdelingsbesturen een dringend beroep op hen zitting te nemen in regionale commissies die de Regionale Diensten-centra aansturen.

De vertegenwoordigers van onze afdelingbesturen moeten er voor zorgen dat ze 'erbij' zijn want dan wordt er een goede basis gelegd voor een vraaggerichte organisatie en de omvang daarvan, aldus de heer Van Soest.

PRESENTATIE VAN DE AFDELINGEN

Onder het thema “Dit is de kerk” werd tijdens de algemene vergadering van 20 april 2002 een presentatie gehouden van activiteiten waarmee de plaatselijke colleges van kerkvoogden dagelijks te maken hebben. Tijdens deze bijeenkomst werden de provinciale afdelingsbesturen in de gelegenheid gesteld een (streekgebonden) onderwerp te behandelen dat met het kerk-zijn in de volle breedte te maken heeft en waarbij het beheer centraal staat.

Achtereenvolgens werden er presentaties gegeven over de onderwerpen:

- Instandhouding van het kerkgebouw (Groningen, Drenthe en Noord-Brabant-West);
- Kerk-zijn in het zuiden (Oost-Noord-Brabant en Limburg);
- Kerktorens (Friesland);
- Kerk en cultuurhistorie (Zeeland);
- Onderlinge dienstverlening (Overijssel-Flevoland en Gelderland); en
- De grote stad (Utrecht, Noord- en Zuid-Holland).

De afdelingsvergaderingen worden zoveel mogelijk bijgewoond door leden van het dagelijks bestuur van de Vereniging. Mevr. A. G. Murk-Verheul, (geheel rechts) 2e onder-voorzitter van de Vereniging, woonde de ledenvergadering van de afdeling Zuid-Holland bij die op 7 april 2003 plaats vond.

Achter de bestuurstaafel tijdens de algemene vergadering van 12 april 2003 van links naar rechts de heren mr. B. van den Broek (secretaris), drs. G. van Soest (voorzitter) en G.L. Westerveld (penningmeester).

De bezoekers van deze algemene vergadering konden op deze wijze kennis nemen van de grote diversiteit die het kerkvoogdelijk beheer in de gemeenten omvat.

DE VVK KOMT BIJ U THUIS

In het najaar van 2002 besloot het hoofdbestuur het project “De VVK komt bij u thuis” te gaan uitvoeren. Om de plaatselijke colleges van kerkvoogden optimaal bij te staan bij de vervulling van hun beheerstaak, is het nodig dat er goede service voor de plaatselijke gemeenten beschikbaar is. Deze serviceverlening kan voor een groot deel door de Vereniging worden aangeboden, omdat zij over de nodige expertise beschikt en voorts in staat is deze tegen een redelijke prijs aan haar leden te bieden.

De provinciale afdelingen zijn, zo heeft de historie van de Vereniging bewezen, van grote betekenis voor het werk van de Vereniging. Zij staan dicht bij het grondvlak en door hun frequente contacten met de plaatselijke colleges van kerkvoogden, spelen zij in het kader van de intervisie voor het beleid van het hoofdbestuur een onmisbare rol. Om de contacten met de plaatselijke colleges van kerkvoogden te verstevigen, is een aanpak op kleine schaal een eerste vereiste, waarbij aan bijeenkomsten van maximaal 20 gemeenten gedacht moet worden. Het doel van een tournee langs alle gemeenten is uitvoerig contact met de colleges van kerkvoogden om:

Het pand aan de Ferdinand Bolsingel 119 te Dordrecht waar sinds september 1969 het Centraal Bureau van de Vereniging gevestigd is.

- a. hen te voorzien van actuele informatie op hun werkterrein;
- b. aandacht te vragen voor de brede dienstverlening van de Vereniging;
- c. inzicht te verkrijgen in de problemen en vragen die op het grondvlak leven; en
- d. in contact te komen met kandidaten voor bestuursfuncties in het kerkelijk beheer op provinciaal en landelijk niveau.

Met deze opzet kan de Vereniging bereiken dat:

- a. de kerkvoogdelijke inbreng in de diverse kerkelijke gremia versterkt wordt, waardoor op zoveel mogelijk fronten in de kerk het beheer een gelijkwaardige positie in het kerkelijk beleid kan gaan innemen;
- b. de provinciale afdelingen veel meer bij het echte verenigingswerk (voorlichting gemeenten e.d.) worden betrokken, hetgeen ertoe leidt dat ook de kwaliteit van de intervisie, die voor het werk van het hoofdbestuur van grote betekenis is, veel groter wordt; en
- c. aan de hand van een checklist, waarop vrijwel alle beheerszaken voorkomen, een groot aantal beheersaspecten aan de orde komt, terwijl er voorts gelegenheid is een inventarisatie te maken over eventuele wijziging of uitbreiding van het dienstenpakket van de Vereniging.

De organisatie van deze bezoeken is in handen van de betreffende afdeling. In de praktijk komt het er op neer dat er een delegatie van het afdelingsbestuur aanwezig is, vergezeld van directeur en chef de bureau van het Centraal Bureau te Dordrecht.

Inmiddels zijn er zo'n 35 bijeenkomsten gehouden. De kerkvoogden en overige beheerders die deze bijeenkomsten bezochten, spreken van een welbestede avond. Zij waarderen het zeer dat het hoofdbestuur het initiatief nam om vrijwel op lokaal niveau aandacht te vragen voor de beheerszaken waarmee de ouderling-kerkvoogd anno 2004 te maken heeft.

CENTRAAL BUREAU

Sinds 1 augustus 1946 beschikt de Vereniging over een eigen bureau, dat vanaf dat moment steeds het Centraal Bureau genoemd wordt. In april 1946 had het hoofdbestuur, tijdens een van de eerste vergaderingen na de bevrijding, daartoe besloten. Deze duurde drie dagen. Voor die driedaagse vergadering was alle reden.

De oorlog had de verhoudingen in de kerk, ook die tussen bestuur en beheer, drastisch gewijzigd. Bij allerlei aspecten van het oude synodale bestuur werd de Vereniging betrokken. De reorganisatie van de kerk vroeg ook haar aandacht.

In 1945 al waren er allerlei besluiten gevallen die als consequentie moesten hebben, dat er voor het hoofdbestuur een ondersteunend en ontlastend bureau kwam.

Op die driedaagse hoofdbestuursvergadering in Amsterdam werden voorstellen voorbereid, die in begin juli door de algemene vergadering werden aanvaard. Ze hielden de aanpassing in van de verenigingsstructuur aan de totaal veranderde situatie.

Drie weken later was het Centraal Bureau er al: op de bovenverdieping van het gemeentehuis van Mijsheerenland. Niet bepaald een willekeurige plaats, want de secretaris van de Vereniging, de heer mr. A. de Jong, was burgemeester van Mijsheerenland en Westmaas.

De eerste functionaris die bij de Vereniging in dienst trad, was de heer C.D. Tiggelman, die als administrateur van het Centraal Bureau werd aangesteld en later hiervan directeur werd.

Na het overlijden van de heer De Jong in oktober 1959, besloot het hoofdbestuur het Centraal Bureau te verplaatsen naar Dordrecht. De kerkvoogdij van de Hervormde gemeente te Dordrecht had het hoofdbestuur het aanbod gedaan om de eerste verdieping van het kerkkantoor, gevestigd aan het Hof 15, aan de Vereniging te verhuren.

De heer C.D. Tiggelman trad als eerste functionaris in augustus 1946 bij de Vereniging in dienst in de functie van administrateur. In verband met vervroegd uittreden (VUT) nam de heer Tiggelman, die inmiddels tot directeur was benoemd, per 1 augustus 1982 afscheid van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Vereniging in 1970, werd in 1968 een jubileumactie gestart. De bedoeling was om in 1970 een eigen kantoorpand aan te kopen. De bovenverdieping van het kerkelijk bureau van de Hervormde gemeente te Dordrecht was te klein geworden.

Alle colleges van kerkvoogden werd verzocht een gift te schenken ter grootte van 50 pct. van de contributie voor de jaren 1968, 1969 en 1970. Deze actie sloeg goed aan, want eind 1968 was reeds ruim f 50.000,-- toegezegd.

Begin september 1969 werd het kerkkantoor aan het Hof 15 verlaten en werd het door de Vereniging aangekochte pand aan de Ferdinand Bolsingel 119 te Dordrecht als nieuw adres voor het Centraal Bureau van de Vereniging van Kerkvoogdijen in gebruik genomen.

Het Centraal Bureau biedt werkruimte aan de directeur, de chef de bureau en vijf medewerkers. Uitwendig heeft het pand sinds 1969 geen verandering ondergaan.

De huidige medewerk(st)ers die op het Centraal Bureau van de Vereniging werkzaam zijn. Van links naar rechts: Peter Kok, Reina Kersten, Rook Belder, Esther van der Plas, Janny Zwep, Harry Roth en Nico de Jong.

Maar het interieur van dit pand, dat vóór 1969 als woonhuis werd gebruikt, is zoveel mogelijk als kantoorruimte ingericht.

Omdat het huidige pand niet meer aan o.a. de ARBO-eisen van deze tijd voldoet, besloot het hoofdbestuur in 2004 uit te zien naar een ander pand in de gemeente Dordrecht. Verwacht wordt dat een verhuizing naar een ander pand de komende jaren haar beslag zal krijgen.

“Op het Centraal Bureau”, schreef mr. A. de Jong in 1950, “komen alle draden van de Vereniging samen en vanaf het Centraal Bureau lopen ook alle draden de kerk in of de leden tegemoet. Daar klopt de hartslag van de Vereniging en daar draait de machine, die alles wat zich in het dagelijks bestuur, het hoofdbestuur, de diverse commissies, of in de Vereniging voordoet, verwerkt en in de juiste vorm op de juiste plaats brengt”, aldus mr. De Jong.

Anno 2004 zijn de communicatiemiddelen aan de ontwikkelingen aangepast en in plaats van het hiervoor genoemde citaat van de oud-secretaris, spreken kerkvoogden nu over “Even Dordrecht bellen”.

Relatie met de kerkelijke organen

De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft vanaf haar oprichting een speciale en intensieve relatie met de landelijke organen van de Nederlandse Hervormde Kerk onderhouden. Die relatie heeft geleidelijk een ander karakter gekregen. De thema's die aan de orde kwamen ondergingen uiteraard eveneens wijzigingen.

In dit hoofdstuk enkele flitsen uit de geschiedenis van de relatie tussen de landelijke kerk en de Vereniging van Kerkvoogdijen. Het ging en gaat om tal van zaken: de kerkorde en de organisatiestructuur in het algemeen, de positie van grote en kleine gemeenten, de geldwerving, het synodale beleid in het algemeen wanneer dat nodig was, om bezuinigingen op landelijk niveau, enzovoort.

VERENIGING EN SYNODE

Het werk van de kerkvoogden kwam vele malen aan de orde in de generale synode. Bijvoorbeeld in 1930, op de zomerzitting van de synode.

Daar kwamen drie zaken in bespreking:

- De synode besloot een commissie in te stellen ter bestudering van de problematiek van de grote steden. Terloops werd door enkele synodeleden opgemerkt dat “ook

Voormalig bureau van de Generale Synode aan de Carnegielaan te 's-Gravenhage.

de kerkelijke administraties hiermee te maken zullen hebben” (vrij vertaald: naar de mening van dié synodeleden, die er voorstander van waren om deze kerkelijke administraties erbij te betrekken, was de positie van de kerkvoogdij gereduceerd tot die van een commissie van beheer, zoals die in de Gereformeerde kerk functioneert).

- De synode nam in eerste lezing een regeling aan om alle predikanten van een rijks-oudedagspensioen te verzekeren van minimaal f 1.500,—. In de meeste gemeenten was dat pensioen op f 840,— gesteld. De bedoeling hiervan was dat pensioen van alle predikanten die minder dan f 1.500,— aan pensioen genoten, aan te vullen tot f 1.500,—.
- De synode besloot in tweede lezing een voorstel aan te nemen om de classicale besturen niet meer opdracht te geven in nieuwe gemeenten “een college van kerkvoogden” aan te stellen, maar een college van beheerders van de financiën te bevorderen. Dit besluit werd door het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen buitengewoon betreurd. Daarbij werd verwezen naar een besluit van 1869 dat het classicaal bestuur de aanstelling van een college van kerkvoogden moest bevorderen. Kerkvoogdijen konden uit deze besluitvorming concluderen hoe belangrijk het is dat zij zich bij de Vereniging aansluiten.

Voormalig gebouw aan de Laan Copes van Cattenburch 69 te 's-Gravenhage waarin o.m. de Generale Financiële Raad van de Nederlandse Hervormde Kerk gevestigd was.

GENERALE KAS

Eind 1931 werd in “Het Maandblad” een publicatie opgenomen over de Generale Kas. Daarin werd gesteld dat deze kas niet primair moest dienen voor het bouwen van kerken, want daarvoor moesten de kerkvoogdijen zorgen. De Generale Kas zou meer voor geestelijke behoeften moeten dienen, bijvoorbeeld voor de bezoldiging van godsdienstonderwijzers.

Deze kas, waarvan het reglement op 17 augustus 1899 in werking trad en die in 1900 werd ingesteld, werd toen voornamelijk gevoed door het kwartje dat ieder lidmaat moest opbrengen. In die tijd telde de kerk ongeveer één miljoen lidmaten. Dat zou goed geweest zijn voor f 250.000,--, maar er kwam slechts f 60.000,-- binnen, ofwel nog geen vierde deel.

De vraag werd gesteld of de kerkenraden en de predikanten deze zaak wel serieus genoeg namen. “Een kerk is verplicht haar administratieve belangen met zorg en toewijding te behartigen indien zij wil dat haar behartiging der geestelijke belangen in ernst zal worden opgenomen. Wanneer zal ons bestuursorganisme deze zaak met meer stelligheid aanpakken? Misschien zou dit ook gunstig werken op de toewijding en nauwgezetheid van onze kerkvoogdijen”, aldus deze publicatie.

Tijdens de synodevergadering van 14 tot en met 16 juni 1971 besloot de generale synode de inning van de generale kasbijdrage verplicht te stellen. M.a.w.: of het college van kerkvoogden de generale kasbijdrage wel of niet van de lidmaten zou vragen, het moest over alle lidmaten deze bijdrage aan de Generale Financiële Raad afdragen.

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Zevenbergen.

RELATIE TOT DE ORGANISATIE VAN DE NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

Onder de titel “De Vereniging van Kerkvoogdijen en haar relatie tot de organisatie van de Nederlandse Hervormde kerk” hield mr. G. Vixseboxse tijdens de algemene vergadering van 9 en 10 mei 1933 te Zwolle een inleiding. Hij stelde daarbij o.m. dat “onze kerk als ideaal heeft de organisatie te zijn van de algemene christelijke kerk op Nederlandse bodem”.

“Om dit ideaal te bereiken is onze kerk ernstig belemmerd geweest, niet alleen door innerlijke verdeeldheid, maar ook door historische invloed van buiten af. In de eerste christen-gemeenten waren het dezelfde personen die zowel de stoffelijke als de geestelijke belangen van de gemeenten behartigden. In de middeleeuwen werden stichtingen ingesteld en uit de opbrengst van de activiteiten van deze stichtingen werden de kosten van de eredienst betaald. De beheerders van deze stichtingen voelden zich los van de gemeente staan”, aldus de heer Vixseboxse.

“Maar tegenwoordig”, zo vervolgde hij, “zijn de stichtingsgoederen zonder meer eigendom van de plaatselijke gemeenten. Dat de colleges van toezicht niet populair zijn geworden, is veroorzaakt door het feit, dat zij niet vanaf de basis zijn opgebouwd.”

De belangen waarom het gaat, zijn:

1. Samenwerking tussen kerkenraad en kerkvoogdij: is het voor de samenwerking niet beter dat de kerkvoogdij deel van de kerkenraad uitmaakt? Principieel is daar niets op tegen, wanneer maar vaststaat dat deze kerkvoogden verantwoording verschuldigd zijn aan de gemeente en niet aan het overige deel van de kerkenraad.

Secretaris-generaal van de Nederlandse Hervormde Kerk, dr. R. J. Mooi, tijdens de algemene vergadering van 1977.

Ds. C.B. Roos, preses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, spreekt de algemene vergadering van 1980 toe.

2. Een arbitrage-instantie binnen het kader van de kerk ter beslechting van vermogensrechtelijke geschillen: de bemoeienis van de burgerlijke rechter is niet in overeenstemming met het wezen van de kerk. Want de kerk is geen genootschap, maar een organisatie "van eigen rechte". Het geloofsleven lijdt reeds veel te lang ernstige schade door het voortdurend procederen voor de burgerlijke rechter over kerkelijke zaken. De door het hoofdbestuur ingestelde juridische commissie is de eerste stap in de richting van een arbitraire instantie.
3. De nieuwe regeling van de predikantstraktementen en -pensioenen: nog steeds blijft de regeling van de traktementen een punt van wrijving. De oplossing kan alleen gevonden worden wanneer de gemeente haar verantwoordelijkheid op dit punt gaat beseffen. Zeer goed verdedigbaar is dat de synodale wetgeving minimumregels aan de gemeente voorschrijft. Maar het zal nog heel wat voeten in aarde hebben voor het zover is dat de ook in de kerk aanwezige heilige huisjes tot eenvoudige woningen worden gemaakt, zo besloot de heer Vixseboxse zijn inleiding.

DE DWERGEMEENTEN

In "Het Maandblad" van september 1935 is de volgende brief van de hand van een kerkvoogd-predikant opgenomen die aan de redactie was gericht.

"Naar aanleiding van uw artikel over de noodzakelijkheid van combinatie van de kleine gemeenten deel ik u mee dat het inderdaad onzinnig is dat een niet rijke kerk zoveel dure posten heeft die eigenlijk luxe posten zijn.

Dat drie, tien of twintig gezinnen en gezinnetjes hun eigen predikant hebben, is heel gezellig en geeft cachet aan het groepje. De Hervormde Kerk kan evenwel niet aan dergelijke liefhebberijen doen die veel geld kosten, zonder andere grotere belangen schade te doen. Zulk een groter belang — en hiermee kom ik op een kant van de zaak waarop nooit gewezen wordt — is onder andere de moraliteit en het geestelijk welzijn van de predikant.

Forumsdiscussie tijdens de algemene vergadering van 1996 in de Oude kerk van de Hervormde gemeente te Putten. Van links naar rechts de heren: drs. P.A. van Genderen, prof. drs. A. Dek RA en mr. A. Rigters.

Wat voeren de predikanten in die kleine gemeenten uit? Waaraan besteden zij hun kostbare tijd? Met studeren en schrijven? Dit zijn er maar enkelen! De meesten verprutsen en verbabbelen de zes werkdagen. Ongemerkt vermindert hun energie door het gebrek aan werk, door het gemis van het moeten werken.

Doordat de kerk de miniatuur-gemeenten als afzonderlijke en volledige arbeidsterreinen handhaaft, bevordert zij derhalve de mogelijkheid van ontwikkeling van luiheid van haar dienaren, bevordert zij de mogelijkheid van demoralisatie bij haar dienaren, hetgeen indruist tegen haar roeping mee te werken, vooraan, aan de geestelijke hygiëne van de mensheid, waarvoor een voldoende arbeidshoeveelheid een eerste vereiste is.

Vooraf ook terwille van het geestelijk welzijn van de predikanten en hun handhaving op een behoorlijk peil van menselijke waardigheid is de combinatie van kleine gemeenten dringend nodig”, zo besloot deze kerkvoogd-predikant.

In de Hervormde kerkorde is de positie van de z.g. kleine gemeenten, mede naar aanleiding van het in 1993 verschenen rapport “Op kleine schaal, toch vitaal”, kerkordelijk geregeld, waarbij zelfs de mogelijkheid van de ambulante consulent als oplossing is genoemd om de zeer kleine gemeenten toch op pastoraal niveau een basisvoorziening te kunnen bieden. Het uitgangspunt daarbij is de zelfstandigheid van de

De laatste voorzitter van de Algemene Kerkvoogdijraad, prof. dr. M.P. van Overbeeke RA.

plaatselijke gemeente. Alleen in die gevallen dat de bestuurskracht erg gering is geworden, is de mogelijkheid van een streekgemeente nieuwe stijl een goed alternatief. Met name veel beheerstaken, die niet meer door de kleine (huis)gemeente verricht kunnen worden, worden door de streekgemeente verricht.

DE ALGEMENE KERKVOOGDIJRAAD

Wij maken een sprong naar 1945, toen het gesprek over een nieuwe kerkorde goed op gang kwam.

“Het plan ‘Groote Synode’ bevat een Algemene Kerkvoogdijraad, die tweërlei taak heeft”, zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van oktober 1945. “Ten eerste een kiescollege van de Groote Synode en ten tweede het geven van leiding en voorlichting aan de kerkvoogdijen.

De kerkvoogdijen mogen verwachten dat die Algemene Kerkvoogdijraad zich zal onthouden van zijn tweede taak, dat is “leiding en

voorlichting geven”. Zo lang over deze zeer gewichtige taak de kerkvoogdijen zelf in hun algemene vergadering niet zelf anders hebben beslist, zal het hoofdbestuur deze taak blijven vervullen, zodat er “leiding en voorlichting” aan de kerkvoogdijen wordt gegeven.

Dus die “leiding en voorlichting” beschouwen we voorlopig maar pro memorie, dat is tot de definitieve Kerkvoogdijraad is ingesteld. Maar ook als de nieuwe Algemene Kerkvoogdijraad zichzelf praktisch als niet meer dan een kiescollege beschouwt, liggen daarachter nog wel principes. De kerkvoogdijen behoren daarvan goed op de hoogte te zijn. De nieuwe Kerkvoogdijraad bestaat uit zeven leden. Daarvan worden drie aangewezen door het Algemeen College van Toezicht, drie door het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen en de zevende door de Synode.

Eigenlijk is dat benoemingsrecht het principe waar alles om draait. Ook met de Raad van Beheer is dat het geval geweest. Er zitten wel vier leden van de kerkvoogdijen in, maar het benoemingsrecht berust toch bij de synode en reeds daarom al heeft de Raad van Beheer de neiging zichzelf een bestuurslichaam te vinden. Dat zal ook met de nieuwe Kerkvoogdijraad gaan.

Tenzij de ledenvergadering anders beslist, zal de Vereniging met dat benoemingsrecht niet akkoord kunnen gaan, als het straks gaat om de definitieve Kerkvoogdijraad; de kerkvoogdijen zijn in staat zelf hun eigen Algemene Raad te benoemen. Zij willen

graag een regeling met het bestuur, zodat vooral de gemeenschappelijke belangen gezamenlijk behartigd kunnen worden. Dat is een zeer groot belang voor de kerk. De kerkvoogden willen daaraan graag meewerken. Niettemin wensen de kerkvoogdijen zelfstandig te blijven, in die zin, dat zij geen zeggenschap over de kerkenraden oefenen, en zij verwachten dan ook geen zeggenschap van de kerkenraden over hun werk. Zo alleen kan er in onze kerk in vrede worden geleefd en vruchtbaar worden gewerkt”, aldus deze publicatie.

De samenwerking van de Vereniging van Kerkvoogdijen met de Algemene Kerkvoogdijraad (AKR) is altijd erg goed geweest. Mede dankzij het feit dat er sprake was van een personele unie tussen het hoofdbestuur van de Vereniging en de leden van de AKR, kon er in het belang van de plaatselijke gemeenten veel bereikt worden. Want leden van het hoofdbestuur, die tot lid van de AKR waren benoemd, waren in de gelegenheid bij hun besluitvorming met de belangen van de plaatselijke Hervormde gemeenten rekening te houden.

Hydepark te Driebergen waar de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk haar vergaderingen hield.

Als gevolg van de nieuwe kerkorganisatie die in het kader van een beoogde Protestantse Kerk in Nederland was opgezet, werd de AKR met ingang oktober 1999 buiten werking gesteld. In een nieuwe kerkorde bestemd voor de Protestantse Kerk in Nederland, zou het z.g. bovenplaatselijk beheer anders geregeld worden.

GESPREK MET SYNODEMODERAMEN

Op 27 september 1950 vond een gesprek over de nieuwe kerkorde plaats van een delegatie van het hoofdbestuur met het moderamen van de generale synode. Namens het hoofdbestuur werd hieraan deelgenomen door mr. M.Ch. de Jong, mr. A. de Jong, H. Oltmans, E. Scheenstra, mr. G. Vixseboxse, J.H. van der Wolk, mr. J.J. Woltman en A.G. Wijpkema. Mr. M.Ch. de Jong, die de delegatie leidde, pleitte ervoor dat zoveel mogelijk ter regeling in het plaatselijk reglement moet worden overgelaten. Hij zette uiteen dat, dankzij de arbeid van de Vereniging van Kerkvoogdijen, de gedachte dat de kerkvoogd een geestelijke taak vervult, bijna overal veld heeft gewonnen.

“Er heerst in kerkvoogdijkringen vrees voor te grote centralisatie, waarbij de indruk bestaat dat te royaal met geld wordt omgesprongen. Tegen de voorgestelde figuur van ouderling-kerkvoogd bestaan bij een zeer groot deel van de kerkvoogdijen onoverkomelijke bezwaren”.

Verder werd erop aangedrongen om aan de functie van de notabelen, waar deze er zijn, meer inhoud te geven. Voorts dienen de artikelen over begroting en rekening verduidelijkt te worden, zodat eruit blijkt dat bij de vaststelling daarvan de kerkvoogdij een leidende functie heeft en tevens duidelijk komt vast te staan wanneer in de vergadering van de kerkenraad overeenstemming is bereikt en wanneer niet.

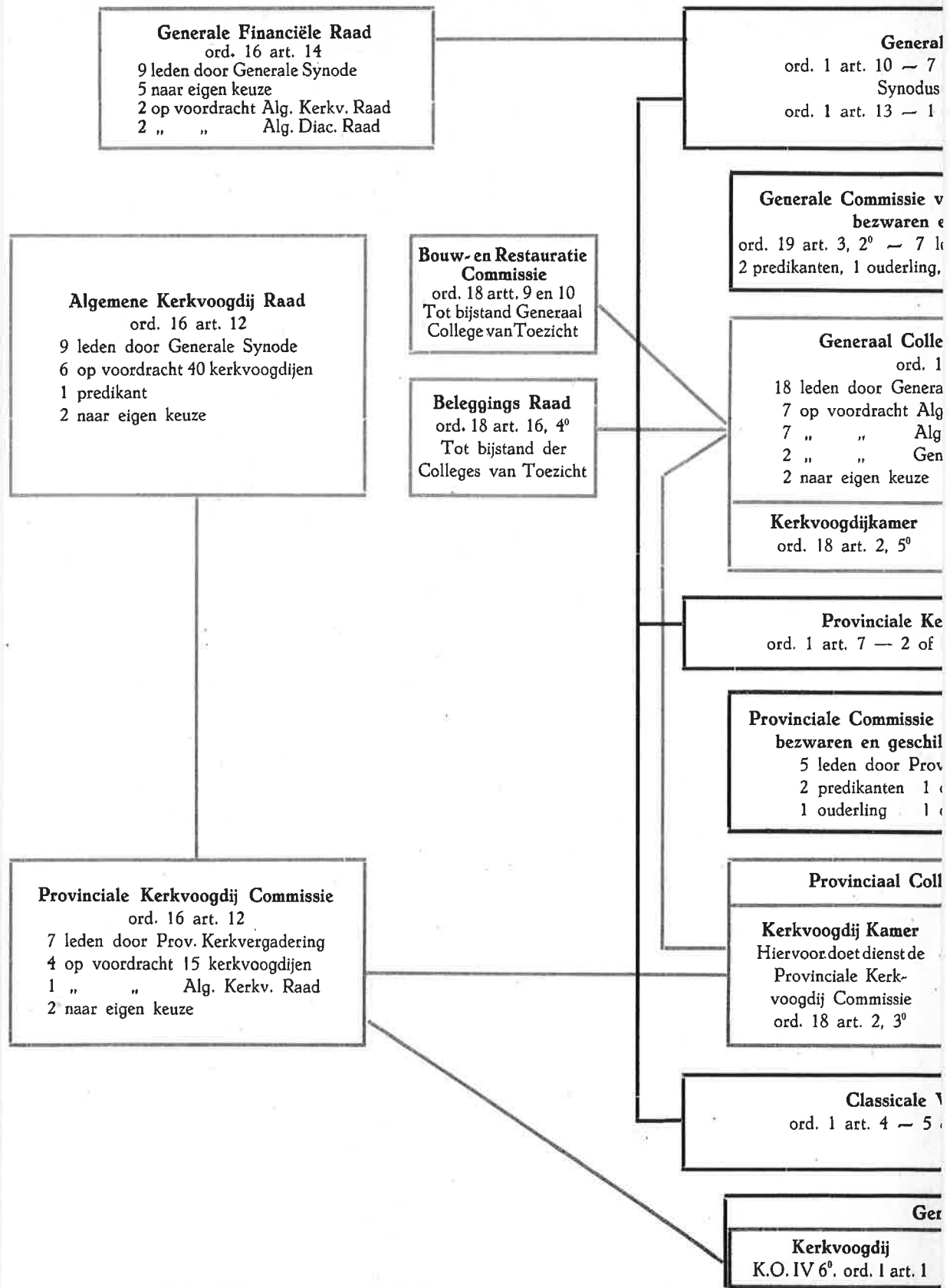
Ook moet er een andere regeling voor de wijkgemeenten komen, omdat het ontworpen model praktisch onuitvoerbaar is. Het hoofdbestuur stelde vervolgens voor artikel XXVIII van de kerkorde zodanig te wijzigen dat wijziging van de ordinantie voor de kerkelijke financiën alleen mogelijk is in overleg met de Algemene Kerkvoogdijraad.

Vervolgens pleitte het hoofdbestuur ervoor dat de Generale Financiële Raad uit negen leden dient te bestaan, van wie er drie door de generale synode worden benoemd, drie op voordracht van de Algemene Kerkvoogdijraad en drie op voordracht van de Algemene Diaconale Raad, die later Generale Diaconale Raad werd genoemd.

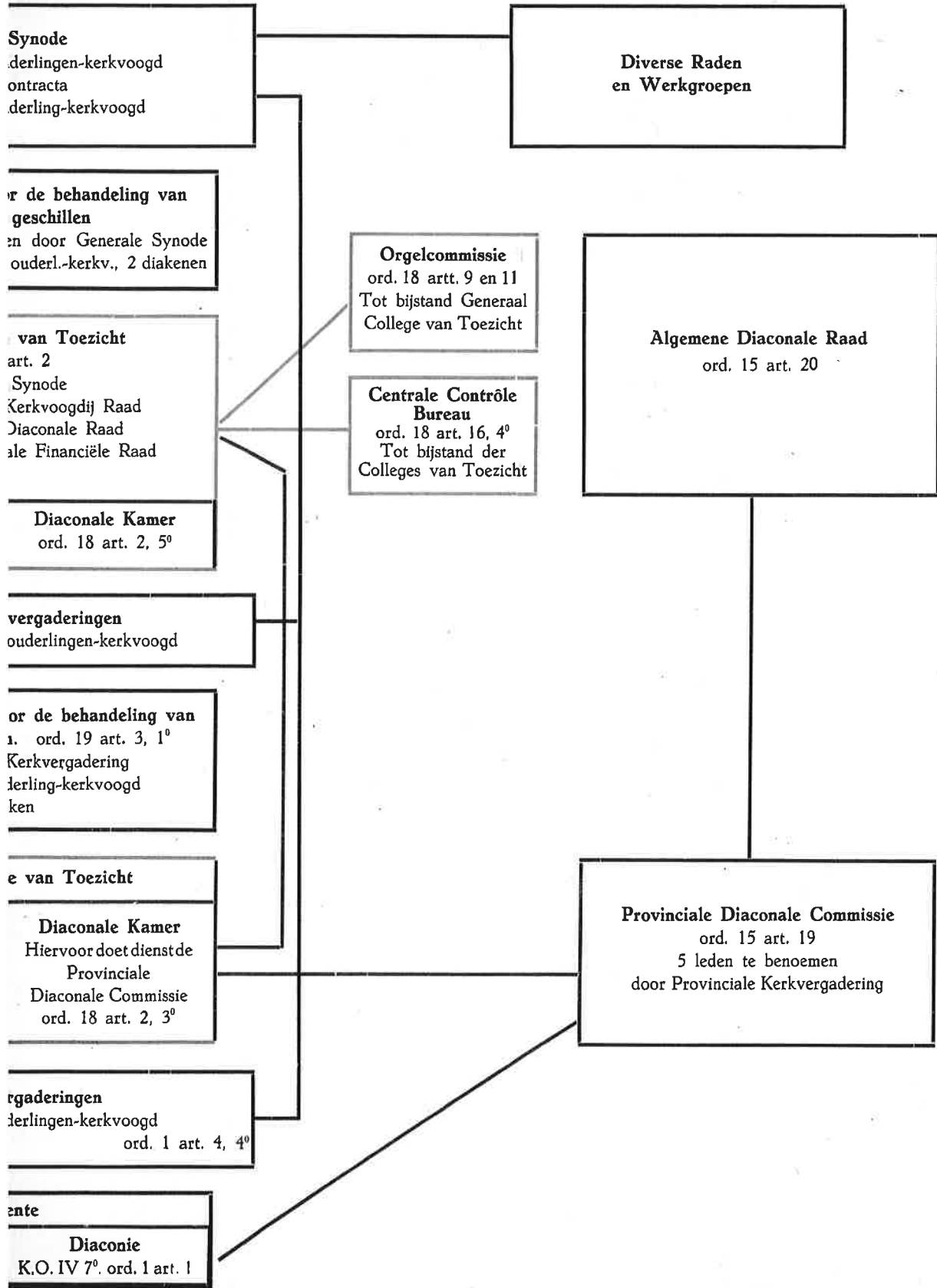
“Om zoveel mogelijk onrust in de kerk te voorkomen, dienen de termijnen, waarna volgens bepaalde overgangsbepalingen, door voorlichting en overleg, de aanpassing aan de nieuwe kerkorde bevorderd zal worden, belangrijk ruimer gesteld te worden. De Nederlandse Hervormde Kerk heeft behoefte aan hernieuwing, maar ook aan rust, en deze twee te combineren zal een daad van zeer wijs beleid van de generale synode zijn”, zo besluit de publicatie over het gesprek met het moderamen van de generale synode.

Op pagina 74 en 75 is een overzicht gegeven van de nieuwe structuur volgens de kerkorde van 1951.

Verschillende Colleges in de Nieuwe Kerkorde

welke voor de kerkvoogdijen van belang zijn

Gesprekken tussen hoofdbestuur en het Moderamen kwamen, nadat de Algemene Kerkvoogdijraad (AKR) sinds 1951 operationeel was, niet veelvuldig meer voor. Immers de AKR had regelmatig contact met het moderamen terwijl de AKR bovendien adviseur van de generale synode was. Dankzij de eerdergenoemde personele unie tussen de Vereniging en de AKR, kon de Vereniging via de AKR de belangen van de Hervormde gemeenten behartigen.

Tijdens een gesprek met het synodemoderamen op 3 september 1996, werd het voorstel besproken voor het onderbrengen van advies en ondersteuning van de Bouw- en Restauratiecommissie en de Orgelcommissie bij de Vereniging. Het moderamen stemde ermee in dat de Vereniging een aantal uitvoerende taken van beide commissies overnam. Het moderamen zegde toe om op korte termijn het initiatief te zullen nemen om met een voorstel te komen tot wijziging van de hiermee gepaard gaande kerkelijke regelgeving.

Met betrekking tot het quotumniveau voor de komende jaren stelde de Vereniging voor om het quotum in absolute zin met 3 pct. per jaar te verlagen. Het moderamen reageerde daarop door te stellen dat er in Samen-op-Weg-verband afgesproken was dat men de komende twee jaar naar een budgetneutraliteit zou streven. Ondertussen zou gewerkt worden aan de voorbereiding van een gezamenlijk concept-beleidsplan dat vanaf 1 januari 1999 zou moeten functioneren.

DE NIEUWE ALGEMENE KERKVOOGDIJRAAD

In haar vergadering van 27 maart 1951 benoemde de generale synode tot leden van de algemene kerkvoogdijraad:

- mr. G.C.B. van der Feen de Lille, Utrecht
- mr. A. de Jong, Mijnsheerenland
- mr. M.Ch. de Jong, 's-Gravenhage
- jhr. mr. C. de Jonge, Zutphen
- H.J. Ploos van Amstel, Groningen
- A.W. Sabel, Zaandam
- mr. G. Vixseboxse, Holten
- A. van Walsum, Capelle aan den IJssel
- ds. H.J.F. Wesseldijk, Eindhoven.

De Algemene Kerkvoogdijraad is voor de tijd van vijf jaren benoemd. De raad besloot in zijn vergadering van 4 april 1951 als voorzitter te benoemen mr. G. Vixseboxse te Holten en als vice-voorzitter A.W. Sabel te Zaandam. Mr. A. de Jong te Mijnsheerenland werd tot secretaris benoemd.

JAARVERSLAG ALGEMENE KERKVOOGDIJRAAD

In zijn jaarverslag over 1954 geeft de Algemene Kerkvoogdijraad (AKR) een uitvoerig overzicht van hetgeen in het afgelopen jaar aan de orde is geweest.

Een overleg tussen het dagelijks bestuur van de Pensioenraad van de Nederlandse Hervormde Kerk tijdens een bijeenkomst van het hoofdbestuur met de vertegenwoordigers van de afdelingsbesturen in april 1976. Van links naar rechts de heren: mr. J. Woutersen, ds. C. Blomaard en mr. J.W. Harbers.

De AKR, die in 1954 vijfmaal bijeen kwam, deed een aantal voordrachten voor de bezetting van leden in een aantal raden en organen van bijstand van de synode.

Verder sprak men over onderwerpen als:

- financiering provinciale kerkvoogdijcommissies;
- kerkelijk grootboek;
- predikantstraktementen;
- overheidssubsidie voor kerkbouw en andere zaken.

“Wij willen niet nalaten onze waardering uit te spreken over de gunstige ontwikkeling van het werk der meeste PKC’s”, zo vervolgt de AKR. “Dankzij een juiste taakopvatting wijkt meer en meer het gevoel dat de provinciale kerkvoogdijcommissies over de colleges van kerkvoogden willen heersen”, aldus de AKR.

“Het aantal in het verslagjaar goedgekeurde plaatselijke regelingen bedroeg 74, waardoor het aantal goedkeuringen steeg tot 441”, zo vervolgt de AKR zijn rapportage over de aanpassing, die in het kader van de aanpassing van de plaatselijke regelingen

een door de generale synode opgelegde taak had.

“In het verslagjaar werd voor een bedrag van f 31.000,-- aan kleine en grote toelagen verstrekt uit de Generale Kerkvoogdijkas” aldus de AKR in zijn jaarverslag over 1954. Deze Generale Kerkvoogdijkas werd gevoed door de opbrengst van de jaarlijkse collecte voor het ‘Fonds Noodlijdende Gemeenten en Personen’. Dat was een verplichte collecte, waarvan meestal 50 pct. ten goede kwam aan diaconale doelen en de resterende 50 pct. voor kerkvoogdelijke doeleinden beschikbaar werd gesteld.

In het najaar van 1999 bracht de AKR zijn laatste jaarverslag (1998 t/m september 1999) uit. Naast de diverse beheerszaken waarmee de AKR zich bezighield, noemt de Raad de bijzondere band die gedurende een halve eeuw met de Vereniging van Kerkvoogdijen werd onderhouden.

Hij wees verder op de nieuwe kerkelijke organisatie waarin voor de AKR geen plaats meer is. De Raad beschouwde dit niet negatief, maar signaleerde ook tekenen die erop wijzen dat de bureaucratie gaat toenemen. De Raad waarschuwt het moderamen van de triosynode hiervoor uiterst waakzaam te zijn.

Anders dan bij zijn aantreden, treedt de AKR terug in een krimpende kerk: jaarlijks vermindert het aantal zielen met zo’n 2 pct. De Raad is van mening dat de consequenties van dit jaarlijks ledenverlies nog steeds niet in volle omvang bij de leiding van de kerk zijn doorgedrongen. Wanneer het beleid niet verandert, zal deze krimp de kerk vroeg of laat voor voldongen feiten plaatsen, aldus het laatste verslag van de AKR.

GENERALE KERKVOOGDIJKAS

Onder het beheer van de Algemene Kerkvoogdijraad stond de Generale Kerkvoogdijkas. Uit deze kas, die zoals hiervoor is vermeld, gevoed werd door de jaarlijkse (verplichte) collecte voor het Fonds Noodlijdende Gemeenten en Personen, werden toelagen verstrekt aan Hervormde gemeenten die tijdelijk in financiële moeilijkheden verkeerden. Enkele malen per jaar werd in “De Kerkvoogdij” een aankondiging geplaatst aan de colleges van kerkvoogden.

De aankondiging van januari 1961 luidde als volgt:

“De algemene kerkvoogdijraad maakt bekend dat verzoeken om toelagen voor het jaar 1961 uit de generale kerkvoogdijkas, zijnde een gedeelte van het fonds voor noodlijdende gemeenten en personen, vóór 1 januari 1961 moeten worden ingediend bij het secretariaat, Hof 15 te Dordrecht.

Uit de generale kerkvoogdijkas worden toelagen verstrekt ter voorziening in de kosten van de eredienst aan kleine gemeenten en toelagen voor verbouwing, uitbreiding, inrichting van kerkgebouwen en andere kerkelijke gebouwen. De gemeenten, die een aanvraag willen indienen, doen er goed aan er rekening mee te houden, dat het voor verdeling beschikbare bedrag in verhouding tot de aangevraagde toelagen klein is.

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Zuidlaren.

Men vrage daarom alleen een toelage aan als daarvoor zeer dringende redenen zijn.

De algemene kerkvoogdijraad,

Mr. M.Ch. de Jong, voorzitter

C.D. Tiggelman, secretaris”, aldus de publicatie in “De Kerkvoogdij” van januari 1961.

HYDEPARK

Het openingsartikel in “De Kerkvoogdij” van februari 1962 is gewijd aan de ingebruikneming van Hydepark te Doorn.

“Het gebouw is bestemd voor de huisvesting van het theologisch seminarium van de Nederlandse Hervormde Kerk, voor conferenties van dienstdoende predikanten, alsmede voor andere bijeenkomsten en conferenties”, zo begint professor Van Beusekom, toenmalig hoofdredacteur van “De Kerkvoogdij”, zijn beschrijving over Hydepark.

“Het gebouw is modern en allesbehalve luxueus. Het is gebouwd van eenvoudige materialen, vaak ruw en hard, maar altijd licht en open en levend. Het heeft twee

aspecten: het is weerbarstig, hoekig in stijl en uitwerking, het heeft een zekere ontoegankelijkheid. Het gebouw moet ontoegankelijk zijn voor slechte smaak en voor een vlotte populariteit, het moet weerstand bieden aan het voortdurend streven naar het gemiddelde, het moet de seminarist, die straks in zijn eerste gemeente de grote man in een kleine wereld zal zijn, in de sfeer brengen van de kleine man in een grote wereld. Maar het gebouw heeft ook een tweede aspect. Het is feestelijk, inspirerend en nodigend. Juist op die maandag, toen de stralende zon door de grote ramen het hele gebouw inwendig doorstraalde, kreeg dit aspect de overhand. Het werd een weer-glans van de eenvoud, maar ook van de rijkdom van het evangelie”, aldus professor Van Beusekom.

PLANNING IN DE NEDERLANDSE HERVORMDE KERK ONTBREEKT

In het jaarverslag 1968 van de Vereniging is een passage gewijd aan een bespreking tussen het hoofdbestuur en een aantal colleges van kerkvoogden van sterk groeiende gemeenten. Daarbij werd geconstateerd dat “het ons de laatste jaren steeds duidelijker is geworden, dat er aan de planning van onze Kerk, o.a. ten aanzien van de kerkbouw, veel ontbreekt. Haar bewerktuiging op dit gebied blijft bij die van de grote zusterkerken beslist achter.

Dr. K. Blei, secretaris-generaal, en mev. drs. A. W. Wamsteker-Meijer, secretaris algemene zaken van de Nederlandse Hervormde Kerk tijdens de algemene vergadering van 1993.

Dat was voor de Bouw- en Restauratiecommissie aanleiding hierover op 13 februari 1968 met vertegenwoordigers van het hoofdbestuur en van de Commissie voor gemeentevormen en gemeente-opbouw van gedachten te wisselen.

Bij die bespreking is o.a. de vraag aan de orde geweest of met de traditionele kerkbouw moet worden doorgegaan. Naarmate de financiële positie van tal van gemeenten moeilijker wordt, krijgt deze vraag een steeds actueler karakter”, aldus het jaarverslag van 1968.

GEMEENTEVORMEN, GEMEENTE-OPBOUW EN DE KERKVOOGDIJEN

Onder de titel “Gemeentevormen, gemeente-opbouw en de kerkvoogdijen”, schreef professor Van Beusekom in februari 1970 een artikel over dit onderwerp, dat ter sprake kwam tijdens de synodezitting van november 1969.

“Dit rapport”, zo begint professor Van Beusekom, “is bedoeld als een bijdrage tot het gesprek over de problemen, waarvoor de Ned. Hervormde Kerk in een sterk veranderende maatschappij staat en over de vraag, welke nieuwe wegen de kerk, zowel plaatselijk als landelijk, zou kunnen inslaan om in de nieuwe, voortdurend veranderende situaties haar opdracht als kerk te kunnen blijven vervullen.

Het kan een daad van gehoorzaamheid zijn om het oude kleed uit te trekken en een nieuw kleed aan te doen, een oude organisatiestructuur los te laten en een nieuwe op te bouwen. Het rapport concludeert dan ook dat men, wanneer het gaat om gemeentevormen en gemeente-opbouw, moet uitgaan van de vormen en van daaruit moet spreken over de geestelijke opbouw van de gemeente”.

In dit artikel gaat professor Van Beusekom helder in op een rapport dat voor een belangrijk deel samengesteld is door een predikant die vaak aan de werkelijkheid waarmee kerkvoogdijen te maken hebben, voorbij gaat.

“Na het schrijven van dit artikel bereikte mij de mededeling dat het moderamen van de generale synode de Algemene Kerkvoogdijraad heeft verzocht om in samenwerking met onze Vereniging over een vijftal artikelen van het hiervoor behandelde rapport aan het breed moderamen van de synode advies uit te brengen”, zo besluit professor Van Beusekom zijn zeer kritische beschouwing over deze aangelegenheid.

GRONDVLAKE EN TOP VAN DE KERK

“In mijn artikel over “Onze kerkelijke vergaderingen” heb ik moeten constateren, dat de communicatie tussen wat men wel de top van de kerk noemt en het grondvlak van de kerk, meer dan men veelal denkt, te wensen overlaat”, zo begint professor Van Beusekom een artikel in “De Kerkvoogdij” van september 1973.

“Een kerk die haar leden over een gebied van een zekere omvang verspreid heeft, zal het natuurlijk niet zonder een zekere ordening en zonder bepaalde rechtsregelen kunnen stellen, maar het gevaar is groot dat dit leidt tot bureaucratische formalisering en technisering van het kerkelijk leven, die feitelijk symptomen van wanorde zijn. En juist wat men “de top” noemt, staat aan deze gevaren bloot.

Van een regering der kerk in een vergadering is dan echter geen sprake meer en hier-

mee demonstreert zich voor de zoveelste maal de grote afstand tussen de top en het grondvlak of, zo men wil, de wanorde”, aldus professor Van Beusekom.

KERKEN GROOTSTE ORGANISATOREN VAN VRIJWILLIGERSWERK

De grootste oude volkskerken in Nederland blijken de grootste vrijwilligersorganisatie van ons land te vormen. Misschien brengt alleen de amateursport nog meer onbetaalde medewerkers op de been. Dr. R.G. Scholten deelde dit in 1978 mee toen hij de eerste resultaten bekend maakte van het onderzoek naar vrijwilligersarbeid in Hervormde gemeenten en Rooms-Katholieke parochies. Hij deed dit aan het eind van de jaren zeventig in het kader van de jaarlijkse Kerkbalans-presentatie aan de Nederlandse pers. In de Hervormde gemeenten en de Rooms-Katholieke parochies zijn thans meer dan 400.000 mensen actief als vrijwilliger. Bij elkaar betekent dit een stukje vrije-tijdsbesteding van 3 à 4 procent van de Nederlandse bevolking.

De situatie anno 2004 is dat de kerkgenootschappen, in zeer uiteenlopende functies, op de steun van zo'n 540.000 vrijwilligers kunnen rekenen. Zij nemen een zeer belangrijke plaats in binnen de kerkelijke gemeenten en parochies en zijn onmisbaar voor het goed functioneren daarvan.

JUBILEUM-PRIJSVRAAG

Ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van de Vereniging werden de lezers van “De Kerkvoogdij” en andere belangstellenden uitgenodigd een artikel te schrijven over onderwerpen waarvan wij er twee noemen:

1. De invloed van het vrijwilligerswerk op de organisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk.

(Toelichting:

- a. De kerkorde gaat uit van een sterk ambtelijk gedacht organisatiepatroon. De vraag is of de mogelijkheden, die door de activiteiten van vrijwillige krachten aanwezig zijn, niet te veel worden belemmerd door de klassieke kerkopbouw; of
- b. De gecompliceerdheid van de ontwikkelingen in de maatschappij heeft ook gevolgen voor het vrijwilligerswerk in de kerk. Enerzijds wordt van de vrijwilligers grote deskundigheid gevraagd op velerlei gebied. Anderzijds zijn deze deskundigen echter reeds zo zwaar bezet, dat er geen ruimte overblijft als vrijwilliger in de kerk te werken).

2. Een kritische beschouwing naar aanleiding van de beleidsconclusie van drs. M.M.J. van Hemert in het door hem uitgebrachte rapport “De Hervormden in Nederland”.

(Toelichting: in dit rapport wordt naar aanleiding van de resultaten van het gehouden onderzoek de volgende conclusie geformuleerd: De geschetste ontwikkelingen zullen waarschijnlijk grote gevolgen hebben voor het kerkelijk leven en het pastoraat. Het kerkelijk potentieel zal afnemen. Als gevolg van de voortgaande vergrij-

zing, die het sterkst is onder de belijdende leden, zal het actieve deel van de leden sneller blijven dalen dan hetgeen uit de totaal-cijfers zichtbaar is. Daardoor zal het pastoraat onder ouderen steeds meer aandacht vragen. Het is niet denkbeeldig dat pogingen tot vernieuwing van het kerkelijk leven hierdoor ernstig bemoeilijkt worden. Verder zal de gemiddelde omvang van de gemeenten blijven dalen. In het algemeen moet gezegd worden, dat daarmee de problemen van personele, organisatorische en financiële aard zullen toenemen).

KANSEN VOOR EEN KLEINER WORDENDE KERK

Op de algemene vergadering van 24 april 1982 hielden drs. M.M.J. van Hemert, medewerker van het sociologisch bureau KASKI dat mede de kerkelijke statistiek voor de Nederlandse Hervormde Kerk verzorgt, en prof.dr. G.D.J. Dingemans, kerkelijk hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen, een inleiding met als titel "Kansen voor een kleiner wordende kerk".

De heer Van Hemert wees er in een van zijn stellingen op dat het aantal Hervormden in steeds sneller tempo afneemt. Deze daling werd in de laatste jaren voor meer dan 85 pct. door kerkverlating veroorzaakt. Deze ontwikkeling heeft organisatorische gevolgen, o.a.:

- de druk in de richting van herordening van gemeenten (samenvoeging van gemeenten en het zoeken naar samenwerkingsverbanden) neemt toe;
- bij handhaving van het aantal predikantsplaatsen zal van de gemeenteleden gevraagd worden een groter deel van het werk over te nemen; en
- wanneer de financiën een probleem gaan vormen zullen dergelijke organisatorische

Koor van de Martinikerk van de Hervormde gemeente te Groningen.

aanpassingen eerder overwogen worden dan wanneer men financieel redelijk rond komt.

Professor Dingemans betoogde dat ook een kleiner wordende kerk een openbaring kan zijn van de ene heilige katholieke of algemene christelijke kerk, zoals artikel I van de kerkorde vermeldt. Een kerk die kleiner wordt, moet ons bescheiden maken. Wij zijn niet de grote volkskerk meer, al willen we wel kerk voor het volk zijn. We kunnen bijvoorbeeld de last van de erfenis aan monumenten niet meer op ons nemen. En we kunnen ook onze ethische of dogmatische principes niet meer aan anderen opleggen. Bij noodzakelijke samenvoegingen van de gemeenten zal het beleid vooral gericht moeten zijn op de eigen verantwoordelijkheid van gemeenteleden.

“Het hart van de kerk klopt in de eredienst. Daar heeft de kerk een “eigen bijdrage” te leveren. Pastoraat, diaconaat, apostolaat ontspringen aan dit hart. Ook hier geldt dat niet de predikant, maar in eerste instantie de gemeenteleden *de dienst uitmaken*”, aldus professor Dingemans.

VOORSTEL SYNODE: WIJZIG HET BEGRIJ “STOFFELIJKE BELANGEN”

De synode besloot in de najaarsvergadering van 1982 het begrip “stoffelijke belangen” te wijzigen. Nu (eind 1981) luidt dit: “De verzorging van de stoffelijke belangen der gemeente, voorzover niet van diaconale aard, is toebetrouwd aan het plaatselijk college van kerkvoogden, dat gevormd wordt door de kerkvoogden der gemeente”.

Het voorstel van het moderamen luidde als volgt: “De zorg voor alle stoffelijke aangelegenheden der gemeente voorzover niet van diaconale aard, is opgedragen aan het plaatselijk college van kerkvoogden, dat gevormd wordt door de kerkvoogden der gemeente”.

Voordat deze wijziging werd aanvaard, is er nog aan de formulering van de eerste zin gesleuteld. Door de secretaris van de Algemene Kerkvoogdijraad, de heer Th.L. van Hazel, die tevens secretaris van de Vereniging was, werd in zijn algemeenheid gesteld dat uit de voorgestelde redactie onvoldoende de “zware verantwoordelijkheid van de kerkvoogden ten opzichte van de Hervormde gemeente” tot uitdrukking komt.

De generale synode besloot het voorstel aan de klassicale vergaderingen ter consideratie aan te bieden.

RECHTZINNIGHEID EN VRIJGEVIGHEID

Soms wordt in de Nederlandse Hervormde Kerk beweerd dat, hoe principiëler en hoe bevindelijker de gemeente is, des te meer geld er voor de kerk op tafel komt. Het Reformatorisch Dagblad meldde ter gelegenheid van de actie Kerkbalans, dat het verband tussen rechtzinnigheid en offergezindheid niet blijkt. Men heeft dit aan de hand van de gegevens over “levend geld” van de Hervormde gemeenten en telefonische steekproeven geconstateerd.

De cijfers aan levend geld over 1982 gaven aan dat Friesland, gevolgd door Overijssel en Zeeland, de hoogste bijdrage per ziel opleverde.

De voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, de heer drs. G. van Soest, spreekt zijn jaarrede uit op de algemene vergadering van 1999.

“Maar Friesland is toch geen provincie waar het rechtzinnige deel van de Nederlandse Hervormde Kerk massaal vertegenwoordigd is: er is slechts een enkele rechtzinnige gemeente. In Overijssel behoort ongeveer 27 pct. van de gemeenten tot de modaliteit van de Gereformeerde Bond, terwijl in Zeeland de bondsgemeenten op de vingers van één hand te tellen zijn.

Vaak blijken de kleine gemeenschappen, die een gesloten karakter vertonen en als gevolg daarvan er een sterke onderlinge band bestaat, de beste gevers. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de sleutelwoorden *betrokkenheid* en *organisatie*, die als voorwaarden gelden om tot een gezonde kerkelijke huishouding te komen”, aldus het Reformatorisch Dagblad.

BOUW- EN RESTAURATIECOMMISSIE 50 JAAR

Op 24 november 1994 werd tijdens een bijeenkomst in Amsterdam aandacht besteed aan het 50-jarig bestaan van de Bouw- en Restauratiecommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk. Eén van de sprekers was ds. H.R. Blankesteijn, Hervormd theoloog, kunstkenner en journalist. Hij vroeg zich af wat er met de na-oorlogse kerkbouw misging. “De architecten waren niet allemaal bevlogen bouwmeesters, maar de minsten onder hen waren toch niet minder dan de dorpstimmerman van vroeger. Ik denk dat de geest van de tijd zwaar afgaf op de theologie, kerkelijke strategie en architectuur van die jaren, en dat die tijdgeest niet lief was voor het bouwen van kerken. In het kerkbouwrapport van 1954 stond het er bijna argeloos: de kerk is een huis des Heren en een huis des gebeds. We hebben dus gebouwd voor mensen, en daarmee

hebben we de mensen, zeker die van de volgende generatie, geen dienst bewezen, een dure illustratie van wat elke theoloog kan betuigen: dat mensen voor Gods aangezicht méér mens zijn dan wanneer ze zichzelf in de spiegel tegenkomen”, aldus ds. Blankestijn.

ORGELCOMMISSIE JUBILEERT

Bijna twee jaar later, op 4 oktober 1996, organiseerde de Orgelcommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk ter gelegenheid van haar 50-jarig bestaan een symposium over de liturgische functie van het orgel, nu en in de naaste toekomst. Dit symposium vond plaats in de St. Michaëlskerk in Zwolle. Sprekers die dag waren: dr. W.J. Diepeveen, voorzitter van de Orgelcommissie, de musicologen dr. A.A. Clement en prof. dr. E. Kooiman; voorts dr. J.J. van Nieuwkoop, adviseur van de Orgelcommissie, ir. H. Kooiker, akoestisch en orgelbouwkundig adviseur, en de heer O.B. Wiersma van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. In zowel in de Bouw- en Restauratiecommissie als in de Orgelcommissie hebben sinds vele jaren hoofdbestuursleden van de Vereniging zitting gehad.

Het Protestants Landelijk Dienstencentrum van de Protestantse Kerk in Nederland zoals het Landelijk Dienstencentrum sinds 1 mei 2004 formeel heet.

OPENING LANDELIJK DIENSTENCENTRUM UTRECHT

Op 1 december 1999 vond de opening plaats van het Landelijk Dienstencentrum (LDC) te Utrecht. Dat gebeurde in aanwezigheid van Hare Majesteit Koningin Beatrix. Het LDC is het resultaat van een proces waarin de drie kerken (Nederlandse Hervormde Kerk, Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden) naar elkaar zijn toegegroeid. De drie kerken tekenden een samenwerkingsovereenkomst waarbij zij al hun kerkenwerk onder één dak brachten. Tot voor kort was het werk verspreid over de locaties Leidschendam, Leusden, Woerden, Oegstgeest, Driebergen en Kampen. Met de opening van het LDC, waar circa 400 mensen werken, zijn de kerken zelf nog niet verenigd. De synodes zullen daarover te zijner tijd een besluit nemen, aldus een persbericht over de opening.

DE VERHOUDING VAN DE VERENIGING TOT DE KERK

Dit gedenkboek begon met een overzicht van de argumenten voor de noodzaak een Vereniging van Kerkvoogdijen op te richten. De directe aanleiding vormde het door de synode ingevoerde "Reglement predikantstraktementen". Tijdens de oprichtingsvergadering van de Vereniging stelde men vast dat het voorliggende reglement onuitvoerbaar is "Die centrale is een omslachtig wangedrocht en de kerkvoogdijen zullen zich nooit onderwerpen aan de curatele van een Raad van Beheer", zo blijkt uit de notulen van de bijeenkomst van het bestuur op 8 juni 1920.

Nu, bijna vijftientig jaar later, spelen zich ook ingrijpende ontwikkelingen af, die direct dan wel indirect van invloed zijn op zaken die het beheer van de kerk betreffen. Met betrekking tot de positie die de Vereniging in een nieuwe kerk zou kunnen innemen, wordt gedacht aan een landelijk dienstverlenend en belangenbehartigend instituut ten aanzien van de beheerszaken voor de plaatselijke gemeenten. Het hoofdbestuur stelde daarbij dat een drietal zaken van betekenis zijn, namelijk:

- een directe lijn naar de gemeenten inzake dienstverlening, met als grondslag: schaalvoordelen voor de gemeenten;
- bewaking van effectiviteit en efficiency op het bovenplaatselijk vlak (de materiële kant) met als grondslag: de synode en haar organen vormen een zekere bestuurlijke belasting voor de gemeenten; en
- de beleidsbeïnvloeding in de relatie tussen synode en gemeenten, en organen van bijstand (hoe gering ook in aantal) en gemeenten, met als grondslag: de gemeente betaalt voor het bovenplaatselijk apparaat.

De conclusie is dan dat uit deze uitgangspunten voortvloeit dat de verenigingsvorm de meest geschikte vorm is voor de beoogde landelijke, kerkvoogdelijke organisatie. De verenigingsvorm is de beste garantie voor het grondvlak voor inspraak en invloed. Door middel van deze vorm worden de stoffelijke aangelegenheden van de kerk en haar gemeenten het beste behartigd. Bijna vijftientig jaren Vereniging van Kerkvoogdijen hebben dat bewezen.

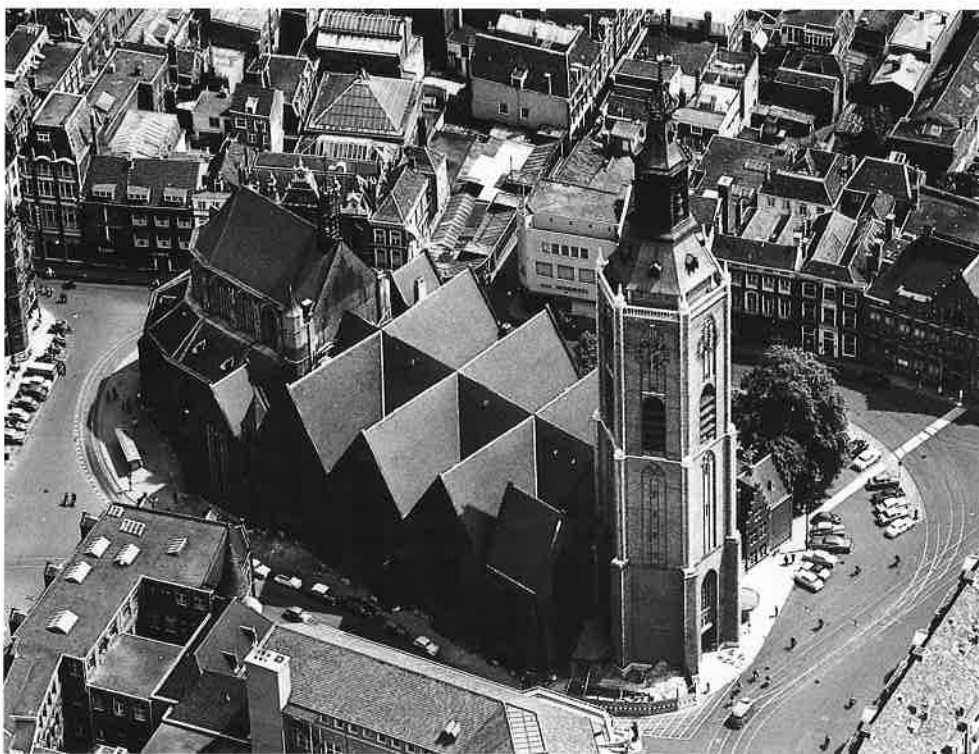
Beleid en bezuiniging

DE GEBOORTE-ACTE

Een van de doelstellingen van de Vereniging van Kerkvoogdijen is het bevorderen van de stoffelijke aangelegenheden van de Nederlandse Hervormde Kerk. Dat betekent dat er in het bestaan van de Vereniging steeds een grote mate van betrokkenheid is geweest met een aantal synodale organen, met name de beheersorganen van de kerk.

Die betrokkenheid was enerzijds een gevolg van de wens van de Vereniging van Kerkvoogdijen om op landelijk beheersniveau invloed uit te oefenen. Dit had direct te maken met de kosten van het landelijk apparaat van de Nederlandse Hervormde Kerk, die de Hervormde gemeenten in de vorm van aanslagen (quotum) moeten betalen. Vandaar dat vanuit kerkvoogdelijke kring steeds kritisch wordt gekeken of er op landelijk niveau op efficiënte wijze het meest effectieve resultaat wordt behaald.

Tegen die achtergrond heeft de Vereniging zich gedurende haar bestaan veelvuldig met de zaken van "beleid en bezuiniging" beziggehouden.

De Grote of St. Jacobskerk van de Hervormde gemeente te 's-Gravenhage.

In “Het Maandblad” van februari 1927 is een publicatie opgenomen met als titel “De geboorte-acte”. “De Vereniging van Kerkvoogdijen is opgericht in de tijd na de oorlog”, zo begint de publicatie. “In het licht van die tijd moet haar geboorte-acte worden gelezen en verstaan. Daaruit blijkt dan dat er destijds nieuw huisraad nodig was. Op het kerkelijk erf heeft de ontkerkelijking, die vóór de oorlog reeds zichtbaar was, een grote omvang genomen. In de grote steden begonnen, breidt het proces zich als een olievlek uit over het gehele land. Ook de boerenstand is in snel tempo bezig van de kerk te vervreemden.

Er mankeert iets aan de huisraad der vaderen. Tegenover de ontkerkelijking staat een toenemende kracht van het godsdienstig beginsel buiten de kerk, b.v. op zendingsgebied, in het onderwijs en op het terrein van de politiek. Eén ding is zeker: in de toekomst zullen allerlei dingen anders worden.

In de schemering van dat besef is de Vereniging van Kerkvoogdijen geboren. De Vereniging is niet een verdunde uitgave van het een of ander college van toezicht. Zij bedoelt niet een soort synode van kerkvoogden te vormen. Zij wil door het afdoen van oude kwesties en het scheppen van een betere organisatie de financiering van de kerk ruimer, gemakkelijker en doeltreffender maken”, aldus een publicatie uit “Het Maandblad” van februari 1927.

De Grote of Jacobijnerkerk van de Hervormde gemeente te Leeuwarden.

BEZUINIGINGEN

Over beleid en bezuiniging heeft de Vereniging van Kerkvoogdijen vanaf haar oprichting op gezette tijden haar stem laten horen. Een geluid, dat bepaald niet prettig in de oren klonk van de bestuurders van het "bovengemeentelijk apparaat". Het was echter zonder meer noodzakelijk dit te doen horen, omdat het bovenplaatselijk apparaat voor een groot deel betaald wordt uit de verplichte heffingen die men aan gemeenten oplegt, namelijk het quotum.

Vanaf het begin van zijn optreden als voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, legde dr. W.J. Diepeveen steeds de vinger op de zere plek van de kerk, namelijk het feit dat de bovenplaatselijke organisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk, naar het oordeel van de Vereniging, niet in staat is beleid te maken. Uit de voorzitterskolom van maart 1977 citeren wij het volgende:

"Wie met zijn auto een verkeerde weg is ingeslagen, komt niet eerder of dichterbij zijn reisdoel door wat af te remmen. Toch is dat iets wat onze kerk doorlopend doet. De middelen van de kerk zijn niet voldoende om alle doeleinden te realiseren, die ooit

De secretaris van de Vereniging, de heer Th. L. van Hazel (links) tijdens de algemene vergadering van 1980 en de voorzitter van de Vereniging, de heer dr. W. J. Diepeveen (rechts).

voor ogen hebben gestaan. Het is bijvoorbeeld onmogelijk om de predikanten een passende verbetering van hun salarissen te geven en tevens hun pensioenen behoorlijk te verbeteren. Beide doeleinden, hoe gewenst ook, zijn niet tegelijkertijd te verwezenlijken. Wij moeten beslissen op welke wijze de middelen van de kerk zullen worden gebruikt. Dat kan alleen wanneer het beleidsdoel van de kerk duidelijk geformuleerd is. Elke beslissing om te bezuinigen is in feite een beleidskeuze. Als het beleid ontbreekt dan is elke bezuiniging een slag in de lucht. Met remmen alleen komen we niet op de juiste koers.

De financiering van het kerkenwerk vereist een duidelijk beleid. Waar dit ontbreekt, is het niet mogelijk om financiële prioriteiten te stellen. Bezuinigingen betekenen dan alleen dat we iets langzamer voortgaan op een weg, die wellicht nimmer tot het doel zal voeren”, aldus de heer Diepeveen.

HET KERKELIJK BELEID

In “De Kerkvoogdij” van juli-augustus 1980 wordt geconstateerd dat de toekomst van de Nederlandse Hervormde Kerk er niet al te gunstig uitziet. Het aantal leden loopt terug en bovendien blijkt de organisatie van de kerk steeds minder effectief.

“Merkwaardig genoeg komt de zorg voor de toekomst van de kerk aan de top niet al te ernstig over”, zo valt in de voorzitterskolom van dat nummer te lezen. “Men schijnt zich daar meer met andere zaken bezig te houden dan bijvoorbeeld met het opstellen van een beleidsplan voor de naaste toekomst en het bezinnen op de organisatie-structuur van de kerk.

Nu is het wel waar dat er met een beleidsplan niet automatisch meer leden tot de kerk toetreden of de financiële middelen worden verruimd. Toch heeft een doelgerichte actie als Kerkbalans het financiële beeld in de kerk nogal wat veranderd.

Daarenboven is ook het doeltreffend besteden van de middelen nauwelijks te verwezenlijken als de inefficiënte structuur van de kerk niet wordt aangepakt. Want die is ronduit chaotisch. Kerkvoogden maken zich daarover zorgen. Vooral als in de top nauwelijks blijkt van een bereidheid om bijvoorbeeld een beleidsplan te maken en de loodzware structuur van de kerk te vereenvoudigen. Kerkvoogden vragen zich af of het wel tot een werkelijke actie komt. Want weer wordt een commissie ingesteld, die zich over deze problemen zal gaan bezinnen. En dat zal de zaak slechts vertragen.

Het voornemen om een extern adviesbureau aan te trekken, belooft al evenmin veel goeds. Gewoonlijk volgt men tenslotte deze adviezen toch niet op omdat ze bijvoorbeeld niet volledig rekening houden met de specifieke eigenaardigheden van de kerkelijke organisatie. Er is trouwens geen enkele behoorlijke reden, waarom men niet een drie of vier leden van de kerk (minstens zo deskundig als de externe adviseurs) om een advies zou vragen. Dat is zeker zo verstandig omdat ook een extern advies toch altijd nog om betrokkenheid vanuit de kerk zal vragen” aldus dr. Diepeveen in zijn voorzitterskolom van juli-augustus 1980.

FORSE BEZUINIGINGEN ONONTKOOMBAAR

In "De Kerkvoogdij" van april 1983 wordt vermeld dat de Nederlandse Hervormde Kerk in de naaste toekomst forse bezuinigingen zal moeten doorvoeren. De inkomsten lopen ten opzichte van de uitgaven terug en wanneer er geen maatregelen worden genomen om de uitgaven terug te dringen, zullen er onoverkomelijke moeilijkheden ontstaan.

In de loop van 1982 is een bezuinigingsnota voor het landelijk kerkenwerk opgesteld, waarin de verschillende organen uitgenodigd werden om voorstellen voor bezuiniging op hun budgetten in te dienen.

"Destijds is er al op gewezen dat deze weg niet gemakkelijk tot resultaten zal leiden. Bezuinigingen zijn uitsluitend aan te wijzen als er een centraal beleid is geformuleerd. Dat moet de prioriteiten aangeven voor het besteden van de beschikbare gelden. De afzonderlijke organen kunnen deze prioriteiten niet stellen. Zij zullen zich juist te weer stellen tegen de aantasting van hun budgetten.

De synode zal zich eerst over het beleid van de kerk moeten uitspreken en daarna kunnen bezuinigingen worden beraamd. Door nu een bezuinigingscommissie in te stellen, die voorstellen moet beramen, waarover de synode vervolgens beleidsuitspraken zal doen, is men weer op de verkeerde weg".

DE TIJD DRINGT

De door de synode in 1982 ingestelde adviescommissie beleid en bezuiniging, bracht een tussenrapport uit dat in beperkte kring verspreid werd.

"Men kan zich afvragen of we daarmee nu wel zo gelukkig kunnen zijn, want het rapport handelt noch over beleid, noch over bezuiniging", aldus de aanhef van de voorzitterskolom in "De Kerkvoogdij" van oktober 1985.

"Indertijd werd een commissie ingesteld die tot taak kreeg voorstellen te doen voor een verbetering van de organisatie-structuur voor onze kerk. Dat was de stuurgroep landelijke organisatie.

Maar intussen werd ook een bezuinigingscommissie ingesteld. Die is evenwel nauwelijks aan haar taak toegekomen, omdat het breed moderamen van de generale synode eind 1983 besloot dat bezuinigingen nog niet zo dringend waren.

Men realiseert zich niet dat intussen de nood op het plaatselijk vlak bijzonder hoog is. Kerkvoogden kunnen hun begroting bijna niet meer sluitend krijgen.

Heeft men dan centraal werkelijk geen oog voor de noodzaak van forse bezuinigingen? Ziet men dan niet dat de tijd dringt?

Wie op verantwoorde wijze wil bezuinigen, zal zich moeten beraden op het te voeren beleid. Wie niet vandaag een beleid vaststelt, kan morgen niet bezuinigen. En wie vandaag wil bezuinigen, had gisteren reeds zijn beleid moeten bepalen. Niet andersom. De kerk kan beide vraagstukken niet ongestraft laten liggen", aldus de voorzitter van de Vereniging.

Prof. drs. A. Dek RA tijdens de algemene vergadering van 1991 waarin hij een inleiding hield over "Beleid en de landelijke kerk".

BELEID EN BEZUINIGING — EEN GEDACHTENBEPALING

Wanneer er vanuit de Ned. Hervormde Kerk gesproken wordt over "Beleid en bezuiniging" dan kan het niet anders of het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen voelt zich daarbij betrokken.

Dat was ook het geval toen tijdens de algemene vergadering van 11 april 1987 door de toenmalige secretaris voor algemene zaken, de heer ds. mr. J. Haeck, een inleiding over deze materie werd gehouden. Ds. Haeck wist in enkele stellingen, die een duidelijke beleidslijn aangaven, de problematiek helder in beeld te krijgen.

Ds. Haeck gaf aan dat de huidige organisatiestructuur van de Nederlandse Hervormde Kerk niet de meest geschikte is om tot een effectief beleid te komen. Bezuinigingen in het landelijke en regionale kerkenwerk, zonder dat daaraan een totaal beleid ten grondslag ligt, roepen onnodige irritaties op en zijn per saldo niet effectief.

Beleid en bezuiniging heeft pas kans van slagen indien bij elk orgaan van bijstand en bij alle functionarissen, de betrokkenheid bij het geheel van de kerk prevaleert boven de betrokkenheid bij het eigen orgaan.

De volkskerkgedachte is geen pretentie van de kerk, maar behoort tot haar roeping krachtens het verbond van de genade. De kerk leeft niet binnen haar grenzen, maar leeft vanuit haar centrum, Jezus Christus.

Bij de opstelling van een beleidsplan is het gewenst het historisch gegroeide onderscheid tussen bestuur en beheer, aangepast aan de huidige omstandigheden, te handhaven, aldus ds. Haeck.

CENTRALE BELEIDSSTAF

Tijdens de novembervergadering van de generale synode is uitvoerig gesproken over een advies van de Centrale Beleidsstaf (CBS) aan de generale synode met betrekking tot het te voeren beleid in de jaren 1989 en 1990.

De bedoeling was dat de CBS zou aangeven aan welke werksoorten de komende jaren prioriteit zou moeten worden verleend en aan welke taken in de komende periode wat minder aandacht zou kunnen worden besteed.

Helaas heeft de CBS niet kunnen kiezen. Het werd een opsomming van alles wat tot het algemene kerkenwerk gerekend kan worden, van kiezen én delen was dus geen sprake.

Er zal op korte termijn iets moeten worden gedaan aan de veelheid van overlegstructuren, aan onvoldoende gecoördineerde overlegcircuits, aan gebrekkige coördinatie van uitvoerende bevoegdheden. Effectiviteit en efficiency dienen in concreto in onze kerk te worden toegepast.

Stroomlijning van een grote organisatie als de Nederlandse Hervormde Kerk, is harde noodzaak en vraagt om een goede besluitvorming. Men moet niet alleen blijven bij plannen en voornemens, maar daadwerkelijk knopen doorhakken.

Graag hopen wij dat daartoe wordt overgegaan, met als gevolg dat onze gemeenten in de toekomst een landelijke organisatie bij zich weten die optimaal is toegesneden op de plaatselijke gemeenten, aldus de voorzitterskolom in "De Kerkvoogdij" van december 1988.

DE FINANCIËLE POSITIE VAN DE HERVORMDE GEMEENTEN

"Met name de laatste jaren wordt er in toenemende mate vanuit het grondvlak kritiek geuit dat de omvang van het landelijk apparaat van de Nederlandse Hervormde Kerk niet afgestemd wordt op de omvang van de plaatselijke gemeenten", zo begint een publicatie in "De Kerkvoogdij" van januari 1992.

"Dat heeft in tal van gemeenten tot onvrede geleid. De kerkvoogden van Friesland, die eerder al dreigementen hadden uitgesproken om bij langer uitblijven van een landelijk beleid geen quotum meer te zullen betalen, dienden in april 1991 op de algemene vergadering van de Vereniging een motie in. De strekking hiervan was het moderamen van de Generale Synode ertoe te bewegen een beleid te ontwikkelen, waardoor de lasten voor de plaatselijke gemeenten jaarlijks zullen dalen.

Omdat de Vereniging van Kerkvoogdijen wel op de hoogte is van de inkomstenontwikkeling in de gemeenten, maar niet van de uitgaven, werd hierover een enquête gehouden. Dat is in mei 1991 gebeurd. Begin september, toen aan de verwerking en

Persconferentie december 1991 waar de resultaten werden gepresenteerd van de door de Vereniging gehouden enquête "Financiële ontwikkelingen Hervormde gemeenten". Van links naar rechts de heren Th.L. van Hazel, mr. J.A. van Riessen, E.J. Mathies (die de persconferentie leidde), dr. W.J. Diepeveen en J. van Vliet.

analysering van de gegevens is begonnen, bleek dat 52 pct. van de gemeenten het formulier volledig ingevuld had teruggestuurd", aldus de publicatie.

In zijn vergadering van 7 december 1991 besprak het hoofdbestuur de resultaten van de "Enquête ontwikkelingen in de plaatselijke gemeenten".

Tijdens een door het hoofdbestuur op 17 december 1991 belegde persconferentie in het Congres- en Vergadercentrum van de Kon. Ned. Jaarbeurs te Utrecht, werden de resultaten aan de pers bekend gemaakt. Enkele dagen daarvoor waren het moderamen van de Generale Synode, de Algemene Kerkvoogdijraad en de Generale Financiële Raad van de resultaten in kennis gesteld.

Om de leden van de Vereniging zo snel mogelijk hiervan op de hoogte te brengen, zijn de resultaten van dit zo belangrijke onderzoek in "De Kerkvoogdij" van december 1991 afgedrukt.

"Het gaat niet goed met de financiering van het plaatselijk kerkenwerk in de Hervormde gemeenten", zo begint het perscommuniqué dat de Vereniging uitgaf.

"De Hervormde kerkvoogdijen vragen al geruime tijd aandacht voor hun toenemende zorgen om het plaatselijk kerkenwerk in stand te houden bij lasten, die de inkom-

sten verre overtreffen, terwijl intussen de landelijke uitgaven steeds toenemen.

Tevergeefs, want bij het moderamen van de generale synode ontmoeten deze zorgen weinig begrip. De top van de landelijke kerk gaat er van uit dat de kerkelijke middelen nog steeds voldoende toereikend zijn.

De inspanning van de gemeenten voor de geldwerving wordt tot dusver inderdaad met behoorlijk succes bekroond, maar een slinkend aantal leden kan alleen door zijn toenemende mildheid de kerkelijke inkomsten op niveau houden. De toekomst is zorgelijk. Dat klemt te meer, omdat de lasten sneller stijgen dan de inkomsten. Hoe sterk deze lasten de laatste jaren zijn gestegen, was nauwelijks bekend. Uit het door de Vereniging ingestelde onderzoek over de periode 1985-1989, bleek dat tal van gemeenten in grote problemen verkeerden. Vooral in de grote gemeenten is de situatie vrijwel rampzalig.

De colleges van kerkvoogden zijn er in het algemeen wel in geslaagd om de lasten van het plaatselijk kerkenwerk te beheersen, maar dat is gebeurd door een weloverwogen beleid om het pastoraat te handhaven.

Dat het kerkenwerk nochtans doorgang kon vinden, is te danken aan een weloverwogen bezuinigingsbeleid in de plaatselijke gemeenten, gevoerd op basis van prioriteiten.

Het cijfermateriaal van de enquête bewijst overduidelijk dat het noodzakelijk is dat onder deze omstandigheden de kosten van het landelijke werk stringenter worden beheerst. Het moderamen van de generale synode kan op dit punt niet volstaan met volstrekt ontoereikende maatregelen, die bovendien — anders dan doorgaans in de gemeenten — de basis van een behoorlijke beleidsplanning missen”, aldus het perscommuniqué van de Vereniging.

AFSLANKING LANDELIJK APPARAAT

Ongetwijfeld heeft de uitslag van de hiervoor genoemde enquête van de Vereniging van Kerkvoogdijen over de financiële positie van de Hervormde gemeenten, ertoe bijgedragen dat er eindelijk op landelijk niveau iets concreets werd gedaan.

In november 1992 nam de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk het beleids- en bezuinigingsplan “Kiezen en Delen” aan. Dat hield o.m. in dat 88 van de 451 arbeidsplaatsen geschrapt zullen worden. Het gaat om een bezuiniging van f 8,3 miljoen op een totaalbedrag van f 42 miljoen, ofwel een bezuiniging van 20 pct. Voor 1998 zullen bij de landelijke organen 68 plaatsen en bij de provinciale organen 20 plaatsen verdwijnen.

Tot dit besluit kwam de synode op 27 november 1992. Ze aanvaardde daarbij unaniem het rapport “Kiezen en Delen”, zoals dat door de Centrale Beleidsstaf was opgesteld. Dat ging echter niet zonder slag of stoot. Want twee dagdelen had de synode nodig, waarvoor 42 sprekers zich meldden en waarvoor 12 moties en amendementen aandacht kregen.

Tijdens de algemene vergadering van 1992 lichtte de voorzitter van de afdeling Friesland, de heer S. Heeres, de Friese motie toe.

Met de vaststelling van dit besluit werd een eerste aanzet gezet voor de afslanking van de bovenplaatselijke organisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk.

QUOTUMVERLAGING BEREIKT?

Wanneer de bezuinigingsperiode 1992-1997 overzien wordt, dan blijkt dat mede dankzij het lage inflatiepercentage van circa 2 pct. per jaar de uiteindelijke tekorten op de jaarrekening van de Nederlandse Hervormde Kerk zullen meevallen, zo constateert het hoofdbestuur van de Vereniging in 1996. De wijze waarop met name de Generale Financiële Raad er door een strak beleid in is geslaagd belangrijke elementen uit het bezuinigingsplan tot werkelijkheid te maken, verdient lof.

Met genoegen constateert het hoofdbestuur dat de afgesproken quotumverlaging in relatieve zin is bereikt. Maar de Vereniging heeft steeds gepleit voor verlaging van het quotum in absolute zin. Om de argumenten voor een daadwerkelijke verlaging van het quotum nog beter te kunnen onderbouwen, is er de afgelopen zomer een enquête onder de leden van de Vereniging gehouden over de financiële ontwikkelingen in de gemeenten over de periode 1991-1995. Het hoofdbestuur hoopt dat de informatie die van de leden van de Vereniging ontvangen wordt, zal helpen de leidinggevenden van de kerk ervan te overtuigen dat een voortgaande afslanking van het bovenplaatselijk apparaat van de Nederlandse Hervormde Kerk een belangrijke prioriteit zal moeten krijgen, aldus het hoofdbestuur.

Een delegatie van het dagelijks bestuur tijdens de algemene vergadering van 2000, van links naar rechts de heren mr. B. van den Broek (secretaris), drs. G. van Soest (voorzitter), J. van Vliet (2e secretaris) en G.L. Westerveld (penningmeester).

UITKOMSTEN VAN DE ENQUÊTE

Het meinumner van "De Kerkvoogdij" van 1998 is geheel gewijd aan de resultaten van de gehouden enquête over de financiële ontwikkelingen in de Hervormde gemeenten. De conclusie van dit onderzoek is o.a. dat de exploitatie in de plaatselijke gemeenten gedurende de periode 1991-1995 onder druk heeft gestaan. Dat blijkt uit het feit dat de inkomstenontwikkeling de inflatie niet heeft kunnen bijhouden. Verder is de ontwikkeling van de uitgaven achtergebleven bij de gestegen prijzen, hetgeen betekent dat er behoorlijk is bezuinigd.

De druk op de exploitatie kwam tot uitdrukking in de bezuiniging op plaatselijke medewerkers, kerkgebouwen en op pastoraat. Er is ook in deze volgorde bezuinigd, zodat mag worden aangenomen dat het pastoraat zoveel mogelijk is ontzien.

In het hiervoor genoemde meinumner van "De Kerkvoogdij", dat onder regie van prof.drs. A. Dek RA tot stand kwam, komt deze tot de volgende aanbevelingen:

- a. De gemeenten moeten rekening houden met een (verdere) terugloop van de inkomsten. Zij moeten dit in hun beleidsplannen verwerken en vervolgens laten doorwerken in de begroting. Misschien zal de inspanning ook meer dan ooit gericht moeten worden op toetsing van uitgaven en efficiëntie in de uitvoering.
- b. Het bovenplaatselijk werk dient een extra inspanning te leveren met betrekking tot inkrumping. Dat betekent een nieuwe bezuinigingsronde "Kiezen en Delen". En verder de realisering van de reeds geruime tijd bestaande doelstelling van onze Vereniging, namelijk een verlaging van het quotum.

Prof. drs. A. Dek RA beantwoordt vragen naar aanleiding van zijn inleiding tijdens de algemene vergadering van 1999 waar hij de uitkomsten van de in 1996 door de Vereniging gehouden financiële enquête analyseert.

QUOTUM NAAR EVENREDIGHEID

Quotum heffen op een verantwoorde wijze vraagt om meerdere dingen. Er moet een gefundeerd kerkelijk beleid zijn dat op doelstellingen is gebaseerd die in een beleidsplan zijn vastgelegd dat meerdere jaren bestrijkt. Er moet in het systeem van de heffing een duidelijke aansluiting zitten met de financiële realiteit van de gemeenten en het quotum moet voorts naar evenredigheid worden geheven. Dat wil zeggen: een vast percentage van het totale inkomen van de gemeenten.

Dat is de boodschap die het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen de kerk al jaren voorhoudt en met die boodschap ging een delegatie van het hoofdbestuur in op de uitnodiging van het moderamen van de generale synode voor een gesprek op 21 september 1998.

Hier was alle reden toe want de Generale Financiële Raad (GFR) had voorgesteld het quotum met 2 pct. te verhogen. Dit ondanks de negatieve adviezen van de Algemene Kerkvoogdijraad en de Generale Diaconale Raad. Ook het hoofdbestuur voelde hier niets voor. Maar de GFR, die daartoe het recht heeft, besloot toch de voorgestelde quotumverhoging in te voeren. Na rijp beraad kon het hoofdbestuur zich er in vinden dat bij wijze van overgangsmaatregel de Vereniging zich hierbij zal neerleggen. Wel ziet het hoofdbestuur het als een absolute voorwaarde dat de kerk een beleidsplan vaststelt dat gebaseerd is op de realiteit, namelijk een krimpende kerk. Ook de methode van quotum heffen zal daarbij aan de orde moeten komen, namelijk een quotisatiere-

De voorzitter van de Vereniging, drs. G. van Soest, vraagt in zijn jaarrede uitgesproken tijdens de algemene vergadering van 2001 bijzondere aandacht voor het beleid van de Kerk.

geling die gebaseerd is op een heffing naar evenredigheid, aldus de secretaris van de Vereniging, de heer mr. B. van den Broek, in een artikel in "De Kerkvoogdij" van februari 1999.

HET ROER MOET OM!

In "Kerkbeheer" van januari 2002 geeft de secretaris van de Vereniging, de heer mr. B. van den Broek, in hoofdlijnen aan wat er naar zijn mening mis is met de organisatie

van de Samen-op-Weg-Kerken, waarvan de Nederlandse Hervormde Kerk deel uitmaakt. Hij schetst daarin de pijnpunten, als de bestuurlijke structuur waarvoor gekozen is, waarbij vaak niet duidelijk is wie nu de echte bestuurders zijn. Voorts noemt hij de raden die in feite de synode van advies moeten dienen, maar eerder een soort besturende rol spelen in de richting van sommige medewerkers van de werkorganisatie. Voorts wijst de heer Van den Broek op de onafhankelijke positie van de regionale dienstencentra, waar vanuit een bestuurlijk gremium vorm gegeven wordt aan het besturen van deze regionale dienstencentra.

Verder staat de heer Van den Broek stil bij de rol van de generale synode bij het nemen van allerlei beslissingen over tal van onderwerpen van verschillend niveau en tenslotte bij het functioneren van de directie, waarbij er naar zijn mening geen sprake is van een teamverband, maar veeleer van onderlinge strijd om de macht, aldus de heer Van den Broek.

KERNTAKENDISCUSSIE BLIJFT NOODZAKELIJK

Het onderwerp 'Kerkelijk bestuur, beleid en beheer op landelijk en regionaal niveau'

komt veelvuldig in de hoofdbestuursvergadering aan de orde. Dat is ook noodzakelijk, want als belangenbehartigingsorganisatie voor onze Hervormde gemeenten heeft onze Vereniging erop toe te zien dat het bestuur van de Samen-op-Weg-Kerken een verantwoord beleid voert, dat voortvloeit uit een visie op de kerk van de toekomst. Ook plaatselijke gemeenten doen dit. De resultaten van de in 1996 gehouden enquête hebben dat nog eens bewezen. Maar dat onze gemeenten jaarlijks in ledentallen teruglopen, betekent dat ook de omvang van de bovenplaatselijke organisatie (regionaal en landelijk) hierop afgestemd moet worden. Om dat op een verantwoorde wijze te kunnen doen, is het noodzakelijk dat de kerk aangeeft wat haar beleidsvisie voor de toekomst is. Daarvoor is een helder en transparant beleidsplan nodig waarvoor onze Vereniging al vele jaren de aandacht vraagt.

“De kerk zou keuzes moeten maken over de vraag welke taken zij wel en welke zij niet kan verrichten. Het voeren van deze z.g. kerntakendiscussie werd door de Commissie Van Dijk, die in 2002 het rapport “Op weg naar evenwicht” uitbracht, reeds sterk aanbevolen. De resultaten van een kerntakendiscussie vormen belangrijke bouwstenen om te komen tot een verantwoord kerkelijk beleid voor de langere termijn. Daarmee laat de kerk zien dat het haar ernst is om, in navolging van veel gemeenten, een beleid te ontwikkelen dat getuigt van een realistische visie op de kerk van de toekomst”, aldus de voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest, in zijn voorzitterskolom in “Kerkbeheer” van mei 2003.

EEN NIEUWE QUOTISATIEREGELING

Het is al eerder vermeld dat gemeenten gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de kosten van het bovenplaatselijk kerkenwerk en voor een stuk solidariteit tussen de gemeenten onderling. Als gevolg daarvan is, naar aanleiding van besluitvorming door de triosynode van eind november 2002, per 1 januari 2004 een herziene quotumregeling ingevoerd. Er zijn overgangsregelingen in werking getreden die gemeenten, die in de nieuwe situatie veel meer of minder quotum moeten betalen, een langere gewenningsperiode geven.

De wens van de Vereniging van Kerkvoogdijen was een heldere regeling, eenvoudig van aard, die voor iedereen duidelijk is. Geen onderscheid meer in heffing tussen ledengeld en kerkengeld met onbelaste gedeelten, franchises, e.d., maar een regeling naar evenredigheid met een vast percentage van de inkomsten van de gemeente.

Over het benodigde quotumbedrag voor de financiering van de bovenplaatselijke organisatie, dat gebaseerd is op een beleidsplan van de Samen-op-Weg-Kerken, kan eerst dan iets concreets worden gezegd als het resultaat bekend is van de kerntakendiscussie zoals die door de leiding van de kerken is aangekondigd. Op basis van dat beleidsplan, dat van visie op de kerk van de toekomst zal moeten getuigen, dient quotum te worden geheven. Het hoofdbestuur van de Vereniging zal zich blijven inzetten om in gesprekken met de ambtelijke vergaderingen van onze kerk de aandacht te blijven vragen voor de financiering van de kosten van het bovenplaatselijk kerkenwerk.

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Veendam.

Voor en namens de kerkvoogdijen

BELANGENBEHARTIGING

Dit hoofdstuk gaat verder in op de belangenbehartiging. Want het zal degenen die enigszins bekend zijn in de organisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk, niet vreemd in de oren klinken dat de Vereniging van Kerkvoogdijen tevens een belangenbehartigingsorganisatie is. Maar ondanks het feit dat het begrip belangenbehartiging ten behoeve van de Hervormde gemeenten uiteraard positief moet worden gezien, is de praktijk soms zo dat dit bij tal van kerkelijke ambtenaren in de Nederlandse Hervormde Kerk een negatief effect heeft.

De achtergrond is overigens wel te verklaren. Van kerkvoogden die hun taak naar beste vermogen verrichten, wordt verwacht en verlangd dat zij adequaat en op alerte wijze reageren op situaties die zich in de plaatselijke Hervormde gemeenten voordoen. Dat betekent vaak dat alle creativiteit en inventiviteit, die in het college van kerkvoogden aanwezig is, tot uitdrukking wordt gebracht ten dienste van de eigen Hervormde gemeente.

Het is dan op zijn minst verwonderlijk dat sommige provinciale en landelijke kerkelijke functionarissen, zelfs anno 2004, in de Vereniging van Kerkvoogdijen een bedreiging zien, omdat zij vrezen voor een aantasting van de eigen positie die men vanuit het bovenplaatselijk apparaat heeft opgebouwd. Opereren vanuit een positie, waarbij te weinig of soms geheel niet wordt gelet op de positie van de Hervormde gemeente, kan tot bureaucratie leiden waarmee niemand gebaat is.

Het is juist het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen geweest dat in 1920 de aandacht vroeg voor de plaats van de Hervormde gemeente binnen de verschillende organen van de landelijk kerk. Niet omdat de kerkvoogden voor hun positie als “kerkvoogdij” of “college van kerkvoogden” opkwamen, maar enkel en alleen dat zij zich verbonden voelden met de positie van de eigen Hervormde gemeente. Zij verzorgen als geen ander(e) college of commissie vanuit het bestuur van de gemeente, de behartiging van de stoffelijke belangen van de eigen gemeente.

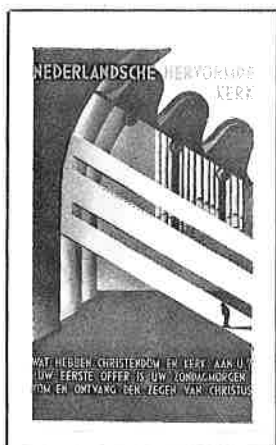
Aan de hand van onderstaande praktijkvoorbeelden wordt aangetoond dat de Vereniging van Kerkvoogdijen altijd primair oog heeft gehad voor de belangen van de eigen Hervormde gemeente. Want daar wordt het kerk-zijn beleefd.

VERENIGING BIEDT JURIDISCHE HULP AAN

Begin 1924 maakte het hoofdbestuur bekend dat mr. N.H. van Voorst van Beest,

Uit de tekst op pagina 104 blijkt hoe de Vereniging de kerkvoogdijen opriep de sluitzegel te gebruiken om daarmee de aandacht te vragen van de kerkleden voor het bijwonen van de zondagse eredienst.

RECLAME-SLUITZEGELS

De sluitzegels, als reclame uitgegeven door onze vereeniging en bevattende een reproductie van het reclame-affiche-ontwerp, zijn thans gereed en verkrijgbaar bij de Firma RUIJGROK & CO, Ged. Oude Gracht 138 - Haarlem - Telef. 11998

De prijs der sluitzegels volgens nebenstaand model bedraagt

per 100 stuks f 0.50

" 500 " " 2.25

" 1000 " " 4.—

Toezending geschiedt franco na ontvangst van het bedrag op onze girorekening No. 9946.

De vereeniging doet hiermede opnieuw een beroep op Uw medewerking, ten einde de leden der Kerk aan te sporen te voldoen aan een zeer belangrijken

plicht in hun leven, n.l. hun deelname aan de openbare godsdienstoefening. Waar het dringend noodig is, de belangstelling in dat deel van het kerkelijk leven meer op te wekken, noodigt de vereeniging U uit, gebruik te maken van de moderne reclametechniek d.m.v. deze sluitzegels, welke door de oorspronkelijke compositie zeker sterk de aandacht zullen trekken.

Voorziet dus Uw uitgaande stukken van een zegel.

Het verkrijgbare minimum-aantal is zoo laag mogelijk gesteld om ook iederen particulier in de gelegenheid te stellen, het belang der Kerk op deze wijze te dienen. Tevens vestigen wij bij deze gelegenheid nog eens de aandacht op de reclameplaat, tot het drukken waarvan, door een onvoldoend aantal bestellingen, nog niet kon worden overgegaan.

Geef echter ook voor de reclameplaat Uw bestellingen op, opdat het vereischte minimum aantal spoedig bereikt worde.

De prijzen hiervan zijn a.v.:

Affiches formaat 62 x 94 cm, onopgeplakt f 0.75; opgeplakt f 1.50 per stuk

Affiches formaat 31 x 47 cm, " f 0.50; " f 1.— " "

Toezending der affiches onder rembours met bijrekening van kosten voor verpakking en verzending.

Besteladres: FIRMA RUIJGROK & CO, GED. OUDE GRACHT 138, HAARLEM, TELEFOON 11998

Plaatselijke wederverkoopters gezocht, tegen vergoeding van nader overeen te komen provisie.

advocaat en procureur te Utrecht, bereid gevonden was als advocaat ten behoeve van de leden van de Vereniging op te treden.

De heer Van Voorst van Beest had de taak op zich genomen de wanbetalers in de hoofdelijke omslag tot betaling aan te schrijven en de achterstallige gelden, voorzover dat mogelijk was, te incasseren. Voor de kerkvoogdijen die lid van de Vereniging waren gebeurde dat gratis. Alleen de bureaukosten werden doorberekend.

Verder was de heer Van Voorst van Beest bereid de bij de Vereniging aangesloten leden-kerkvoogdijen adviezen te verstrekken op rechtskundig gebied. Beperkte adviezen of die waaraan niet veel werk verbonden was, werden gratis verstrekt. Voor grotere adviezen zou een honorarium worden betaald, hetgeen dan een directe aangelegenheid was tussen het betrokken lid en de advocaat.

JAARVERSLAG 1924 VAN DE ADVOCaat VAN DE VERENIGING

Over zijn werkzaamheden in 1924 maakte de heer N.H. van Voorst van Beest het volgende verslag. "In totaal hebben zich 47 kerkvoogdijen en 1 kerkenraad tot mij gewend. Er werden 42 adviezen verstrekt, de meeste betroffen de wijze van vervolging van wanbetalers, verschillende hadden betrekking op het recht op kerkbanken of zitplaatsen, terwijl een enkele maal advies gevraagd werd over de samenstelling van een plaatselijk reglement.

Aan wanbetalers werden 1577 aanschrijvingen verzonden, waarop f 3.371,19 aan betalingen binnenkwam. Gedagvaard werden door mij 49 personen, 7 dagvaardingen werden op verzoek van de eisende kerkvoogdij ingetrokken, 19 personen betaalden na de dagvaarding, 10 processen werden gewonnen, in 4 gevallen werd de eis ontzegd, 1 proces werd verloren, terwijl op 1 januari 1925 nog 8 processen aanhangig waren", aldus de heer Van Voorst van Beest in zijn verslag over 1924.

EEN STUKJE PROPAGANDA

In het maartnummer van "Het Orgaan" van 1927 wordt op het belang gewezen om bij de Vereniging van Kerkvoogdijen aangesloten te zijn. Voor de f 10,-- , f 25,-- of f 40,-- die men volgens de toen geldende regeling aan contributie moest betalen, zou men aanspraak maken op:

- twee gratis exemplaren op het maandblad;
- de diensten van de juridisch adviseur van de Vereniging;
- ondersteuning bij het opzetten van het plaatselijk archief;
- vertegenwoordiging van de belangen van de leden tegenover derden (in die tijd was de Vereniging de gesprekspartner met de overheid betreffende het toekennen van rijkssubsidie ingeval van restauratie van monumentale kerkgebouwen).

Verder werd erop gewezen dat de Vereniging op voet van harmonische samenwerking stond met de algemene synode en de andere bestuursorganen, zoals het Algemeen College van Toezicht en de Provinciale Colleges van Toezicht. De Vereniging streefde naar een samenwerking tussen predikanten en kerkvoogden.

In diepste wezen streefde de Vereniging er naar om de sluimerende grote kracht van

Een stukje propaganda over wat de kerkvoogdij zoal voor de contributie terugkrijgt.

het z.g. lekenement in de kerk wakker te maken. Naar de mening van het hoofdbestuur zal de kerk van de toekomst niet kunnen bestaan zonder de arbeid van het z.g. lekenpubliek.

Tenslotte wordt erop gewezen dat alleen een grote organisatie van kerkvoogdijen in staat is hulp te bieden aan Hervormde gemeenten, zoals gebeurd is destijds in Borculo, nadat deze gemeente getroffen was door een orkaan, en bij de initiatieven over het vraagstuk van de Zuiderzeeprovincie.

Als toekomstige idealen vermeldde de publicatie: "Zo goed als de kerkvoogdijen in het algemeen behoefte hebben aan een rechtskundige raadsman, hebben zij nog veel meer behoefte aan een kerkelijke accountant. Waarschijnlijk zal ook de taak van leiding geven op bouwkundig gebied ver boven de krachten van een enkel mens gaan en is misschien in de toekomst hiervoor een bepaald college nodig. Bij de algemene leiding op bouwkundig gebied hebben *alle* kerkvoogdijen zonder uitzondering heden of morgen belang".

PREDIKANTSTRAKTEMENTEN

Het hoofdbestuur deinsde er niet voor terug de kerkvoogden ook "op te voeden" in situaties waarin dit nodig werd geacht. Met als titel "Het gaat zo niet goed" schreef voorzitter Bakker in "Het Maandblad" van november 1932 een artikel over het reglement op de predikantstraktementen. Hij wees er daarbij op dat, wanneer de kerk een reglement heeft ingevoerd, dit ook nageleefd dient te worden. Gebeurt dat niet, dan

ontstaat er een conflict tussen de plaatselijke gemeenten en de bestuurslichamen van de kerk.

“In verschillende gemeenten zijn de predikantstraktementen zelfs in zeer sterke mate gedaald tengevolge van een soort koehandel, die tussen kerkvoogdijen en predikanten heeft plaatsgevonden.

Deze toestand deugt niet en in feite staan deze gemeenten tegenover het reglement op de predikantstraktementen gelijk met die welke de aanslag van de Raad van Beheer niet voldoen.

Deze laatste gemeenten worden echter gestraft, omdat deze gemeenten voor het beroepen van een predikant geen handopening kunnen krijgen en dat is o.i. terecht. Maar eerstgenoemde gemeenten kunnen ongemerkt en ongestraft tussen de mazen van de wettelijke regels van de kerk doorkruipen. Die toestand is onhoudbaar”, aldus de voorzitter van de Vereniging, de heer Bakker.

HET WERKPLAN VAN DE VERENIGING

Het woord “beleidsplan” bestond toen nog niet. In elk geval werd het niet gebruikt zoals dat nu vaak gebeurt. Maar tijdens de jaarvergadering van 16 mei 1935, toen uitvoerig stil werd gestaan bij het 15-jarig bestaan van de Vereniging, werd het volgende werkplan voor 1935 vastgesteld.

Bijeenkomst van het hoofdbestuur met vertegenwoordigers van de afdelingsbesturen in de Nieuwe kerk te Amsterdam in 1983.

- Onderzoek naar de mogelijkheid van een pensioenregeling voor kerkelijk personeel.
- Krachtige voortzetting van de actie tegen de dodehandsbelasting, alsmede voortzetting van het werk van de adviescommissie.
- Bestudering van de kerkbouwarchitectuur.
- Inleiding van een actie tot betere regeling van de verhouding pastor-verhuurder en huurder.
- Het houden van praatmiddagen door een hoofdbestuurslid in een bepaalde streek met de betrokken kerkvoogdijen.
- Propaganda maken door persoonlijk contact te zoeken met de kerkvoogdijen; in het noorden wordt hiermee een proef genomen.
- Het houden van een streekvergadering in Amsterdam.
- Het houden van een vergadering met de gedelegeerden van de provinciale afdelingen.
- Regeling van de f 5.000,—, die alsnog voor Borculo als door de orkaan geleden schade behoort te worden uitgekeerd.
- Verdere bestudering van de kerkelijke arbitrage en van de kerkelijke hypotheekbank.
- Voortzetting van de actie tot vertegenwoordiging in de colleges van toezicht.
- Overweging van de stelsels voor kerkbouw in de Noordoostpolder.
- Uitgifte handleiding en reclameplaat.
- Bevordering van accountantscontrole.
- Regeling eigendomsrecht kerkzitplaatsen en
- Combinatie van kleine gemeenten.

DE DODEHANDSBELASTING

Ook heeft de Vereniging steeds kritisch gekeken naar overheidsmaatregelen die de stoffelijke belangen van de kerk raken. Zo verzette de Vereniging zich b.v. fel tegen de zogeheten Dodehandsbelasting, een heffing op vermogens die niet tot uitdrukking kwamen in de vermogens van natuurlijke personen.

Onder die belasting vielen voornamelijk vermogens van kerken, kerkelijke instellingen en stichtingen. Zij diende als compensatie voor het feit dat over deze vermogens nooit successierechten worden geheven. “De minister doet een greep naar de kerkelijke goederen”, schreef het hoofdbestuur van de Vereniging in juni 1934 aan de Tweede Kamer. Het bestuur maakte zich ook boos op het bestuur van de Bond van Nederlandse Predikanten dat op dit punt geen vinger had uitgestoken om invoering van de wet te verhinderen. De synode verzette zich wél tegen de wet.

De wet had gevolgen voor de kerkelijke uitgaven; zo werden de uitgaven voor onderhoud van monumentale kerkgebouwen, de predikantstraktementen en de salarissen van kerkelijke medewerkers verlaagd. De wet werd in 1939 weer ingetrokken.

Tijdens de ledenvergadering van 1938 werd aan het vraagstuk van de dodehandsbelasting uitvoerig aandacht geschonken.

“Het besef van het onrecht dat onze kerk wordt aangedaan, moet bijgebracht worden aan ons kerkvolk”, zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van 1938. “Het is

De secretaris van de Vereniging, de heer Th. L. van Hazel, licht tijdens een bijeenkomst van hoofdbestuur en vertegenwoordigers van de afdelingsbesturen in 1976 een aantal zaken nader toe.

geenszins de bedoeling van de Vereniging invloed uit te oefenen op de politieke gezindheid van ons kerkvolk, maar indien aan ons volk de waarheid wordt bijgebracht, namelijk dat bij één en dezelfde belastingwet de kerkelijke goederen worden belast en een aantal cultuurgooderen wordt vrijgesteld, dan heeft de Vereniging noch de kerk er schuld aan dat deze belasting op de duur gevolgen zal hebben voor de politieke gezindheid van velen van ons kerkvolk.

In onze kerk is de dodehandsbelasting in het algemeen opgebracht door:

- het verlagen van de uitgaven voor onderhoud van (monumentale) kerkgebouwen;
- verlaging van de predikantstraktementen en salarissen van kerkelijke medewerkers;
- de opbrengst van collectes voor de kerk, vrijwillige bijdragen en hoofdelijke omslag;
- verlaging van de uitkeringen uit weduwenbeurzen en andere pensioenfondsen;
- het verlagen van de bijdragen aan de Raad van Beheer”, aldus de ledenvergadering van 1938.

KERKVOOGDEN ZIJN RENTMEESTERS

In de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland, zoals die op 1 mei 2004 in werking is getreden, wordt gesproken over de (ouderling-)kerkrentmeester, in plaats van het zo vertrouwde begrip van (ouderling-)kerkvoogd. Voor veel kerkvoogden is dit even wennen. Maar in wezen gaat het om dezelfde zaak, namelijk de verzorging van de vermogensrechtelijke aangelegenheden van de gemeente, voorzover niet van diaconale aard.

Tijdens de algemene vergadering van 12 en 13 mei 1936 te Breda, hield de secretaris van de Vereniging, mr. A. de Jong, een referaat over het onderwerp “*De kerkvoog-*

Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering zal D.V. worden gehouden op **Woensdag 29 Juni a.s.**, des namiddags te 1 uur en op **Donderdag 30 Juni a.s.**, des morgens te 10 uur, in het **Jaarbeursgebouw te Utrecht**.

*

EERSTE DAG

VOORLOPIGE AGENDA :

1. Openingsrede van de Voorzitter.
2. Wijdingswoord door nog op te geven spreker.
3. Verschillende mededelingen. o.a. van het feit, dat de vereniging op 9 Juni 1950 30 jaren zal hebben bestaan, bij welke gelegenheid een gedenkboek zal worden uitgegeven.
4. Jaarverslag over 1948 van de Secretaris
5. Financiël verslag over 1948 van de Penningmeester.
6. Verkiezing Hoofdbestuursleden:
Aftredend en herkiesbaar zijn de Heren :
 1. JOH. LOKHORST, te Driel.
 2. H. OLTMANS, te Zaltbommel.
7. De financiering der algemene kerkelijke financiën in het heden, door de Ed. Achtb. Heer Mr A. DE JONG, Secretaris van het Hoofdbestuur te *Mijnsheerenland*.
8. De principes van het financiële apparaat der kerk in de toekomst, door de Hoog-Ed. Gestr Heer Mr G. VIXSEBOXSE, Vice-Voorz. der Vereniging van Kerkvoogdijen te *Holten*.

TWEEDE DAG

9. Referaat van de Zeergel. Heer Dr H. BERKHOFF te Zeist over: „Vrijwillige bijdrage of Hoofdelijke Omslag”.
10. De huidige stand der behandeling van de concept-ordinanties der nieuwe Kerkorde, voor zover de kerkvoogdijen daar belang bij hebben, door de Ed. Achtb. Heer Mr M. CH. DE JONG, te 's-Gravenhage.
11. Algemene Rondvraag.
12. Sluiting.

De convocatie voor het bijwonen van de algemene vergadering van 29 en 30 juni 1949.

dij als bestuursorgaan der gemeente". De heer De Jong wees op de scheiding tussen bestuur en beheer in de gemeente, die in geen geval een tegenstelling tussen bestuur en beheer mag betekenen. "De kerkvoogdij is een beheersorgaan van de gemeente, d.w.z. zij is niet haar kassier, die alleen maar gelden uitbetaalt en ontvangt, maar zij neemt als lasthebber in haar naam besluiten en voert die zelfstandig uit. De kerkvoogdij moet de gemeente voor haar werk trachten te interesseren; zij moet de gemeente laten voelen dat zij voor haar werkt.

Men hoeft niet van een bepaalde stand te zijn om kerkvoogd te zijn, maar een voorwaarde is dat men regeerder kan zijn, rentmeester over een goed van anderen, dat men met een helder verstand kan vooruitzien. Want de Nederlandse Hervormde Kerk heeft vooral in deze tijd een grote behoefte aan goede beheerders; grote volken zijn ten onder gegaan door slechte regeerders en ook de kerk kan zonder een goed beheer niet bestaan", aldus mr. De Jong.

DE REKENING

In een publicatie in "Het Maandblad" van februari 1937 worden de punten genoemd waaraan de jaarrekening van de Hervormde gemeente moet voldoen, namelijk

- a. dat de jaarrekening een spiegelbeeld van de eerder vastgestelde begroting moet zijn. Het grote geheel moet met de begroting overeenstemmen, maar op onderdelen mogen er best enkele afwijkingen van de begroting zijn;
- b. kerkvoogden leggen eerst dan verantwoording af van het door hen gevoerde beleid, wanneer de notabelen, — een college dat door de gemeente benoemd is —, de jaarstukken hebben gecontroleerd en in orde hebben bevonden;
- c. dat de gemeenteleden een uittreksel van de jaarrekening krijgen aangeboden, omdat zij vrijwel geen gebruik maken van de mogelijkheid om de jaarrekening te komen inzien; en
- d. dat decharge wordt verleend aan de kerkvoogden voor het door hen gevoerde financieel beleid.

"Deze wijze van rekening en verantwoording doen van de kerkvoogdij, is zeker niet slecht te noemen, mits dan ook de kerkvoogdij zelf, de gemeente en de notabelen er ernst mee maken een terzakekundige controle te houden op de jaarstukken van de gemeente", zo besluit deze publicatie.

PLAATSELIJKE FINANCIERING IN HET LICHT VAN DE NA-OORLOGSE ONTWIKKELING

Onder deze titel hield mr. G. Vixseboxse te Almelo, vice-voorzitter van de Vereniging, tijdens de algemene vergadering van 25 juni 1947 een referaat. Zijn stellingen luiden:

1. "Evenals de burgerlijke maatschappij ondervindt de kerkelijke samenleving de invloed van de financiële ontwikkelingen in ons land.
2. Naarmate de algemene verarming van Nederland van het gebied van de staat doordringt op het particuliere terrein, wordt ook de mogelijkheid om geld beschikbaar te

- stellen voor het werk van de plaatselijke gemeente en de landelijke kerk geringer.
3. Het zal daarom noodzakelijk zijn, ter instandhouding van het begonnen werk, tot de aanpak van nieuwe arbeid en tot herstel of wederopbouw van vernielde kerken en pastorieën over te gaan en dat de gemeente meer dan voorheen bereid zal blijven hiervoor offers te geven.
 4. De kerkvoogdij als het orgaan, dat in opdracht der gemeente zorgt voor de plaatselijke financiering, is in sterke mate betrokken bij de algemene financiering van de kerk en komt in deze na-oorlogse ontwikkeling voor moeilijke vraagstukken te staan.
 5. Ten einde deze vraagstukken te kunnen overzien en zo mogelijk tot oplossing te brengen, is het nodig dat de kerkvoogden enerzijds een helder inzicht hebben in de geestelijke behoeften van de plaatselijke gemeente en de landelijke kerk, anderzijds dat zij zich volkomen bewust zijn van de intensiteit der krachten, die in de gemeente leven en van de middelen die hun voor de financiering ten dienste staan”, aldus de stellingen van de heer Vixseboxse.

DUURZAME ONTWICHTING

De Vereniging heeft steeds geprobeerd haar leden zo goed mogelijk van advies te dienen in allerlei kwesties. Een zaak waar haar bemiddeling ophoudt, is die van de z.g. 13-30-gevallen. (13-30 is de term die gebruikt wordt wanneer de verhouding tussen gemeente en predikant verstoord is en waarvoor ordinantie 13 artikel 30 van de kerkorde bepaalde zaken geregeld heeft). Professor Van Beusekom, toenmalig hoofdredacteur van “De Kerkvoogdij”, schrijft daarover in het maandblad van december 1969 naar aanleiding van een noodkreet van een college van kerkvoogden, dat opkomt voor de belangen van zijn gemeente.

In die gemeente is een predikant werkzaam die op geen enkele wijze functioneert. De kerk wordt leeggepreekt. De betaling van de vrijwillige bijdragen wordt door 90 pct. van de gemeenteleden gestaakt. De Hervormde gemeente komt daardoor drastisch in de financiële problemen. Maar er is niemand die deze gemeente terzijde staat. Al onze ‘bovengemeentelijke organen’, die hoog in hun vaandel dragen dat men er is om de gemeenten bij te staan, laten verstek gaan.

“Het wordt tijd dat met deze zachtzinnige houding gebroken wordt. Ik bedoel natuurlijk niet dat op elke klacht van een gemeentelid door een hoger orgaan moet worden ingegrepen”, zo stelt professor Van Beusekom.

“Het gaat mij alleen om enkele zeer ernstige gevallen. Wanneer de kerk haar machtsmiddelen gebruikt om aan de predikanten een waardevast en welvaartsvast pensioen te waarborgen, ongeacht hoe de financiële positie van de kerkvoogdij er voor staat, dan mogen de kerkvoogdijen met recht verlangen, dat die hogere organen zich niet afzijdig houden, wanneer het leven in een gemeente dusdanig ontwricht is, dat alleen losmaking van de band tussen predikant en gemeente een einde aan een conflict kan maken”, aldus professor Van Beusekom in zijn artikel “Duurzame ontwrichting”.

Algemene vergadering 1989 met van links naar rechts de heren prof.drs. A. Dek RA, drs. G. van Soest, mr. F.W.M. van Oppen, Th.L. van Hazel, mr. J.A. van Riessen, mr. B. van den Broek, F. van der Kolk, dr. W.H. den Ouden (inleider) en G.D. van der Kuijl.

HANDREIKING VOOR EEN KERKVOOGDELIJK BELEIDSPLAN

Begin januari 1989 zijn de colleges van kerkvoogden in het bezit gesteld van een “Handreiking voor het opstellen van een beleidsplan voor kerkvoogdelijke zaken”. De door de Vereniging samengestelde handreiking is bedoeld als een gids voor kerkvoogden voor de opzet van een kerkvoogdelijk plan, als één element van het gemeentelijke beleidsplan, dat alle facetten van het gemeentelijk werk omvat.

De handreiking, waaraan een schema is toegevoegd en waarin verschillende aspecten per onderdeel gerangschikt zijn, beoogt het karakter van een “Handleiding”, in de geest van “zo kan het”. Immers: bepaalde onderdelen zullen niet altijd van toepassing op de plaatselijke situatie zijn. De handreiking houdt daarmee rekening.

Van belang is dat het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen met de ter beschikkingstelling van de handreiking een daadwerkelijke bijdrage heeft geleverd aan een planmatige en beleidsmatige opzet van het werk van de colleges van kerkvoogden in de Hervormde gemeenten.

HET NIET-MUSEAAL KERKELIJK KUNSTBEZIT

Veel Hervormde gemeenten bezitten kunstvoorwerpen waarvan de plaatselijke beheerders niet precies de kunstwaarde kennen. Te denken valt aan wandschilderingen, beeldhouwwerk, schilderijen, gebrandschilderde ramen, steenreliëfs, doopvonten, preekstoelen, e.d.

Ondanks het feit dat de Generale Regeling voor het Toezicht een aantal regels voorschrijft, waaraan met betrekking tot de inventarisatie van dit niet-museaal kunstbezit

Rouwborden van de Bentincks in het kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Rhoon.

voldaan moet worden, is geconstateerd dat aan deze regels slechts in beperkte mate de hand wordt gehouden.

Daarom heeft de Vereniging van Kerkvoogdijen, in samenwerking met andere organen in de Nederlandse Hervormde Kerk, voorstellen ontwikkeld om te komen tot een effectuering van een beoogde inventarisatie. Een van de voorstellen is dat een professionele inventarisator aangesteld moet worden teneinde de continuïteit in en de kwaliteit van het werk te kunnen waarborgen.

Aan deze werkzaamheden zijn kosten verbonden, die — nadat uit externe fondsen toezeggingen zijn gedaan —, voor rekening van de Hervormde gemeente gereduceerd worden tot f 150,— per kerkgebouw. De Vereniging van Kerkvoogdijen zal zich in overleg met de andere organen van de Nederlandse Hervormde Kerk inzetten voor een zo efficiënt mogelijke voltooiing van de inventarisatie van het niet-museaal kerkelijk kunstbezit in onze Hervormde gemeenten, aldus de voorzitterskolom in "De Kerkvoogdij" van juni 1989.

DE KERK IN CIJFERS

Onder verantwoordelijkheid van de Begeleidingscommissie voor de Statistiek publiceert de Nederlandse Hervormde Kerk jaarlijks de Statistische Nieuwsbrief. In deze nieuwsbrief van begin 1995 staat belangrijke informatie over de ontwikkeling van de

ledentallen, het aantal personen dat belijdenis aflegt, het aantal gedoopte kinderen, aantallen gemeenten en de verdeling daarvan per kerkprovincie.

Verder biedt de nieuwsbrief belangrijke informatie over het aantal predikantsplaatsen en de bezetting daarvan (part time of fulltime), de verschillende beheersvormen (toen waren er nog drie beheersvormen: vrij beheer, oud toezicht en nieuw toezicht) en het aantal officieel goedgekeurde federatie-overeenkomsten.

Tenslotte, en dat is voor de kerkvoogden zeer belangrijk, biedt de nieuwsbrief inzicht in de bijdrage-ontwikkeling van de gemeenteleden, de gemiddelde bijdrage per leeftijdscategorie en de omvang van de bijdrage.

De informatie hiervoor is verkregen van de SMRA, het secretariaat-generaal van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Hervormde Commissie Geldwerving.

Om in de plaatselijke gemeenten goed beleid te kunnen maken, is het o.a. van belang dat er goed en betrouwbaar cijfermateriaal beschikbaar is. Landelijke en regionale cijfers en kerngetallen kunnen een belangrijk middel zijn om plaatselijke vergelijkingen te maken. Maar soms is het van belang dat kerkvoogden kennis kunnen nemen van cijfermateriaal van omliggende gemeenten, omdat die vaak meer bij gemeenteleden aanspreken dan landelijke cijfers. Want wat moet een gemeente in het midden van het land met het gegeven dat voor een fulltime predikant er b.v. tenminste 2.000 gemeenteleden nodig zijn, terwijl er Friese gemeenten zijn met 500 leden de predikantsplaats fulltime hebben bezet en er gemeenten in het westen van het land zijn die met circa 3.000 leden alle zeilen moeten bijzetten om een fulltime predikant te kunnen betalen? Of hoe kan men van een gemeente, die sinds jaren haar inkomsten voor twee-derde deel uit beleggingen e.d. heeft, verwachten dat de gemiddelde bijdragen van de gemeenteleden op het landelijk niveau liggen?

Voor een goed beleid is vergelijkbaar cijfermateriaal op maat nodig. In samenwerking met de Hervormde Commissie Geldwerving (nu Raad voor de Plaatselijke Geldwerving) tracht de Vereniging periodiek belangrijke informatie te verkrijgen. Van de kerkvoogden verwacht de Vereniging dat zij hieraan van harte willen meewerken om over betrouwbaar materiaal te kunnen beschikken dat nodig is voor het voeren van een verantwoord plaatselijk beleid.

HET BEHEER VAN DE WIJKKASSEN

In 1995 bracht het hoofdbestuur advies uit aan de Algemene Kerkvoogdijraad (AKR) over het beheer van wijkkassen, omdat het moderamen van de generale synode deze zaak bij de AKR aanhangig had gemaakt. Wijkkassen kennen een lange geschiedenis en gaan soms terug naar de tijd dat de kerk door de wijkgemeente gebouwd werd en de centrale kerkvoogdij daar niet voor zorgde.

In het model-reglement plaatselijke regeling, zoals de Vereniging dat in 1992 voor de centrale gemeenten heeft opgesteld, heeft de Vereniging de bepalingen van ordinantie 16 van de kerkorde daarin opgenomen omdat veel centrale gemeenten dit model vol-

De voorzitter van de Vereniging, drs. G. van Soest, tijdens een inleiding voor de afdeling Zeeland in het voorjaar van 2004.

gen. Omdat in de praktijk blijkt dat in veel centrale gemeenten de wijken over een wijkkas beschikken, is in het model van de Vereniging uitgegaan van de instelling van een wijkkas.

“Wij zijn van mening dat met behulp van de bestaande regelgeving en de op de praktijk gerichte modellen eventuele verschillen van de wijkgemeenten zoveel mogelijk in de hand zijn te houden”, aldus het hoofdbestuur in zijn advies aan de AKR.

GROTE STEDENPROBLEMATIEK

In het najaar van 1999 vindt een gesprek plaats tussen een delegatie van het dagelijks bestuur van de Vereniging en een afvaardiging van het SoW-Beraad Grote Steden. Dit Beraad had enkele jaren geleden nog een kerkelijke status, maar werd op een gegeven moment door de generale synode opgeheven. De participanten vonden het echter van belang dit beraad zelfstandig voort te zetten. Het Beraad heeft als doel:

- a. uitwisseling van ervaringen en informatie tussen de kerken in de steden te bevorderen;
- b. de mogelijkheden en problematiek van gemeente-zijn in de grote stad onder de aandacht te brengen van de kerk in haar geheel;
- c. gezamenlijke belangenbehartiging mogelijk te maken; en
- d. een gerichte ondersteuning van het werk in de grote stad te bevorderen.

Het Beraad vraagt de kerkleiding aandacht voor de mogelijkheden en de problematiek van het gemeente-zijn in de grote steden, die als gevolg van allerlei maatschappelijke problemen, soms gigantisch zijn. Het hoofdbestuur van de Vereniging van

Kerkvoogdijen wil in gesprekken met de kerkleiding en andere kerkelijke organen aandacht vragen voor de specifieke beheersproblematiek in de grote steden.

Dit zijn slechts enkele van de vele praktijkvoorbeelden, waaruit blijkt dat de Vereniging van Kerkvoogdijen voor en namens de plaatselijke colleges van kerkvoogden optreedt met als doel het behartigen van de niet-diaconale vermogensrechtelijke zaken van de gemeente.

De Commissie voor de Kerkorde 1945-1950

In 1993 verscheen "De Commissie voor de Kerkorde (1945-1950) bouwplan, agendastukken en notulen van de vergaderingen ter voorbereiding van de nieuwe kerkorde (1951) van de Nederlandse Hervormde Kerk". In deze uitgave, die bewerkt is door prof. dr. W. Balke en mr. drs. H. Oostenbrink-Evers, zijn zeer belangrijke documenten voor het eerst gepubliceerd.

De commissie besteedde ook veel aandacht aan de positie van het beheer in de Hervormde gemeente. Daartoe had men een bij uitstek deskundig lid in haar midden in de persoon van de heer mr. G. Vixseboxse. De heer Vixseboxse was lid van het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen, waarvan hij vice-voorzitter werd. In 1945 trad hij toe tot de commissie waarin hij de kerkvoogdijen vertegenwoordigde.

UITBREIDING VAN AANTAL AMBTEN

Tijdens een van de vergaderingen wordt er gediscussieerd over de vraag hoe de commissie denkt over uitbreiding van het aantal ambten. Ds. K.H.E. Gravemeyer is van mening dat, uitgaande van het drievoudig ambt van Christus, het aantal ambten niet uitgebreid mag worden. Ds. A.A. van Ruler vindt dat het principieel mogelijk moet

zijn het aantal ambten uit te breiden. "Wij zullen de verbinding aan het munus triplex (drievoudig ambt) niet te strak moeten nemen. Men kan geen rechte lijn van elk ambt van Christus naar de ambten brengen. Er zijn kruisverbindingen van de drie ambten naar heel het dienstwerk van de kerk".

Ten aanzien van het quaestoraat is ds. Van Ruler van mening dat dit een schriftuurlijke grondslag dient te hebben, wil men het een ambt kunnen noemen. Hij ziet die schriftuurlijke wortel voor het quaestoraat als zelfstandig ambt niet.

"Moeten wij de kerkvoogdij niet eerder zien in de buurt van de overheid, die de voedster-

Prof. dr. A.A. van Ruler.

heer van de kerk is? Als dat waar is dan zouden we een fout begaan door het quaestoraat tot een zelfstandig kerkelijk ambt te maken”, aldus ds. Van Ruler.

Prof. dr. Th.L. Haitjema kan de opmerkingen van ds. Van Ruler onderstrepen. “In de vóórreformatorische periode vielen de beheerders van de kerkelijke goederen onder het wereldlijk, maar niet onder het canonieke recht. Zij staan daar inderdaad in de buurt van de overheid. Wij zouden een fout maken door de kerkvoogden een ambtelijke positie toe te delen in het interkerkelijk leven”, aldus prof. Haitjema. Mr. dr. H.M.J. Wagenaar, secretaris van de commissie, hoopt hierop later terug te komen, zo besloot de commissie in haar vergadering van 20-22 december 1945 te Nunspeet.

Prof. dr. Th. L. Haitjema.

PLAATS EN FUNCTIE VAN DE KERKVOOGD IN DE NIEUWE KERKORDE

Tijdens de middagvergadering van 1 februari 1946 kwam de kwestie over het quaestoraat weer aan de orde. Prof. mr. P. Scholten, voorzitter van de commissie, is van mening dat de kerkvoogd een eigen ambt zou moeten krijgen. Prof. dr. J. Severijn is het daarmee niet eens. Hij vindt dat de kerkvoogd onder het ambt van diaken zou moeten vallen. Hij denkt aan de figuur van de kerkvoogd als diaken, die een apart mandaat zou moeten krijgen. Naar zijn mening laat het diaconaat deze differentiatie wel toe.

Professor Haitjema ontkent dit niet, maar gelet op de geschiedenis van de kerkelijke goederen, bestaan tegen hetgeen prof. Severijn voorstelt, grote bezwaren. “Wij dienen het eigen type van de kerkfabriek-beheerder in de persoon van de kerkvoogd te zien. Waarom zou de kerkvoogdij niet binnen de sfeer van het ouderlingschap kunnen vallen?”, zo vraagt prof. Haitjema zich af.

Dr. Wagenaar wil de tactische en theoretische zaken gescheiden laten. “De vraag is hoe wij de plaats en de functie van de kerkvoogdij in de nieuwe kerkorde gaan orde-

nen. Uitgaande van het drievoudig ambt, hoort de kerkvoogdij niet onder het diaconaat, maar onder het presbyteriaat, de regering. Het beheer hoort bij de ambtsdragers die voor de rechte orde zorgen, niet bij het diaconaat, vooropgesteld dat men er geen apart orgaan van wil maken. Dan is de oplossing: een bepaald aantal ouderlingen met een bijzondere opdracht voor de geldzaken”, aldus de heer Wagenaar.

Ds. Gravemeyer constateert dat de kwestie bestuur en beheer erg zwaar belast is. Hij is van mening dat een subcommissie vanuit deze commissie met vertegenwoordigers van de Vereniging van Kerkvoogdijen, het Algemeen College van Toezicht en de Algemene Kerkvoogdijraad, deze zaak verder zal moeten bestuderen. “Wij dienen over deze zaak met de kerkvoogden tot overeenstemming te komen”, aldus ds. Gravemeyer.

VISIE VAN MR. G. VIXSEBOXSE

Mr. G. Vixseboxse vindt dat de suggestie van ds. Gravemeyer aanbeveling verdient. Niettemin is het naar zijn mening ook van belang dat in deze commissie de plaats en de positie van de kerkvoogd wordt besproken. Op verzoek van prof. Scholten geeft de heer Vixseboxse zijn visie op de positie van de kerkvoogd. Hij gaat er bij voorbaat niet van uit dat de introductie van een vierde ambt niet mogelijk zou zijn. Wel kan hij zich voorstellen dat in de nieuwe situatie in plaats van de huidige kerkvoogdij, ouderlingen komen met een speciaal mandaat. Maar van wie komt dat mandaat? Wanneer dat van de kerkenraad zou komen, vindt hij dat pertinent onjuist.

“Het mandaat moet van de gemeente komen. Want vrijwel al het werk dat in de gemeente en bovenplaatselijk geschiedt, wordt voor een belangrijk deel betaald uit de bijdragen van de gemeenteleden. De gemeente geeft de kerkvoogden een speciale opdracht. De kerkvoogdij staat in nauw contact met de kerkenraad en kan daardoor op constructieve wijze de zaken aanpakken. Het is daarom belangrijk de uitoefening van de functie van het beheer op te dragen aan hen die bij dat beheer geen belang hebben. Dat moet wel gebeuren om met de kerkenraad in de geestelijke zaken samen te werken. In de historisch gegroeide verhoudingen is de kerkvoogdij alleen komen te staan en heeft het aan contact met de kerkenraad veelal ontbroken.

Maar de geest van gemeenteopbouw moet ook in de zaken van het beheer duidelijk worden. Als dat niet het geval is dan zou er geen bezwaar meer zijn om de kerkvoogd met een ambt te bekleden. Dat is verreweg te verkiezen boven de huidige situatie. Mocht de kerkvoogd niet als vierde ambtsdrager in de kerkenraad worden opgenomen, dan zou zijn werk door een ouderling met speciale opdracht verricht moeten worden”, zo betoogt de heer Vixseboxse.

VERHOUDING BESTUUR EN BEHEER

Prof. Haitjema vraagt of de heer Vixseboxse niet aanvoelt dat de figuur van de kerkvoogd als vierde ambt, of ouderling-kerkvoogd met de figuur van de voorgestelde dubbele piramide als structuur, in strijd is met de verhouding bestuur-beheer.

De heer Vixseboxse meent dat een dergelijke constructie in beginsel mogelijk moet zijn. Hij herinnert er echter aan dat het beheer er prijs op stelt zijn zelfstandigheid te

Koor met kooromgang Grote kerk te 's-Gravenhage.

bewaren. Men wenst niet de verantwoordelijkheid aan de kerkenraad af te staan.

Ds. Gravemeyer merkt op dat men in de kringen van de kerkvoogdijen niet wil dat degenen die van de kassen profiteren, die ook beheren.

De heer Wagenaar wijst er op dat de kerkenraad in de nieuwe kerkorde een heel andere figuur is dan die van 1816. De verantwoordelijkheid en de vergeestelijking van de taak die de heer Vixseboxse voor de kerkvoogd in de nieuwe situatie gewenst acht, is alleen mogelijk door hem een ambt te laten bekleden. Hierbij denkt hij aan een oplossing die bestaat uit de invoering van een differentiatie van het drievoudig ambt.

Prof. Haitjema vraagt de heer Wagenaar hoe hij in zijn concept de zelfstandige positie van de kerkvoogdij geregeld heeft.

De heer Wagenaar meent dat in zijn visie de kerkvoogden verantwoordelijk zijn aan de deputaten uit de classicale vergaderingen, in welke vergaderingen ook ouderlingen-quaestor zitting hebben. De quaestoren ontwerpen de begroting. Het vaststellen daarvan geschiedt, nadat de kerkenraad zich daarover heeft uitgesproken.

Ds. H.J.F. Wesseldijk vraagt hoe deze zaken in de Gereformeerde kerken geregeld zijn. De heer Wagenaar deelt mee dat men daar de dominocratie (overheersing van predikanten) niet kent.

Ds. Van Ruler is van mening dat de Commissie voor de kerkorde een uitspraak moet doen over de vraag of men een zelfstandig kerkvoogdambt wil.

Prof. Scholten kan zich voorstellen dat, wanneer de kerkvoogd geen gewoon kerkenraads-

lid wordt, men hem als adviseur tot de vergaderingen van de kerkenraad toe laat treden. Mr. Vixseboxse meent dat de kerkvoogdijen hetgeen professor Scholten voorstelt, zeker niet zullen aanvaarden.

Hierop vraagt professor Scholten of de figuur van de ouderling-kerkvoogd bij de kerkvoogdijen op bezwaren zal stuiten.

Mr. Vixseboxse vindt van niet. Dat zou z.i. wel het geval zijn wanneer men de kerkvoogd onder het diaconaat zou brengen.

OUDERLING-QUAESTOR OF OUDERLING-RENTMEESTER

Van 21 tot 23 februari 1946 kwam de Commissie voor de kerkorde weer in Nunspeet bijeen. De heer Wagenaar wees er ten aanzien van de figuur van de kerkvoogd in het kader van de ambten en bedieningen op dat:

- men de kerkvoogd niet tot de bedieningen kan rekenen;
- men de kerkvoogd ook niet buiten de ambten en bedieningen kan houden, want dat zou een continuering van de huidige situatie inhouden;
- men de kerkvoogd in de kring van de ambten moet opnemen, hetzij als zelfstandig ambt, hetzij als ouderling-quaestor.

“Als ouderling-quaestor of ouderling-rentmeester zou hij van het gewone ouderlin-

genwerk kunnen worden vrijgesteld. Als ouderling zijnde functioneert hij in de kerkenraad als quaestor. Door het quaestoraat als instituut tegen de kerkenraad aan te bouwen, net zoals het diaconaat er tegen aan gebouwd is, behouden wij voor dit orgaan de nodige onafhankelijkheid van de kerkenraadsleden, die wel een groot aandeel hebben in de grote lijnen van de zorg voor de financiën, maar bij geschillen niet het laatste woord hebben. Precies hetzelfde geldt voor het diaconaat”, aldus de heer Wagenaar in zijn preambule.

Op basis van hetgeen de heer Wagenaar uiteenzette werd de paragraaf “Van de ambtelijke diensten” als volgt geconci-

Mr. dr. H.M.J. Wagenaar

*Mr. G. Vixseboxse, vice-voorzitter
van de Vereniging van
Kerkvoogdijen.*

pieerd. Aan de ouderlingen is toe-
vertrouwd.

- het toezicht dat alles in de
gemeente met orde geschiedt, de
ambtelijke tegenwoordigheid bij
de eredienst, de bediening van
sacramenten en de dienst der
gebeden
- en het beheren van gelden en
goederen door daartoe in het
bijzonder aangewezen ouder-
lingen-quaestor.

TOEZICHT OP HET BEHEER

Vervolgens komt de kwestie
over het opzicht ter sprake. Ds.
Van Ruler merkte daarover op
dat het opzicht zich ook buiten
de grenzen van de gemeente

uitstrekt. Ook het beheer van gelden en goederen moet, als object van orde, in het
werken van de kerk worden opgenomen. Daarmee zou de kwestie van bestuur en
beheer opgelost zijn.

Ds. Gravemeyer ziet dit laatste nog niet zo in, maar het beheer hoort z.i. in elk geval
in de kerkorde thuis.

Mr. Vixseboxse is van mening dat het erbuiten laten van het beheer juist één van de
grote manco's is in de huidige kerkorde. Dat het beheer er tot nu toe buiten staat, is
een scheef gegroeide situatie die nu moet worden gecorrigeerd. Hij bedoelt hiermee
dat bij de oude regelingen het beheer buiten de gemeente was komen te liggen. Het
opnemen van het beheren van gelden en goederen onder de opsomming van artikel
III van de ontwerp-kerk orde, biedt een opening naar de mogelijkheid dat de gemeen-
te meer bij het beheerswerk wordt betrokken.

Ds. Gravemeyer meent dat de binding van het beheer aan het ambt van ouderling
door de kerkvoogden zal worden geaccepteerd. Het wordt hem hoe langer hoe dui-
delijker dat het geld in de kerk een factor van grote betekenis is. De zorg voor de wer-
ving van het geld dient aan het ambt gekoppeld te zijn.

KERKVOOGDEN HEBBEN DIENENDE TAAK

Mr. Vixseboxse is het geheel eens met de opmerking van ds. Gravemeyer. Hij grijpt terug naar de gemeente. Het kerkengoed dat door de gemeente verstrekt is, dient *in* de kerkenraad te worden beheerd door hen die de gemeente daartoe aanwijst. In de vorige discussie ging het over de vraag: of een nieuw ambt, de quaestor, of de ouderling met bijzondere opdracht. Daartegen werd het bezwaar geopperd dat de kerkvoogd daardoor een regeerder zou worden. De heer Vixseboxse houdt niet van het woord regeren. Christus regeert en wij mogen dienen.

De bijbelse fundering van de drie ambten acht hij zwak. Die is alleen met grote welwillendheid te construeren. Al had men in de eerste christengemeente niet de aandacht voor het beheer die wij hebben, het zal zeker niet aan een zekere administratie hebben ontbroken.

Daarom is er zeker wel enige ruimte voor een vierde ambt, het quaestoraat. De heer Vixseboxse pleit er voor deze mogelijkheid nog eens te onderzoeken. Daardoor zal er ook meer ruimte komen voor het diaconaat.

Verder zou de heer Vixseboxse graag zien dat het diaconale beheer aan de orde wordt gesteld. Het is volgens hem nodig in de toekomst alle beheer in de gemeente vanuit één gezichtshoek te bezien.

Prof. Severijn merkt op dat de visie van de heer Vixseboxse een breuk met het heden van de twee aparte colleges betekent. Wat is de bedoeling van het quaestoraat-college?

Dr. Wagenaar constateert dat prof. Severijn het beheer ondergeschikt maakt aan de predikanten en ouderlingen. Naar zijn mening moet het beheer aan een kleine kring ambtsdragers worden gedelegeerd. Dit college komt in de kerkenraad met zijn voorstellen, die vervolgens weer naar het college teruggaan.

Nadat professor Scholten, voorzitter van de commissie, te kennen heeft gegeven het meest te voelen voor de kerkvoogd tot ouderling-quaestor te maken, wordt de avondvergadering van donderdag 21 februari 1946 met gebed besloten.

ZORGVULDIGE AANPAK

Bovenstaande passages die een samenvatting zijn van hetgeen destijds over de positie van de kerkvoogd in de nieuwe kerkorde gezegd is, duiden op de zorgvuldigheid waarmee men destijds met de zaken omging. Wetende dat de kwestie bestuur en beheer een zeer heikel punt is, luisterde men goed naar hetgeen vanuit kerkvoogdijzijde door mensen als mr. Vixseboxse gesteld werd.

Verschillende personen die destijds deel uitmaakten van de Commissie voor de kerkorde, kregen later in de Nederlandse Hervormde Kerk grote bekendheid. Mr. dr. H.M.J. Wagenaar werd directeur van de Raad voor de Predikantstraktementen en was nauw bij kerkordewijzigingen betrokken. In het maandblad "De Kerkvoogdij" publiceerde hij regelmatig over de z.g. aanpassing van het plaatselijk reglement.

Ds. A.A. van Ruler, later bekend als prof. dr. A.A. van Ruler, werd lid van het hoofd-

Ds. H.J.F. Wesseldijk, die later secretaris werd van de Generale Financiële Raad van de Nederlandse Hervormde Kerk.

bestuur van de Vereniging en hield verschillende lezingen op bijeenkomsten van kerkvoogden. Ds. H.J.F. Wesseldijk werd secretaris van de Generale Financiële Raad. Mr. G. Vixseboxse, die in 1931 lid werd van het hoofdbestuur en de functie van vicevoorzitter vervulde, werd later voorzitter van de Algemene Kerkvoogdijraad. Zijn aanwezigheid in de Commissie voor de kerkorde betekende een aanwinst op het terrein van de organisatie en kerkelijke financiën. Samen met mensen als o.a. de heer Wagenaar heeft hij eraan meegewerkt dat het kerkvoogdelijk beheer in de kerkorde de plaats kreeg die het verdient.

Bestuur en beheer

AANPASSING

De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft veel tijd en energie gestoken in de zaken van integratie van bestuur en beheer ofwel: aan de positie van de kerkvoogdij die tot 1951 geheel buiten de kerkenraad stond. Sinds de invoering van de kerkorde van 1951 is de kerkvoogd volwaardig lid van de kerkenraad en vervult hij een ambt, namelijk dat van ouderling-kerkvoogd.

En als gevolg van het synodebesluit van maart 1991 zijn alle kerkvoogdijen, die hun plaatselijk reglement nog niet aan de bepalingen van de ordinanties 16 en 18 van de kerkorde hebben aangepast, verplicht per 1 januari 1996 zover te zijn dat zij met een plaatselijke regeling werken overeenkomstig de thans geldende ordinanties.

Er zijn echter 73 kerkvoogdijen die tegen de Nederlandse Hervormde Kerk een proces hebben aangespannen, omdat zij van mening zijn dat de synode niet het recht heeft de kerkvoogdijen te dwingen zich aan de herziene bepalingen van de kerkorde te onderwerpen. De rechtbank te 's-Gravenhage deed hierover op 29 november 1995 uitspraak en stelde dat de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk bevoegd is aan de plaatselijke Hervormde gemeenten algemeen geldende regels te stellen over het financiële beheer. Dat betekent dat dié kerkvoogdijen die nu nog 'vrij beheer' kennen of onder 'oud toezicht' staan, zich moeten schikken in de kerkordewijziging van maart 1991. Toen bepaalde de generale synode dat uiterlijk 1 januari 1996 alle Hervormde gemeenten met één vorm van beheer te maken hebben.

De reactie van het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen is dat het vasthoudt aan zijn eerder ingenomen standpunt over de aanpassing. Het roept de kerkvoogdijen van de z.g. niet-aangepaste gemeenten op met de aanpassing van hun plaatselijk reglement te beginnen. Naar de mening van het hoofdbestuur verdient één vorm van beheer de voorkeur, en wel die welke door de generale synode is vastgesteld. Maar het bleek ijdele hoop te zijn dat deze 'protesterende kerkvoogdijen' zich bij de uitspraak van de rechtbank van 's-Gravenhage zouden neerleggen. Er volgden diverse procedures die er tenslotte toe leidden dat de Hoge Raad op 19 december 2003 bevestigde wat de rechtbank van 's-Gravenhage ruim acht jaar geleden reeds besloot.

HET PROCES OUDDORP

Toen de Vereniging nog maar enkele jaren bestond, werd zij met een proces geconfronteerd. In "Het Maandblad" van april 1928 zijn enkele belangrijke overwegingen opgenomen van de rechtbank van 's-Gravenhage in haar vonnis tussen de gemeente Ouddorp (eiseres) en de Nederlandse Hervormde Kerk (gedaagde). Het betrof het vraagstuk van de predikantstraktementen, namelijk de inmenging van de toenmalige algemene synode bij de totstandkoming van het Reglement op de Predikantstraktementen. Anders gezegd: zoals eerder vermeld, ging de synode zich vanaf 1919/1920 bemoeien met zaken die uitsluitend het beheer betroffen. Althans, dat was de mening

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Dwingello.

van een aantal kerkvoogdijen.

“Gewichtige historische problemen vragen in dit proces om een oplossing”, zo stelde het hoofdbestuur in deze publicatie. “Om te beginnen zien wij dat de vraagstukken die achter dit proces liggen, nog niet zo eenvoudig zijn in die zin, als professor Van Apeldoorn (zie ook hoofdstuk 1) altijd wel heeft willen doen geloven.

In het tweede hieronder vermelde gedeelte van haar argumentatie komt de rechtbank tot het hart der kwestie, namelijk de scheiding tussen beheer en bestuur en de exclusieve positie van de kerkvoogden ten opzichte van de zorg voor de predikantstraktementen.

De scheiding tussen beheer en bestuur moge historisch dan blijven voor wat zij is (de kerkvoogdijen zijn de voortzetting van de oude parochiebesturen), daaruit vloeit nog geenszins voort, dat de besturen van de kerk “ontdaan zouden zijn van iedere vermogensrechtelijke betekenis of bevoegdheid”. Op grond van die redenering wordt het axioma van de “de scheiding tussen beheer en bestuur” terecht gekwalificeerd als “een machtspreuk”.

In de praktijk ziet men ook de juistheid van deze kwalificatie. Op vermogensrechtelijk gebied doen naast de kerkvoogdijen óók de kerkenraden van alles. Men moet eigen-

lijk zeggen dat de meeste Hervormde gemeenten een bepaald aangewezen gedeelte van hun vermogensrechtelijke betekenis en bevoegdheid aan kerkvoogdijen hebben opgedragen. Dat daaruit een “scheiding tussen beheer en bestuur” zou voortvloeien, is een onbewezen en in strijd met de werkelijkheid zijnd dogma. Steeds meer wordt duidelijk dat dit dogma behoort tot de versleten plunje van een vorige generatie”.

*Kerkgebouw
van de
Hervormde
gemeente te
Tholen.*

OPROEP VAN DE VERENIGING TOT DE KERKVOOGDIJEN

“Het is te vrezen dat de aanstichters van dit proces aan de kerkvoogdijen in het algemeen een slechte dienst hebben bewezen. Iets positiefs kunnen zij er nooit mee bereiken. Ook al winnen zij hun proces, dan is daarmee voor de predikantstraktementen nog niets bereikt. En verliezen zij het proces, dan zullen de kerkvoogdijen moeten oppassen dat zij niet worden teruggedrongen tot een onbeduidende positie in de kerk. Daarom, kerkvoogdijen, sluit u aan bij onze Vereniging. Laat ons trachten niet door een proces de zaken tot een oplossing te brengen, want dat leidt nooit tot positieve resultaten maar levert alleen maar negatieve resultaten op. Probeer door onderling overleg de zeer grote moeilijkheden die verborgen liggen in de regeling van de predikantstraktementen, op te lossen”, aldus de reactie van het hoofdbestuur.

TOEZICHT NIET POPULAIR

Tijdens de algemene vergadering van 1928 werd eveneens aandacht besteed aan de kwestie bestuur en beheer. “Over de colleges van toezicht zijn in deze vergadering veel opmerkingen gemaakt”, zo begint het verslag van deze vergadering. “Daarbij is gebleken dat deze colleges zich niet in populariteit mogen verheugen. Dat lot delen zij met de Raad van Beheer. Beide colleges hebben echter een zeer ondankbare taak te vervullen, het eerste van toezicht houden en het tweede om geld te vragen.

Rondom de colleges van toezicht zijn er verschillende misverstanden. Het is niet juist dat vroeger de kerkvoogdijen *vrij* waren. Vroeger stonden zij allemaal onder toezicht van de koninklijke colleges van toezicht, die bestonden krachtens de provinciale reglementen op het beheer die door Koning Willem I in 1820 zijn uitgevaardigd. In 1870 brak de koning zijn werk af en verliet hij met zijn hele apparaat het erf van de kerkelijke goederen. Dankzij het libertinisme van zijn raadslieden, stelde hij bij zijn vertrek geen orde op zaken en toen begon de chaos.

Een aantal heren trachtte te redden wat er te redden viel en riepen de Provinciale Colleges van Toezicht in het leven. Niemand kon echter de kerkvoogdijen dwingen, behalve de gemeenten zelf. Dwang van boven was echter niet mogelijk en zo beleefde men het eigenaardige schouwspel dat de ene gemeente (lees: kerkvoogdij) zich bij het toezicht aansloot en de andere gemeente zich aan dit toezicht onttrok. Tot deze categorie kerkvoogdijen behoren die gemeenten die over veel kerkelijke goederen beschikten. De kerkvoogdijen zonder deze goederen voelden over het algemeen wel voor dit toezicht. Op die wijze kwam ongeveer het grootste deel van de kerkvoogdijen onder de huidige organisatie van dat toezicht”, aldus deze beschouwing tijdens de algemene vergadering van 1928.

GEESTELIJKE BELANGEN NIET ZONDER STOFFELIJKE BELANGEN

In “Het Maandblad” van augustus 1929 wordt onder de kop “Beheersbelangen” een publicatie opgenomen naar aanleiding van de synodezitting, waar gesproken werd over de bestuurs- en beheersbevoegdheden. “Wel is er in onze kerk scheiding tussen bestuurs- en beheersbevoegdheden, maar het bestuur over de geestelijke belangen van

een kerk is niet denkbaar zonder in aanraking te komen met stoffelijke belangen”, zo begint deze publicatie.

“Bij de deliberaties over de ligger en de uitbetaling bij vacature aan de ring hebben ook de kerkvoogden een groot belang. Zij moeten de ligger mee-ondertekenen. Het is eigenaardig dat over zulke dingen beraadslaagd kan worden, zonder dat er een instantie van de kerkvoogdijen aan te pas komt, die daarover officieel gehoord wordt. Hetzelfde mag gezegd worden van het voorstel om de kerkvoogdijen in hun historische vorm te doen verdwijnen uit het reglement op de erkenning van nieuwe gemeenten. In het vervolg zullen zij daarom *beheerder der financiën* heten, hetgeen natuurlijk veel meer dan een naamsverandering betekent.

Er blijkt niet uit het persverslag dat de synode over dit voorstel en het rapport om het voorstel aan te nemen, heeft gediscussieerd. De synode wil een nieuwe terminologie invoeren en in plaats van *kerkvoogden en notabelen* lezen: *beheerders der financiën*”, aldus een publicatie in “Het Maandblad” van augustus 1929. Alles bijeen genomen: veel energie van de zijde van synodeleden (predikanten) gestoken in een zaak die per slot van rekening moest leiden tot een constructie, waarbij de predikant het voor het zeggen zou krijgen.

Macht uitoefenen door welke instantie dan ook, past niet in de kerk. Ook niet bij de predikanten die sinds 1951 in de generale synode een machtige invloed hebben, die niet in de juiste verhouding staat tot de getalsmatige verhouding zoals die in de kerkenraad voorkomt.

KERKVOOGDIJ OF GEMEENTE?

Een veel voorkomende fout, die ook nu nog vaak gemaakt wordt, is dat men vaak over “kerkvoogdij” spreekt, terwijl men de “gemeente” bedoelt. In “Het Maandblad” van april 1932 besteedde de redactie hieraan aandacht.

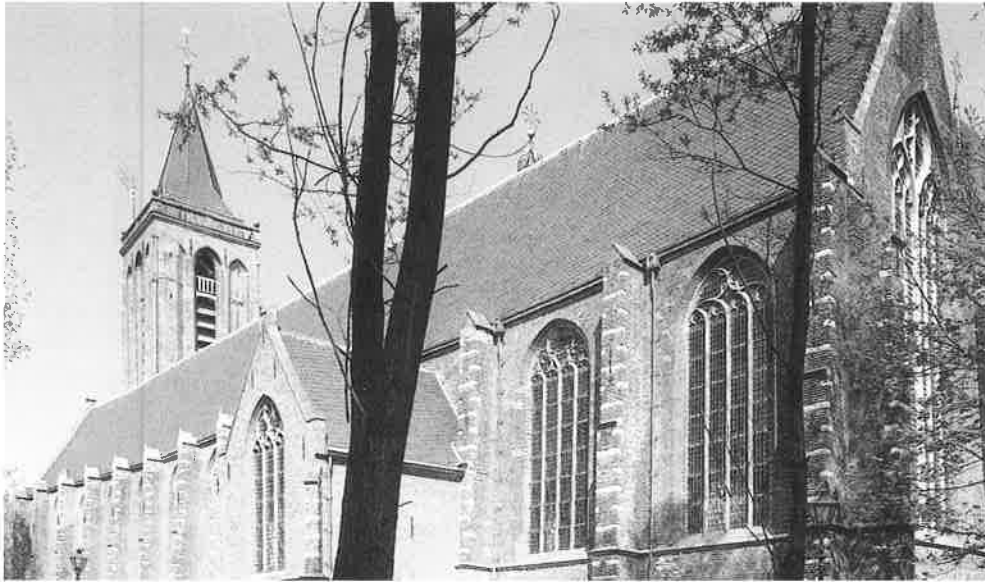
“Wij schrijven steeds over “gemeente”. Het is fout om te zeggen dat “de kerkvoogdij bij het beheer is aangesloten”. Dit is het geval met de gemeente. En de kerkvoogdij, haar rekening enz. aan het college van toezicht overleggende, doet niets anders dan wat de gemeente door middel van de toestemming onder haar leden, indertijd heeft besloten. De gemeente zijn “de leden”. Want de gemeente, haar beheerszaken regerende, handelt op dat ogenblik als een privaatrechtelijk lichaam en is dus daarbij onderworpen aan de regelen van het burgerlijk recht”, aldus deze publicatie.

DE KERKVOOGDIJEN MOETEN WEG

“We leven in een grote en kritieke tijd. Een tijd van afbraak en vernieuwing”, aldus een publicatie in “Het Maandblad” van juni 1934.

“De jongste strijdleus van de Bond van Nederlandse Predikanten is, dat de kerkvoogdijen weg moeten. Men (dat zijn de kerkvoogdijen) moet weten dat er nog strijd genoeg is. Wanneer deze wens vervuld zou worden, zal de tijd van de volmaakte domineeskerk zijn aangebroken.

Of de kerkvoogdijen wel of niet weg moeten, zal de tijd wel uitwijzen. Voor een groot

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Monnickendam.

deel zal dat van de kerkvoogdijen zelf afhangen, namelijk of zij zich hun plaats in de kerk waardig tonen.

Er zijn zeker nog altijd misstanden onder de kerkvoogdijen. Maar er is ook een nieuwe geest onder de kerkvoogdijen bezig te ontwaken. Onze Vereniging is geboren uit de behoefte om de strijd aan te binden tegen die misstanden en zij heeft die strijd nu 15 jaar lang met volharding gevoerd. Dat dit gewaardeerd is, blijkt uit het feit, dat ons ledental in al die jaren is gestegen. Begonnen met 200, staan we nu op bijna 700 leden”, aldus een samenvatting van een publicatie die waarschuwt tegen het gevaar van een domineeskerk, die de Nederlandse Hervormde Kerk inderdaad geworden is.

IS EEN KERKVOOGDIJ NOODZAKELIJK?

“In sommige plaatsen bestaat geen kerkvoogdij”, zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van het gecombineerde nummer van mei en juni 1937. “Of een gemeente een kerkvoogdij wil hebben of niet, wil aanschaffen of wil afschaffen, is volkomen ter dispositie van de gemeente. Het bestaan van de afzonderlijke en zelfstandige kerkvoogdij is zeer toe te juichen. Onze kerk is van zichzelf en krachtens haar historie al domineeskerk genoeg. Het is volstrekt niet nodig voor de waardigheid en het welzijn van de kerk dat de predikantenregering (de kerkenraad), óók nog belast wordt met het financieel beheer.

Laat dus de vrije en zelfstandige kerkvoogdijen rustig voortbestaan. Behoudens uitzonderingen is haar bestaan een zegenrijke verlichting voor het werk van onze ker-

*Hoflaankerk
van de
Hervormde
gemeente te
Rotterdam-
Kralingen.*

kenraden. De scheiding tussen bestuur en beheer is een verouderd begrip. Deze heeft haar tijd gehad. Hoogstens kan van onderscheiding worden gesproken. Daarvoor komt nu de samenwerking in de plaats.

Houdt die samenwerking hoog en tracht haar te versterken en te verdiepen. Onder de fatsoenlijke kinderen der wereld spreekt samenwerking reeds van zelf. Hoeveel te meer dan onder de zonen van één en dezelfde kerk”, aldus deze publicatie.

VOLLEDIGE SAMENWERKING TUSSEN BESTUUR EN BEHEER

“Hervormd Nederland heeft enige vooraanstaande personen vanuit de kerkelijke organisatie uitgenodigd om in het eerste nummer van het nieuwe jaar van deze uitgave enkele wensen uit te spreken”, zo begint een publicatie in het gecombineerde nummer van “Het Maandblad” van december 1936 en januari 1937. Ook de voorzitter van de Vereniging, de heer J.A. Bakker, behoorde tot de degenen die waren uitgenodigd.

De heer Bakker sprak daarin de wens uit te komen tot volledige samenwerking tussen bestuur en beheer. De kerk zou een arbitragecommissie moeten instellen waar geschillen beslecht kunnen worden. En voorts: “dat de offervaardigheid in het midden van de kerk toe gaat nemen, opdat ook mede daardoor de invloed van de kerk onder ons volk zou worden bevorderd”.

“Wij hebben verstaan dat de arbeid van onze Vereniging ons bemoedigt op de ingeslagen weg verder te gaan, allemaal tot opbouw en versterking van de positie van de Nederlandse Hervormde Kerk, in het midden en tot zegen van ons volk. Inderdaad: onze Vereniging heeft nooit anders bedoeld dan kerkopbouwend werk te verrichten. Dat is en blijft onze taak”, aldus deze publicatie.

OVERLEG KERKVOOGDIJ EN KERKENRAAD

Tijdens de jaarvergadering van 1938 hield ds. mr. C.J. Bartels, adviserend lid van het hoofdbestuur en hoofdredacteur van “Het Maandblad”, een referaat over de positie van bestuur en beheer. “Het behoort tot de opgave van onze Vereniging zich in deze tijd van overgangsvormen in onze kerk de positie van het beheer goed bewust te worden en te weten in welke richting zij het scheepje van het beheer wil sturen, voorzover dit aan haar ligt”, zo begint ds. Bartels.

In dit verband verwijst ds. Bartels naar het proces Ouddorp dat de synode per slot van rekening gewonnen heeft. “De synode zou dit proces verloren hebben, wanneer het Hof tot het inzicht was gekomen dat met het Reglement op het Beheer van de Predikantstraktementen de beheersvrijheid van de bestuurders van kerkvoogdijgoederen enz. zou zijn aangetast.

Het hoofdbestuur zou zich met een schrijven tot de synodevergadering van deze zomer willen richten over de wenselijkheid en uitvoerbaarheid om aan de gecombineerde vergadering van kerkenraad en kerkvoogdij in iedere gemeente een wettelijk voorgeschreven vorm te geven en aan die vergadering ook een reglementaire taak op te dragen. Deze taak zou in de allereerste plaats moeten liggen op het terrein dat thans reeds “in overleg” tussen kerkenraad en kerkvoogdij wordt gewerkt en welk terrein voor het leven van de kerk uitermate belangrijk is, namelijk:

- het vaststellen en herzien van de ligger van het predikantstraktement;
- de beroepingskosten en de onkosten als gevolg van de vacature;
- het beheer van de pastoriegoederen in vacaturetijd;
- het aanleggen en bijhouden van het kaartregister en het automatisch verzenden van deze kerkelijke gegevens bij verhuizing.

Of daarnaast zich nog een ander instituut op het terrein van de samenwerking behoort te ontwikkelen, namelijk dat van ouderling-kerkvoogd, is een vraag die diepe overweging verdient”, aldus ds. Bartels die de figuur van de ouderling-kerkvoogd introduceerde.

SYNODE ONBEVOEGD

Door het hoofdbestuur van de Bond van Nederlandse Predikanten werd in april 1939 een boekje uitgegeven met als titel "De Nederlandse Hervormde Kerk en haar goederen". De intentie van dit boekje was aandacht te vragen voor de problematiek van "Bestuur en beheer". Hierin wordt o.m. uitvoerig aandacht besteed aan de handelingen van de synode van 1938, waar een door prof. dr. Th.L. Haitjema uitgebracht rapport namens de commissie voor de nieuwe wetsvoorstellen, werd behandeld.

In het 104 pagina's tellende boekje meldt het hoofdbestuur van de Bond van Nederlandse Predikanten als resultaat dat, op grond van het burgerrechtelijk inzicht van professor Haitjema, hij ervan overtuigd is dat de synode onbevoegd is algemene regels ten aanzien van het beheer der gemeentelijke fondsen te stellen.

Als gevolg daarvan besloot de synode dat zij onbevoegd is de plaatselijke kerkvoogdijen regels ten aanzien van het beheer op te leggen.

Dat synodestandpunt schoot bij de Bond van Nederlandse Predikanten in het verkeerde keelgat, want de predikanten zagen daardoor hun toekomstige "machtspositie" wegglijden. Om te bereiken dat de visie van de predikanten in de gehele breedte van de kerk bekend zou worden, werd het hiervoor genoemde boekje aan alle raden, organen en lichamen van de kerk toegezonden. Daarin werd één hoofdschuldige aangewezen: de Vereniging van Kerkvoogdijen.

In het gecombineerde nummer van "Het Maandblad" van juni-juli 1939, gaat de Vereniging uitvoerig in op de beschuldigingen, zoals die door de Bond van Nederlandse Predikanten in haar boekje aan het adres van de Vereniging opgenomen zijn.

De Vereniging is best bereid haar medewerking te verlenen aan een regeling van bestuur en beheer die ten dienste van de Hervormde gemeente is. Maar het hoofdbestuur waarschuwt de kerkleiding "niet aan dingen te beginnen, die processen uitlokken; het risico van een tweede proces Ouddorp mag de kerk niet opnieuw lopen".

Het hoofdbestuur wijst erop dat de grondslagen van de samenwerking tussen bestuur en beheer reeds gelegd zijn. Gepleit wordt om de gecombineerde vergadering van kerkenraad en kerkvoogdij een eigen reglementaire vorm en taak te geven.

Tenslotte vraagt het hoofdbestuur zich af of "de kwestie van bestuur en beheer wel zo'n grote kwestie is. Zijn er geen belangen van de kerk die van groter gewicht zijn? B.v. het vraagstuk van de miniatuurgemeenten, het vraagstuk van de grote steden, van de monumentale kerkgebouwen en van de zeer zwakke juridische basis van de kerkelijke hoofdelijke omslag. Tegen deze problemen valt het vraagstuk van bestuur en beheer, voorzover dat een vraagstuk is, geheel weg", aldus het hoofdbestuur.

BESTUUR EN BEHEER WEER ACTUEEL

In "Het Maandblad" van mei 1942 wordt mededeling gedaan over de stand van zaken

van de werkzaamheden van de “Commissie voor de regeling van het financiële leven der Nederlandse Hervormde Kerk”. Samengevat: de kwestie van bestuur en beheer dient zich weer aan. Er wordt een summier maar duidelijk historisch overzicht gegeven van het ontstaan van de huidige situatie.

De hiervoor genoemde commissie was breed samengesteld. Namens de Vereniging van Kerkvoogdijen hadden daarin zitting: ds. mr. C.J. Bartels, mr. A. de Jong, mr. G. Vixseboxse en mr. M.Ch. de Jong. De commissie is haar taak begonnen met enkele grondslagen vast te stellen voor de door de commissie te ontwerpen regeling. Deze zijn:

- Er moet toezicht en controle zijn op de vermogens van de financiële administraties van alle kerkelijke organen;
- Er moet geen scheiding, maar taakverdeling zijn tussen “Bestuur en beheer”;
- Er moet voor gewaakt worden dat de organen voor de geestelijke zaken niet afhankelijk worden van die van de financiële aangelegenheden; en de financiële organen moeten niet ondergeschikt zijn aan die van de geestelijke;
- De beheerscolleges dienen kerkelijke organen te zijn; zij moeten in één werkverband worden samengebracht;
- Regelmatig moeten de organen van de kerk, die met de zorg voor de geestelijke zaken zijn belast, contact onderhouden met de organen die met de financiële zaken belast zijn;
- Wanneer er geen overeenstemming over een bepaalde zaak is, dan moet er een hogere instantie zijn die een voor alle partijen bindende uitspraak doet, aldus de publicatie uit “Het Maandblad” van mei 1942.

DE PLAATS VAN HET BEHEER IN DE NIEUWE KERKORDE

Tijdens de algemene vergadering van 9 juli 1946, die in het Jaarbeursgebouw te Utrecht werd gehouden, hield prof. dr. J.H. Semmelink, president-kerkvoogd van de Hervormde gemeente te Groningen, een lezing over de plaats van het beheer in de nieuwe kerkorde. Enkele van zijn stellingen luiden als volgt:

- Sedert de reformatie is de zorg voor de kerkgebouwen en andere met de kerk in verband staande bezittingen aan notabele personen in de gemeente opgedragen. Hier en daar hebben geestelijke kantoren het beheer van de kerkelijke goederen in wijder kring verzorgd.
- Na de invoering van de nieuwe organisatie in 1816 bleef het beheer aan de kerkvoogden, die door de notabelen werden verkozen. Een nadere regeling werd in het vooruitzicht gesteld.
- Bestuur en beheer zijn zo op elkaar aangewezen, dat er een vorm moet gevonden worden voor nauwe samenwerking. Een contactcommissie tussen kerkenraad en kerkvoogdij is goed, maar vaak nog niet voldoende. Nu er een nieuwe kerkorde wordt voorbereid, is er gelegenheid om zo mogelijk ook deze zaak te regelen.
- Misschien is het mogelijk om de kerkvoogden, die aan het college van notabelen verantwoording verschuldigd blijven, als ouderling-quaestoren of ouderling-kerkvoogden met de kerkenraad op deze wijze in nauwer contact te brengen.

- Op dezelfde wijze als de kerkvoogdij van een gemeente met de kerkenraad in verbinding treedt, zo treden ook de hogere colleges met elkaar in verbinding.
- De bedoeling is dat bestuur en beheer in onze kerk hoe langer hoe meer naar elkaar toe zullen groeien en langzamerhand de kerkvoogdijen, met behoud van haar zelfstandigheid, de financiële commissies worden voor al het kerkelijk werk dat in de gemeenten wordt verricht”.

BUITENGEWONE ALGEMENE VERGADERING

Het was op 23 maart 1948 een uiterst belangrijke dag voor de Vereniging van Kerkvoogdijen, want toen kwam zij voor het eerst sinds haar bestaan in een buitengewone vergadering bijeen.

In het openingsartikel in “Het Maandblad” van april 1948, besteedt de secretaris van de Vereniging, mr. A. de Jong, aandacht aan deze buitengewone algemene vergadering. Het ontwerp voor een nieuwe kerkorde wettigde ongetwijfeld deze bijzondere algemene vergadering, die door ongeveer 600 kerkvoogden werd bijgewoond. De bedoeling van deze bijeenkomst was “enerzijds te luisteren naar de uiteenzetting van de deskundigen over het ontwerp nieuwe kerkorde, en anderzijds te luisteren naar de stemming die daarover onder de leden heerst.

Het hoofdbestuur zelf beschouwde die dag ook als één, waarop het luisteren moest en meende dan ook niet eerder een definitief standpunt over de concept-kerkord te moeten innemen, dan nadat de Vereniging zich hierover had uitgesproken. Alle bezwaren die naar voren werden gebracht, worden bestudeerd. Vervolgens zal er een rapport worden gemaakt dat besproken wordt in een tweede algemene vergadering die in de zomer van 1948 zal worden gehouden.

Het is vooralsnog niet doenlijk op alle bezwaren, speciaal die van plaatselijke aard, in te gaan, maar als wij in grote lijn de vergadering goed hebben aangevoeld, is een aantal kerkvoogdijen op dit moment nog niet rijp voor de figuur van de ouderling-kerkvoogd. Sterke tegenstand zal ook de afschaffing van het college van notabelen ontmoeten, terwijl de gemeenten met vrij beheer zich veel moeilijker bij de regelingen van het concept voor de nieuwe kerkorde kunnen neerleggen, dan de gemeenten die onder het toezicht staan”, aldus de secretaris van de Vereniging, mr. A. de Jong.

KERKVOOGDENWERK: EEN GEESTELIJKE ZAAK

Tijdens de algemene vergadering van 26 mei 1956 hield prof. dr. G.C. van Niftrik een inleiding met als titel “De geestelijke betekenis van de stoffelijke verzorging van de openbare eredienst”.

De ere-voorzitter van de Vereniging, de heer J.A. Bakker, mocht in een getuigenis de algemene vergadering toespreken. “Het onderwerp dat professor Van Niftrik voor u zal inleiden is nu urgent, maar vijftientig jaar geleden behoefde men daar niet aan te denken. Niet alleen de kerkvoogden, maar ook vele predikanten, dachten er toen niet aan dat het kerkvoogdenwerk geestelijk gezien moest worden. Destijds zou dit onderwerp een geweldige tegenstand ontmoet hebben. De kerkvoogden hadden voor

HET MAANDBLAD

VAN DE VEREENIGING VAN KERKVOOGDIJEN
IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK

Dagelijks Bestuur: J. A. Bakker te Menaldum, Voorzitter; Mr. A. de Jong te Mijnsheerenland,
Secretaris; C. van Harderwijk te Tilburg, Penningmeester; Mr. G. Vixseboxse te Almelo,
Vice-Voorzitter; H. Oltmans te Zaltbommel, 2de Secretaris; G. van Steenbeek te Dieren,
2de Penningmeester; Mr. M. Ch. de Jong te Gravenhage.
Adres der Redactie: Mr. A. de Jong te Mijnsheerenland.

Oproep tot bijwoning van de buitengewone algemene vergadering op 23 maart 1948.

het geld van de kerk te zorgen en daarmee was de kous af. En nu? Zelfs de predikanten zeggen dat het verzorgen van hun traktement een geestelijke zaak is. Wat een verandering!

Het koren is gegroeid, zij het langzaam tot zijn rijpheid. De geestelijke betekenis van de verzorging van de eredienst staat nu wel vast voor alle kerkvoogden, aangepast of niet”, aldus de heer Bakker.

HOE STAAT HET MET DE AANPASSING?

In “Het Maandblad” van april 1957 is van de hand van mr. dr. H.M.J. Wagenaar een artikel over de aanpassing opgenomen. Vanaf die tijd tot aan het eind van de jaren zeventig, publiceerde de heer Wagenaar regelmatig dit soort artikelen.

“Men kan zich aan allerlei dingen aanpassen. Maar voor de lezers van dit maandblad heeft het woord aanpassing een bijzondere betekenis. Wij verstaan daar immers onder de aanpassing van de plaatselijke beheersregeling aan de kerkordelijke regeling van de ordinantie (16) voor de kerkelijke financiën”, zo begint hij zijn artikel.

De heer Wagenaar meldt dat er nu 525 kerkvoogdijen zijn aangepast, hetgeen een derde is van het totaal aantal kerkvoogdijen. Als oorzaken in de kleine gemeenten die de aanpassing vertragen, noemt de heer Wagenaar:

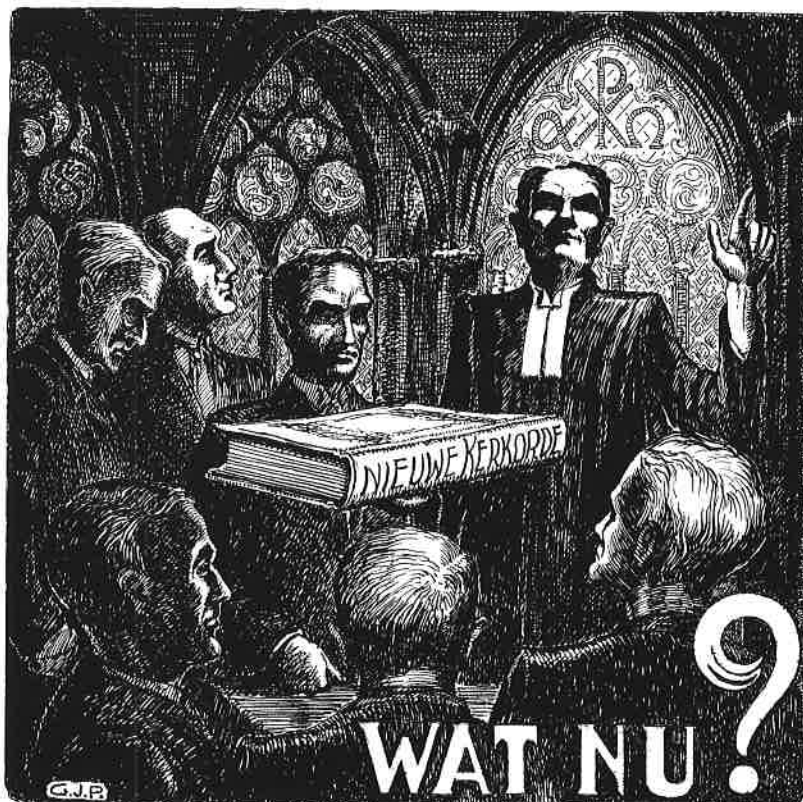
- de algemene neiging van de plattelandsbevolking om zich aan het bestaande te hechten;
- de schroom van een aantal kerkvoogden voor het dragen van een ambt;
- het moeilijk vervullen van vacatures wanneer men na de maximale zittingstermijn of het bereiken van de 70-jarige leeftijd de kerkvoogdij moet verlaten;
- de vrees dat de predikant een te dominerende rol gaat vervullen;
- de gedachte zich aan de synode uit te leveren en zich zo aan allerlei bestaande of toekomstige regelingen te binden; en
- het bezwaar dat men met de aanpassing ook het toezicht van de colleges van toezicht inschakelt.

De heer Wagenaar eindigt met: “Al met al: de kerkordelijke regeling van de kerkelijke financiën blijkt — juist nu het vrijwillig geschiedt — reeds op grote schaal te zijn aanvaard. Dat was het wat de ontwerpers van de kerkorde voor ogen stond: geen dwang, maar aanvaarding op grond van de innerlijke waarde van de regeling zelf”, aldus de heer Wagenaar.

KERKVOOGDIJ EN KERKENRAAD

Begin augustus 1959 hield de secretaris van de Vereniging, mr. A. de Jong, een radiovoordracht over het onderwerp “Kerkvoogdij en kerkenraad”. “De kerkorde van 1951 had als enig doel aan de kerk en aan de gemeente de inrichting en bewerktuiging te geven, die zij behoeven om in belijden, leven en werken gemeente des Heren te zijn”, zo stelde de heer De Jong.

“Het is duidelijk dat noch de afzonderlijke gemeenten, noch de gemeenten tezamen

1951: een nieuwe kerkorde. Wat nu?

(dat is de kerk in haar geheel) buiten een goede regeling van haar financiële zaken kunnen. Wanneer wij het over de kerkvoogden hebben, mogen wij nooit uit het oog verliezen het geestelijke en dienende karakter ook van hun werk temidden van de kerkelijke gemeente. Maar daarnaast moeten wij ook een blik slaan op de historische achtergrond van de kerkvoogd. Door de tijden heen is vanaf de middeleeuwen de kerkvoogdij het orgaan gebleven, dat belast was met de zorg voor de gebouwen en de goederen voor de eredienst. De kerkvoogdij zit in haar oorsprong niet vast aan de kerk, maar aan de goederen.

Door de gang van de historie is de kerkvoogdij geworden, zoals de ontwerpers van de kerkorde haar in 1951 vonden, namelijk: een onafhankelijk kerkelijk niet geïncorporeerd financieel orgaan in de gemeente. Deze kerkelijke onvoldragen regeling, welke uit het verleden tot ons kwam en die nog geldt in de niet-aangepaste gemeenten, kan men moeilijk als een oplossing beschouwen, die geestelijk-principieel en praktisch-technisch bevredigt.

Men heeft in 1951 een kerkelijk verantwoorde regeling willen maken die de fouten uit

het verleden corrigeerde, het goede daarvan in stand hield en tegelijkertijd ook rekenende met het historisch gegroeide en het juridisch mogelijke. Het beginsel van twee kapiteins op het gemeentelijke schip: de kerkenraad en de kerkvoogdij moest vervallen en het beginsel van een kapitein en een machinist, die samen ieder op eigen wijze het schip verzorgen, moest uitgewerkt worden.

En zo is de figuur van de ouderling-kerkvoogd, de gespecialiseerde ouderling, in het bijzonder belast met de kerkvoogdijzaken, in de kerkorde gekomen.

Hij is volledig ouderling met alle bevoegdheden van dien, maar verzorgt de administratie en de financiën van de gemeente, zoals tot 1951 in de kerkvoogdij waren belichaamd en geconcentreerd. Deze beheersregeling van de kerkorde is in de breedte en in de diepte met de leidende figuren van de kerkvoogden besproken en voorbereid, maar er is geen enkele bepaling daarin opgenomen, die het wezen van de kerkvoogdijen zou kunnen schaden, zodat voor de aangepaste kerkvoogdijen geen enkel gevaar van functieverlies dreigt”, aldus de secretaris van de Vereniging, mr. A. de Jong, tijdens diens radiovoordracht van 3 augustus 1959.

PLEIDOOI VOOR BETERE VERHOUDING BESTUUR EN BEHEER

Gedurende haar bestaan heeft de Vereniging veel tijd en energie gestoken in de zaken van bestuur en beheer. In “De Kerkvoogdij” van maart 1982 schrijft de voorzitter van de Vereniging daarover het volgende.

“Herhaaldelijk hebben wij gepleit voor een betere verhouding tussen beheer en bestuur in de gemeenten. De weg van de kerkorde, die de kerkvoogden opneemt als leden van de kerkenraad, opent daartoe een mogelijkheid. Nog vaak wordt als bezwaar aangevoerd, dat daarmee de eigen verantwoordelijkheid voor het beheer van de kerkvoogden wordt aangetast. Dat zou de weg openen voor de aantasting van een gezond beheer op lange termijn terwille van de eisen van het ogenblik.

Deze kerkvoogdelijke bezorgdheid is niet onredelijk. Doorlopend worden de kerkvoogden geconfronteerd met voorstellen die kunnen leiden tot een aanslag op het door hen beheerde vermogen. Dat gebeurt doorgaans met een beroep op de opdracht van het moment al is die vaak verpakt in bezorgdheid voor de toekomst. Terecht zijn de kerkvoogden uiterst bezorgd voor deze voorstellen. Vermogensbestanddelen dienen immers voor de financiering van taken op lange termijn en de opbrengsten daaruit kunnen uitsluitend worden gebruikt als aanvulling op de middelen, die uit de kerkelijke bijdragen worden verkregen. Die behoren de basis te zijn voor de financiering van het lopende kerkenwerk. De middelen voor het functioneren van de gemeente kunnen alleen worden opgebracht door een levende gemeente. Een gemeente wordt niet tot leven gewekt door een beslag op het door kerkvoogden beheerde vermogen.

De integratie tussen bestuur en beheer in de gemeente kan garant staan voor een verantwoorde besteding van de middelen. Maar de voorstelling dat het vermogen van de gemeente moet worden aangesproken voor doeleinden op korte termijn, biedt op

*Interieur van het kerkgebouw
van de Hervormde gemeente te
Geertruidenberg.*

zichzelf geen waarborg voor een toekomst voor de gemeente. Zij staat de integratie tussen beheer en bestuur in de gemeente zelfs in de weg”, aldus dr. W.J. Diepeveen in “De Kerkvoogdij” van maart 1982.

BESTUUR EN BEHEER IN DE VERENIGDE KERK

In zijn jaarrede, uitgesproken op de algemene vergadering van de Vereniging op 14 april 1984, wijdde de voorzitter een paragraaf aan de kwestie bestuur en beheer.

“Het werk aan de voorbereiding van de hereniging van de Samen-op-Weg-kerken gaat intussen voort. In 1981 is een werkgroep ingesteld, die zich zou bezinnen op de ordinanties 16 en 18, die achtereenvolgens de financiën en het toezicht regelen. Het bleek evenwel gewenst ook het diaconaat (ordinantie 15) hierin te betrekken.

De werkgroep heeft als taak de onderlinge verhouding tussen bestuur en beheer te bezien en een oplossing voor te stellen voor een regeling, die een uitgangspunt zou kunnen zijn voor het samengaan van de beide kerken (Nederlandse Hervormde Kerk en Gereformeerde Kerken in Nederland; de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden was toen nog niet bij het verenigingsproces betrokken). Een eerste schets heeft de werkgroep al gegeven. Deze bevat nieuwe uitgangspunten voor een mogelijke nieuwe organisatie van bestuur en beheer in een Hervormde gemeente. De voorstellen van de werkgroep gaan in de richting van een zekere integratie van bestuur en beheer, al gaat men niet zo ver als het Gereformeerde model, waar de verantwoordelijkheid voor bestuur en beheer in één hand (de kerkenraad) ligt.

Intussen verzekert de bestaande kerkorde van 1951 in de figuur van de ouderling-kerkvoogd al een zekere integratie van bestuur en beheer. Maar de regeling van de kerkorde van 1951 is niet allerwege aanvaard. Bovendien heeft een zekere scheiding tussen bestuur en beheer in de plaatselijke gemeente, naast enkele nadelen, toch ook belangrijke positieve aspecten. Men zal moeten bedenken dat er in de kerk veel onrust zal ontstaan, wanneer een door de eeuwen heen gevormde traditionele scheiding tussen bestuur en beheer ingrijpend wordt herzien.

Algemeen wordt erkend dat er tussen de drie organen van de plaatselijke gemeente (kerkenraad, kerkvoogdij en diaconie) een onverbreekelijke en nauwe samenhang dient te bestaan. Nieuwe beheersvormen bijvoorbeeld van de verenigde kerk, zullen moeten aansluiten op waardevolle historisch gegroeide structuren”, aldus de voorzitter van de Vereniging in zijn jaarrede over bestuur en beheer.

WERKGROEP HERBEZINNING OP ORDINANTIES 16 EN 18

Medio december 1986 rondde de “Werkgroep voor de bestudering van de bepalingen van de ordinanties 16 en 18 van de kerkorde en de daarbij behorende overgangsbepalingen” haar werkzaamheden af.

Deze werkgroep werd op 7 december 1981 door het moderamen van de generale synode geïnstalleerd en sprak sinds eind 1981 veelvuldig over bestuur, beheer en toezicht in de plaatselijke gemeenten.

Per 30 oktober 1987 heeft het moderamen van de generale synode het eindrapport aangeboden aan de bij deze materie betrokken organen, waaronder de Vereniging van Kerkvoogdijen.

De aangelegenheid van bestuur en beheer verdient grote aandacht. Niet alleen in verband met de interne Hervormde situatie, maar ook in het kader van het Samen op Weg-gebeuren, waarmee onze gemeenten in toenemende mate te maken zullen krijgen.

Raadpleging van het grondvlak is in verband met de formulering van de reacties vanuit de beheersorganisaties een eerste vereiste. In verband daarmee is in “De

Het congres van 1990 werd geleid door de heer drs. G. van Soest. Hij werd daarbij geassisteerd door de hoofdbestuurleden mevr. M.W. Volders en de heren F. van der Kolk en G.D. van der Kuyl.

Kerkvoogdij” van december 1987 een uitgebreide samenvatting van het eindrapport van “de werkgroep” opgenomen.

“Nu alvast wil ik al onze colleges graag opwekken de bijeenkomsten van de provinciale afdelingen, waar dit onderwerp de komende maanden ongetwijfeld aan de orde zal komen, te bezoeken om zodoende mee te denken en mee te praten”, aldus de voorzitter van de Vereniging in zijn openingskolom in “De Kerkvoogdij” van december 1987.

REACTIE VAN HET HOOFDBESTUUR

Op verzoek van het moderamen van de generale synode reageerde het hoofdbestuur op het rapport van de “Werkgroep herbezinning op de ordinanties 16 en 18 van de kerkorde van de Nederlandse Hervormde Kerk”. Het hoofdbestuur legde zijn ontwerp-reactie voor aan de besturen van de provinciale afdelingen. Een aantal daarvan had er met de kerkvoogdijen van de aangesloten gemeenten over gesproken. In verband daarmee hadden zij bij het secretariaat-generaal van de kerk extra exemplaren van dit rapport besteld. Tijdens de bijeenkomst van maart 1988 werd gemeld dat functionarissen van de landelijke kerk niet bereid bleken om exemplaren van dit rapport ter beschikking te stellen voor bespreking op afdelingsniveau in onze Vereniging.

Het congres dat de Vereniging in 1990 hield, werd druk bezocht.

“In maart 1988 is tijdens de vergadering van het hoofdbestuur met de vertegenwoordigers van de besturen van de provinciale afdelingen geconstateerd, dat zij in belangrijke mate achter de eerder door het hoofdbestuur geuite reactie staan. Verwacht mag worden dat de daarop gebaseerde concept-tekst voor nieuwe kerkelijke regelgeving op brede steun van de kerkvoogdijwereld kan rekenen”, aldus de aanhef van een artikel in “De Kerkvoogdij” van april 1988.

EEN CONGRES

Tijdens een buitengewone algemene vergadering op 20 oktober 1990, die het karakter droeg van een congres en zo druk werd bezocht dat men niet allemaal in één zaal kon, belegde het hoofdbestuur een afzonderlijke bijeenkomst over de synodevoorstellen tot wijziging van de ordinanties 16 en 18 van de kerkorde.

De bedoeling van deze bijeenkomst, die werd geleid door de huidige voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, de heer drs. G. van Soest, was de colleges van kerkvoogden nader te informeren en te documenteren over de door de generale synode gedane voorstellen inzake de ordinanties 16 en 18. Er werd een vergelijking gemaakt met het door het hoofdbestuur in maart 1988 ingenomen standpunt over het eindrapport van de werkgroep herbezinning ordinanties 16 en 18.

Het hoofdbestuur heeft daarin o.m. gesteld dat uitgegaan dient te worden van de

De delegatie van het hoofdbestuur dat deze buitengewone algemene vergadering leidde, luistert aandachtig. Van links naar rechts de heren G.D. van der Kuijl, F. van der Kolk en drs. G. van Soest.

grondgedachten, zoals die neergelegd zijn in de kerkorde van 1951. Op de voorgrond dient te staan dat de kerkenraad daarbij een concreet beleidsplan vaststelt. Dat is geen financieel- of beheersplan, maar een plan van het totale gemeentewerk, waarvan de financiën een onderdeel vormen.

De specifieke taak van het college van kerkvoogden brengt met zich mee dat begroting en rekening door het college van kerkvoogden dienen te worden vastgesteld. Het besluit van de generale synode, zoals dat aan de classicale vergaderingen is voorgelegd, wijkt daarvan af. Het synodevoorstel is o.a. om de begroting en rekening door de kerkenraad te laten vaststellen.

“Het hoofdbestuur wil graag in een open communicatie met zijn leden ingaan op alle facetten van deze voor onze gemeenten zo belangrijke zaak. Het is nu onze laatste kans tot bijsturing. Daarom mag op 20 oktober 1990 geen enkele kerkvoogdij ontbreken. Samen zijn we sterk!”, aldus de voorzitter van de Vereniging, de heer mr. J.A. van Riessen, in zijn voorzitterskolom in “De Kerkvoogdij” van oktober 1990.

COMPROMIS?

In maart 1991 is de kwestie rondom “Bestuur en beheer” uitvoerig in de synodevergadering aan de orde geweest.

Na urenlange discussie besloot de synode, met achtenveertig stemmen vóór en vijf tegen, definitief akkoord te gaan met de voorstellen tot integratie van bestuur en beheer in de plaatselijke Hervormde gemeenten. Het Hervormd moderamen was de

tegenstanders van de nieuwe regeling tevoren op belangrijke punten tegemoet gekomen.

“Maar om de breedte van de kerk mee te krijgen”, zoals synodepreses ds. B. Wallet zei, “en passend te reageren op de ontstane beroering, stelde het moderamen van de generale synode voor om de kerkenraad over de begroting te laten beslissen *in overleg* met het college van kerkvoogden en niet *na* overleg, zoals in de oorspronkelijke voorstellen stond.

De toenmalige secretaris van de Vereniging, de heer Th.L. van Hazel, vond dat de synode op aanvaardbare wijze heeft ingespeeld op de grote bezwaren van de kerkvoogdijen. Hij wees er op dat de kerkenraad op financieel gebied niets kan ondernemen zonder instemming van de kerkvoogdij.

BEHEER OP PLAATSELIJK VLAKE IN DE VERENIGDE KERK

In de zomer van 1997 werden de ontwerp-ordinanties van de kerkorde voor de Verenigde Protestantse Kerk in Nederland, later gewijzigd in: Protestantse Kerk in Nederland, aan de kerkenraden aangeboden ter consideratie in de classicale vergaderingen. Omdat het voor de ouderling-kerkvoogd in een verenigde kerk van belang is te weten wat zijn taak in de verenigde kerk gaat worden, is er vanuit de Samen-op-Weg-kerken een redactiecommissie gevormd die de meest belangrijke onderwerpen uit de beheersordinanties in de vorm van een reeks artikelen nader zal toelichten.

Eén van deze artikelen is die van de hand van de heer A. Noordsij, 1e onder-voorzitter van de Vereniging en lid van de hiervoor genoemde redactiecommissie, die dit als volgt samenvat.

“De ontwerpkerkorde en de bijbehorende ordinanties voor de toekomstige verenigde kerk bieden een goed werkbaar kader waarbinnen de kerkrentmeester (de nieuwe naam voor de kerkvoogd) op zinvolle wijze kan bijdragen aan het bestuur van de gemeente.

De bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn daar gelegd waar zij recht doen aan de specifieke deskundigheid enerzijds en de beleidsverantwoordelijkheid anderzijds. Er bestaat duidelijkheid over het mandaat dat het college heeft ontvangen. Dankzij die duidelijkheid zullen goed gekwalificeerde gemeenteleden bereid zijn deel uit te maken van het college van kerkrentmeesters. Zij hebben immers een belangrijke taak waarvoor zij verantwoordelijkheid kunnen dragen.

Er is een goede balans bereikt tussen het college van kerkrentmeesters en de kerkenraad. De eenheid van bestuur en beheer heeft vorm gekregen in de betrokkenheid van alle kerkenraadsleden bij het beheer, en de ambtelijke medeverantwoordelijkheid en de functionele betrokkenheid van de kerkrentmeesters bij het bestuur van de gemeente van Christus”, aldus de heer Noordsij.

BEHEER GELIJKWAARDIG AAN BELEID

In dit hoofdstuk zijn verschillende hoofdbestuursleden, die in de Vereniging een belangrijke plaats innamen, aan het woord geweest over het onderwerp beleid (of

bestuur) en beheer. Bij vrijwel alle bestuurders valt te beluisteren dat zij er voorstander van zijn dat de eindverantwoordelijkheid van het beheer bij de kerkenraad behoort te liggen. De kerkenraad is per slot van rekening eindverantwoordelijk voor het totale beleid, waarbij het college van kerkvoogden binnen de afspraken die in het kader van een beleidsplan gemaakt zijn, een specifieke positie inneemt.

“De kerkvoogden zijn de diaconie van de gemeente”, zei de huidige voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest tijdens een lezing die hij

hield op één van de ledenvergaderingen van de afdeling Groningen. “Kerkvoogden verrichten hun werk binnen de beleidskaders die door de kerkenraad, waarvan zij deel uitmaken, zijn vastgesteld. Vanuit die bijzondere positie verrichten zij hun beheerswerk, waarvoor vaak specifieke deskundigheid vereist is. Dat is precies overeenkomstig de bedoeling van de samenstellers van de kerkorde van 1951, namelijk integratie van beleid en beheer. Dat houdt dan zonder meer in dat beheer gelijkwaardig behoort te zijn aan beleid”, aldus de heer Van Soest.

Ook in de situatie die per 1 mei 2004 is ontstaan betreffende de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland als gevolg van het verenigingsbesluit van de Samen-op-Weg-kerken, is de positie van het college van kerkrentmeesters vrijwel gelijk aan die van het college van kerkvoogden, zoals die tot en met 30 april 2004 bestond.

Dr. P. van den Heuvel, de kerkordespecialist, tijdens een inleiding op de algemene vergadering van de Vereniging van Kerkvoogdijen op 12 april 2003.

Verhouding diaconie en kerkvoogdij

IDENTIEKE TAKEN

Over de verhouding diaconie-kerkvoogdij is de afgelopen decennia in "De Kerkvoogdij" veel geschreven. Daar was ook alle reden toe. Niet alleen om kerkvoogden erop te wijzen dat diaconaal geld van de armen is en daarom niet even gemakkelijk overgeheveld kan worden naar de kerkvoogdij, hoe beroerd het met de financiën van de Hervormde gemeente, waarvoor het college van kerkvoogden verantwoordelijk is, dan ook gesteld is.

Wanneer de arbeidsvelden van diaconie en kerkvoogdij kritisch gezien worden, dan mag men zich best eens afvragen of de huidige situatie voor verbetering vatbaar is. Immers in eerste instantie valt op dat beide organen verschillende taken verrichten die parallel lopen, identiek zijn of soms elkaar overlappen. Bij voorbeeld:

- a. beide organisaties beheren gebouwen, goederen en andere vermogensbestanddelen, waarvoor tevens grote deskundigheid is vereist;
- b. beide lichamen hebben personeel in dienst;
- c. beide zijn ingesteld en ingericht om geld in te zamelen;
- d. beide organisaties zijn genoodzaakt planmatig op te treden en vaak de nodige prioriteiten te stellen; en
- e. zowel diaconie als kerkvoogdij zijn, als elkaars concurrenten, aangewezen op dezelfde bron van het levend geld: de gemeenteleden.

In de nota "Diaconie-kerkvoogdij", die in maart 1969 door mr. dr. H.M.J. Wagenaar was geschreven en toen door de Algemene Kerkvoogdijraad, de Generale Diaconale Raad en de Vereniging van Kerkvoogdijen aan alle kerkenraden, kerkvoogdijen en diaconieën werd aangeboden, wordt een bijdrage geleverd aan de discussie over de problematiek "Verhouding diaconie-kerkvoogdij".

VERBINDINGEN

In deze nota merkt de heer Wagenaar op dat er sinds de invoering van de kerkorde van 1951 veel zaken parallel lopen. Dat is met name het geval in ordinantie 15 (diaconaat) en ordinantie 16 (overige kerkelijke financiën) van de kerkorde. Maar er zijn ook enkele verbindingen gelegd.

Dit betreft een directe verbinding, doordat elk jaar een overleg moet plaatsvinden tussen kerkenraad, college van kerkvoogden en college van diakenen over het collecterooster. Later is daar de vertegenwoordiger van de zendingscommissie bijgekomen. Als een indirecte verbinding kan genoemd worden de behandeling van zowel de begroting van het college van kerkvoogden als die van de diakenen in de kerkenraad.

EFFICIENCY

Om een meer efficiënt beleid te kunnen voeren in met name de grotere gemeenten, stelt de nota van 1969 een verdeling van het lokale kerkvoogdelijke en diaconale werk

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Diepenheim.

voor over de volgende organen:

1. een orgaan voor de gezamenlijke geldwerving;
2. een bureau voor de administratie van het ledenbestand en van alle financiën;
3. een orgaan voor onderhoud en nieuwbouw van alle gebouwen;
4. een orgaan voor belegging en opname van gelden, personeelsbeleid en bewaking van het gemeentebudget; en
5. een orgaan voor de gemeentelijke planning en het opstellen van een gemeentelijk budget.

Daarnaast zou de centrale kerkenraad belast blijven met de zorg voor de bediening van Woord en Sacrament en de verzorging van het pastoraat. Het diaconaat zou de handen geheel vrij krijgen voor eigen werk, met de keuze en aanstelling van de daarbij benodigde beroepskrachten.

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Hardenberg.

“Kerkvoogden en diakenen zouden zich dan kunnen doen bijstaan door commissies bestaande uit een of meer ambtsdragers en verder uit gemeenteleden, ter uitvoering van bepaalde deeltaken, zowel op financieel, juridisch of technisch gebied als bij het toezicht op bejaardentehuizen en andere projecten. Op deze wijze vermindert men de noodzaak van grote colleges en betreft men tevens meer gemeenteleden bij het interne kerkenwerk”, aldus de nota die deze problematiek voornamelijk vanuit de grotere gemeenten behandelt.

OOK VOOR KLEINE GEMEENTEN

Ten aanzien de kleine gemeenten wordt in de nota opgemerkt dat de noodzaak voor een gemeenschappelijke planning en daarop aansluitende begrotingen van kerkvoogdij en diaconie met name ook voor kleine gemeenten van toepassing is. “Een ander punt waarop kerkvoogden en diakenen zich samen zouden kunnen bezinnen, is de oprichting van en deelneming aan gemeenschappelijke beheers- en administratiekantoren. De moderne kantoormachines openen hier nieuwe perspectieven, die de lokale beheerders veel werk en zorg kunnen besparen. Ook voor een regelmatig onderhoud van het onroerend goed (kerken, pastorieën, verenigingsgebouwen, tehuizen en boerderijen) zouden hier goede mogelijkheden liggen.

Een en ander zou de zorg voor de materiële zaken en de controle daarop goedkoper en eenvoudiger kunnen maken en bovendien een reden kunnen wegnemen, waarom het tegenwoordig meer moeite kost om gemeenteleden bereid te vinden een ambt te dragen”, zo besluit mr. dr. H.M.J. Wagenaar zijn discussienota “Diaconie-kerkvoogdij” van maart 1969.

ALLEEN EIGEN ZORGEN?

De Vereniging van Kerkvoogdijen besteedde ook tijdens haar jaarlijkse algemene vergaderingen aandacht aan deze problematiek. Onder het onderwerp “Alleen eigen zorgen?” werd op 15 juni 1963 door ds. L. Alons een inleiding op de algemene vergadering gehouden.

“De vraag is: wat zijn de “eigen zorgen” waarvoor de gemeente zich met de haar ter beschikking staande middelen verantwoordelijk mag weten? Het lijkt dienstig om in de eerste plaats na te gaan welke invloed verschijnselen als onkerkelijkheid, industrialisatie en migratie gehad hebben en nog zullen hebben op de positie en de verantwoordelijkheid van de kerkelijke gemeente. Vele gemeenten worden gedwongen tot een heroriëntatie, waarbij zowel principiële aspecten (het begrip volkskerk) als praktische beleidsvragen (toegespitst op het terrein van pastoraat, diaconaat, maatschappelijke opbouw en jeugdwerk) aan de orde zullen komen. Bij deze heroriëntatie zou kunnen blijken dat met name in de concrete plaatselijke situatie de grens tussen het eigene en het niet eigene niet zo gemakkelijk te trekken is.

Elke kerkelijke gemeente vertegenwoordigt een ongedeelde, dus gezamenlijke, verantwoordelijkheid ten opzichte van het functioneren van de kerkelijke organen, maar ook ten opzichte van de taak van de gemeenteleden in de betrokken samenleving. De vraag naar de omvang en de differentiatie van de kerkelijke instrumentatie is een zaak van de gezamenlijke lokale kerkelijke organen, die planmatig dient te worden aangevat”, aldus ds. Alons in zijn stellingen.

FEDERATIE VAN DIACONIEËN

In deze uitgave mag zeker niet onvermeld blijven het feit dat, zoals de colleges van kerkvoogden over een eigen organisatie beschikken, die weliswaar los van de kerk, maar wel heel dicht naast de kerk staat, zich destijds ook de diaconieën verenigd hadden en wel in de Federatie van Diaconieën.

Bij het 30-jarig bestaan van de Vereniging in 1950, schreef de toenmalige voorzitter van de Federatie van Diaconieën in de Nederlandse Hervormde Kerk, de heer jhr. mr. dr. G.C.C. Quarles van Ufford, in het Gedenkboek dat de Vereniging in dat jaar uitgaf onder meer het volgende:

“Mij is verzocht een enkel woord voor dit Gedenkboek te schrijven als voorzitter van haar zustervereniging, de Federatie van Diaconieën. In de jaren toen er weinig initiatief en leiding van het bestuursapparaat van onze kerk uitging, zijn door belanghebbers zelf twee lichamen op het kerkelijk erf in het leven geroepen. Het één om de

arbeid van de kerkvoogdijen, het ander om die van de diaconieën te stimuleren en zo mogelijk op een hoger plan te brengen. Deze organisaties zijn in het begin gestuit op misverstanden van allerlei aard. Er is echter rustig doorgewerkt en er is daarmee een steeds beter begrip voor de arbeid van beide organisaties ontstaan”, aldus de heer Quarles van Ufford.

VOOGD

De heer Quarles van Ufford wijst verder op het aanvaarden van de ordinanties door de Generale Synode inzake de integratie van bestuur en beheer.

“Tijdens de besprekingen in de synode merkte een van de afgevaardigden uit de kerkvoogdijwereld op, dat hij de naam diaken feitelijk de mooiste en meest zinvolle achte in onze kerkelijke nomenclatuur. Als ik nu wederkerig eer mag bewijzen, verklaar ik gaarne het woord kerkvoogd ook hoog aan te slaan. Niet natuurlijk in de slechte betekenis van het woord als van iemand die heerschappij voert, die bevoogdt. Maar wie moet bij voogd niet onmiddellijk denken aan de uitoefening van zorg en aan de behartiging van iemands belangen, alsof dit eigen belangen zijn?”, aldus de voorzitter van de Federatie van Diaconieën in zijn bijdrage aan het Gedenkboek van de Vereniging in 1950.

Enkele jaren daarna is de Federatie van Diaconieën opgegaan in de Generale Diaconale Raad. Maar zo medio de jaren negentig heeft een aantal colleges van diakenen

Het gouden avondmaalstel, eigendom van de diaconie van de Hervormde gemeente te Dordrecht.

Vanaf 1984 tot najaar 1999, toen de arbeidsorganisaties van de Samen-op-Weg-Kerken in elkaar werden geschoven, zetelde het secretariaat en het bureau van de Generale Diaconale Raad in dit indrukwekkende pand te Driebergen.

het initiatief genomen om weer tot instellen van een Federatie van Diaconieën te komen. Deze federatie groeit jaarlijks in ledental, waarmee het bewijs geleverd is dat zij in een behoefte voorziet.

NAAR EEN VERANTWOORD BELEID

In het najaar van 1976 verscheen door de goede zorgen van de Centrale voor Vormingswerk/HVD een brochure getiteld “Naar een verantwoord beleid — door samenwerking van kerkvoogden en diakenen”.

“De eenheid van beleid, die wij in de hierna volgende hoofdstukken bepleiten, komt al in verscheidene gemeenten tot uiting in een vruchtbare samenwerking van kerkvoogden en diakenen. In het algemeen gesproken is er echter nog veel onwennigheid tegenover elkaar en ook hulpeloosheid als het gaat om het samenbrengen van alle functies die in een gemeente bestaan. Ook is er onzekerheid over wat er wel en wat er niet kan en mag in de kerk.

Vele artikelen en nota's die de laatste jaren zijn verschenen, zoeken uit deze onzekerheid een uitweg. Er worden in diverse provincies middelen gezocht en beproefd om uit de impasse te komen”, aldus een Ten Geleide uit deze brochure “Naar een verantwoord beleid”.

BOVENPLAATSELIJK

Tijdens de algemene vergadering van 1989 hielden de secretaris van de Vereniging, de heer mr. B. van den Broek, en de voorzitter van de Generale Diaconale Raad, de heer A.J. Gijsbers, een inleiding over de financiering van de bovenplaatselijke organisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk.

De heer Van den Broek stelde in zijn stellingen o.m. dat “het bestaande stelsel van verplichte heffingen voor de financiering van veel bovenplaatselijke kerkenwerk uit het oogpunt van een goede geldwerving gezien, contra-productief werkt. Een stelsel waarin meer dan nu een beroep wordt gedaan op vrijwilligheid en waarin in ruime mate keuzes worden geboden, zal een bijdrage leveren niet alleen aan goede geldwerving, maar ook aan het bewustzijn dat de kerk meer is dan de plaatselijke gemeente.

Een zodanig stelsel zal daarmee een bijdrage leveren aan verbetering van de communicatie tussen het kerkelijk grondvlak (de gemeenteleden) en degenen die zijn groepen op het bovenplaatselijk vlak de kerk gestalte te geven”, aldus de heer Van den Broek in zijn stellingen.

De heer Gijsbers noemde o.m. dat een ander financieringssysteem nodig is, waarbij het aandeel van de heffingen (het quotum) wordt verminderd, doordat delen van het werk worden gefinancierd door vrijwillige bijdragen. “Het apparaat van het bovenplaatselijk diaconaat zou door diaconieën rechtstreeks betaald dienen te worden, waardoor de diaconieën zelf moeten beoordelen of de diensten van het provinciaal en landelijk apparaat de prijs waard zijn”, aldus de heer Gijsbers.

DIACONAAL GELD VOOR DE ARMEN

De verhouding diaconie-kerkvoogdij is ook nu nog zeer actueel. In de zomer van 1998 verscheen een verslag van een gezamenlijke bespreking, waaraan o.a. de Algemene Kerkvoogdijraad deelnam, over het verlenen van bijdragen door diaconieën aan Hervormde gemeenten. Bij de vraag naar ondersteuning van het gemeentelieven door diaconale middelen, gaat het in feite om de vitaliteit van de gemeente zelf. Hoe levend is zij, waaruit bestaat haar diaconale dienst en wat is haar missionair gehalte? Bevordering en bewaking van de kwaliteit is een zaak van bewust beleid dat tot uiting komt in het beleidsplan dat de kerkenraad in goed overleg met de gemeente opstelt.

Eén aspect daarvan is zorg te dragen voor een goede aanpak van de plaatselijke geldwerving, waarbij het uitgangspunt is dat de gemeente zichzelf in financieel opzicht moet redden. Een structureel financieel tekort op de jaarrekening van een gemeente, kan een signaal zijn van gebrekkig functioneren. Want van een arme gemeente kan alleen sprake zijn wanneer de gemeenteleden tot de categorie armen in onze samenleving behoren. Wanneer dat niet het geval is, dan behoort de geestelijke armoede van de gemeente bestreden te worden.

Gedachtenwisseling tijdens de algemene vergadering van 1989. Van links naar rechts de heren: A. J. Gijssbers, mr. B. van den Broek en G. D. van der Kuyl.

Indien een gemeente met een structureel tekort wordt geconfronteerd, kan er, rekening houdend met de eigen taak van de diaconie, geen sprake zijn van overheveling van diaconale gelden naar die van de kerkvoogdij. Hoogstens zal in bijzondere gevallen sprake kunnen zijn van beperkte en tijdelijke ondersteuning van de plaatselijke gemeente met diaconale middelen, aldus conclusies en aanbevelingen die in de hiervoor genoemde gezamenlijke bespreking naar voren kwamen en de instemming kregen van het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

In artikel 3 lid 7 van ordinantie 11 van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland zijn deze conclusies en aanbevelingen in kerkordelijke regelgeving vertaald. Alleen in zeer bijzondere gevallen kan het college van diakenen besluiten een eventuele financiële bijdrage te verlenen aan de kerkenkas van de eigen gemeente.

Relatie met de predikanten

De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft zich altijd intensief beziggehouden met de rechtspositie en de traktementen van predikanten. De predikanten nemen in de kerk vanzelfsprekend een belangrijke positie in en hun positie raakt ook het werk van de kerkvoogden. In dit hoofdstuk enkele voorbeelden van de wijze waarop de Vereniging op dit terrein heeft gefunctioneerd.

BEZWAREN TEGEN REGLEMENT PREDIKANTSTRAKTEMENTEN

In het voorjaar van 1922, kort na de oprichting dus, waren de eerste spanningen in de Vereniging waarneembaar. Het ging om de bezwaren die verschillende kerkvoogdijen hadden tegen de verplichte traktementsregeling. Het hoofdbestuur constateerde dat er in feite drie stromingen ten aanzien van de synodale traktementsregeling waren, te weten:

- de voorstanders overeenkomstig het beleid van de Vereniging van Kerkvoogdijen;
- de tegenstanders die zich tegen de Vereniging van Kerkvoogdijen keerden; en
- een middencategorie, die vóór noch tegen was.

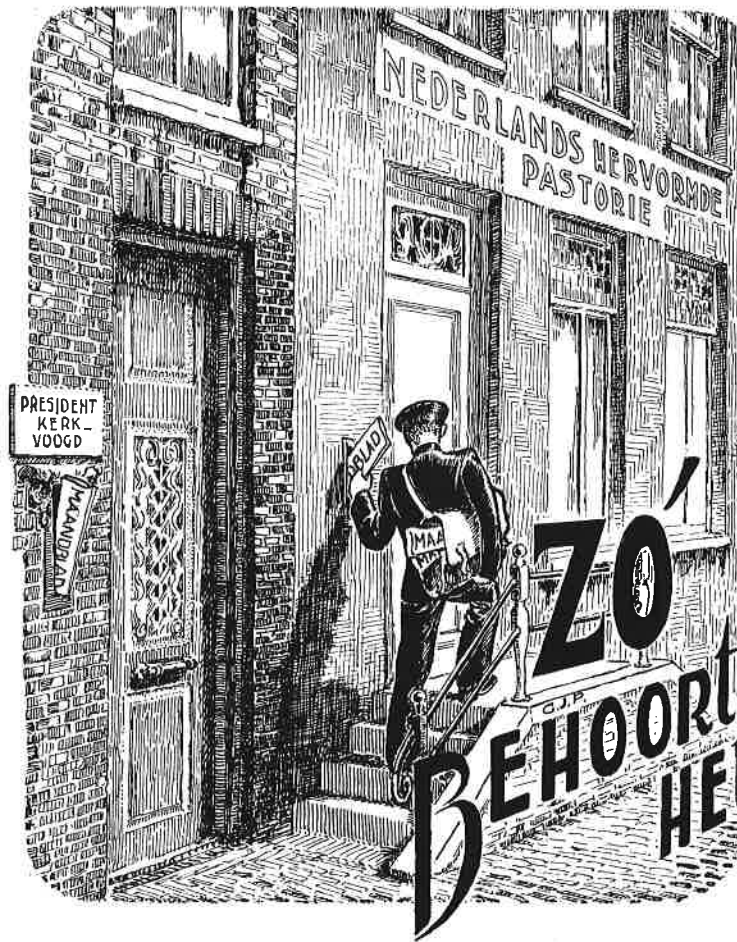
Het hoofdbestuur besloot op 28 april 1922 een commissie te benoemen bestaande uit verschillende “richtingen”, met als opdracht het hoofdbestuur van advies te dienen. De formele opdracht luidde om de gerezen bezwaren tegen het reglement te onderzoeken en daarover rapport uit te brengen aan het hoofdbestuur, met eventuele voorstellen tot wetwijziging. Verder besloot het hoofdbestuur dat deze commissie maximaal drie maanden de tijd zou krijgen haar opdracht uit te voeren. Deze termijn van drie maanden bleek wat te optimistisch gezien, want pas op 2 maart 1923 kwam het hoofdbestuur bijeen om over het advies van de commissie te discussiëren en tot besluitvorming te komen.

“Het is inderdaad waar dat de richtingenstrijd meer een strijd is van het hoofd dan van het hart. Bovendien heeft ieder lid van het bestuur het recht in de vergadering zijn mening te zeggen. De voorzitter behoeft dus niets te betreuren en behoeft nog minder op iets terug te komen”, zo staat er in de notulen van de hoofdbestuursvergadering van 2 maart 1923 te lezen. Dus spanningen volop.

Het hoofdbestuur stelde toen vast, dat:

- a. het financiële aspect het minste gewicht in de schaal legde; en
- b. het beheersaspect, d.w.z. dat de synode enige beheersrechtelijke bemoeienis over de kerkvoogdijen zou kunnen uitoefenen, geen enkele rol speelde.

Ten aanzien van de richtingenstrijd merkt het hoofdbestuurslid mr. J. W. Koppius op dat “er immers geen enkele gemeente is waar alle leden gelijk denken. Dat is nog nooit vertoond en zal ook nooit vertoond worden”. De heer Koppius meende dat de invulling van de stemmenverhouding ten aanzien van de traktementsregeling er in de praktijk als volgt zou uitzien: er komen drie richtingen, namelijk 250 Gereformeerden, 250 Ethischen en 250 Modernen. De rest is kleurloos.

In de jaren vijftig werden in "Het Maandblad" heel fraaie illustraties opgenomen ter ondersteuning van het beleid van de Vereniging. Hier de postbode die "Het Maandblad" bezorgt in de brievenbus van de "NEDERLANDS HERVORMDE PASTORIE" die zich bevindt naast de woning van de "President-kerkvoogd".

Het hoofdbestuur constateerde toen dat het bestaan van "richtingen" nu eenmaal een feitelijke situatie in de kerk is. Het blijkt dat er ongeveer 300 kerkvoogdijen "protesterende zijn". Op diezelfde vergadering kwam ook de pensioenregeling voor predikanten aan de orde. Het hoofdbestuur maakte zich toen reeds zorgen of de daaraan verbonden kosten door de kerkvoogdijen opgebracht konden worden. "Het is wel mogelijk dat de Gereformeerde kerken heel veel doen, maar de 1.500 gemeenten in onze kerk zijn niet alle Gereformeerd". "Maar", zo merkte de secretaris op, "de Gereformeerden hebben nooit voor de oudere predikant behoeven te zorgen. Ze hebben ze laten lopen als bedelaars".

*Grote kerk van
de Hervormde
gemeente te
Apeldoorn en
Het Loo.*

De conclusie van het hoofdbestuur na afloop van die vergadering was dat de Vereniging van Kerkvoogdijen “zeer wel een Vereniging van Kerkvoogdijen kan zijn met verschillende zienswijzen. Het is volstrekt niet nodig daarvoor een vereniging in tweeën te splitsen. Dat zou zelfs zeer te betreuren zijn”, zo besluit het verslag van de hoofdbestuursvergadering van 28 april 1922.

STANDPUNT HOOFDBESTUUR

In de hoofdbestuursvergadering van 2 maart 1923 werd het rapport van de op 28 april 1922 ingestelde commissie uitvoerig besproken. Het hoofdbestuur stelde vast dat de commissie in haar rapport een drietal bezwaren onderscheidt, namelijk:

1. het financiële bezwaar;
2. het rechtskundige bezwaar; en
3. het richtingenbezwaar.

Ten aanzien van punt 1. was het hoofdbestuur van oordeel dat nergens uit gebleken was dat de gemeenten het plafond van de offervaardigheid hadden bereikt. Met betrekking tot punt 2. constateerde het dat het reglement niet als onaanvaardbaar kan worden beschouwd op basis van bezwaren ontleend aan het beheersvraagstuk. Het hoofdbestuur stelde voor dit vraagstuk verder buiten beschouwing te laten. Voor wat betreft punt 3, het richtingenvraagstuk, erkende het hoofdbestuur dat dit vraagstuk vóór alles om een oplossing vraagt. Of deze oplossing geboden wordt door het reglement op de predikantstraktementen, is zeer de vraag.

Tijdens de algemene vergadering van 3 mei 1923 kwam deze aangelegenheid op-nieuw aan de orde, waarbij het standpunt van het hoofdbestuur in deze zaak nog eens breedvoerig werd toegelicht. In een 21 pagina's tellend stenografisch verslag, dat werd geplaatst in "Het Orgaan" van juni 1923, is de discussie opgenomen. In een nabetrachting ging de voorzitter op enkele hoofdlijnen in. De vergadering van 3 mei 1923 stond duidelijk in het teken van de raad van beheer.

Later werd er een nieuw punt toegevoegd omdat de protesterende kerkvoogden gemeedsbezwaren hadden, waardoor de gewetenskwestie aan de orde kwam. Het hoofdbestuur benoemde een commissie met als opdracht te proberen aan de bezwaren tegemoet te komen.

De voorzitter stelde dat de Raad van Beheer zijn bestaan te danken heeft aan het feit dat de gemeenten hun verplichtingen jegens de predikanten niet nakwamen. "Mocht men werkelijk gewetensbezwaren hebben, laten de gemeenten dit dan tonen door milde gaven. Dat zal meer resultaat geven en de kwestie eerder tot een oplossing brengen", aldus de voorzitter van de Vereniging, de heer G.W. Mortier.

PREDIKANT LID PLAATSELIJKE BRANDWACHT

Zoals dat ook nu nog veelvuldig het geval is, werden er ook vroeger veel vragen gesteld op het gebied van het werkterrein van de kerkvoogdij. Deze vragen werden schriftelijk afgedaan, maar om andere kerkvoogdijen hiermee van dienst te kunnen zijn, werden sommige vragen en de daarop betrekking hebbende antwoorden in "Het Maandblad" opgenomen.

"Ergens is een predikant door de gemeenteraad benoemd tot lid van de plaatselijke brandwacht overeenkomstig artikel 192 der gemeentewet", zo luidde een vraag. "Dit heeft bij sommigen in de gemeente en bij hem zelf veel aanstoot gegeven. Men was

van oordeel dat de gemeenteraad, bij toepassing van artikel 192 van de gemeentewet, functionarissen als bedienaren van de godsdienst, behoort over te slaan, zulks met een beroep op de militiewet”.

De mening van de redactie was als volgt: “Dergelijke karweitjes als verplicht lid van de brandwacht te zijn, vindt iedereen vaak onaangenaam. Toch is de benoeming geheel wettig en er is niets aan te doen. Dezelfde gemeentewet geeft aan de benoemde evenwel de bevoegdheid in zijn plaats een ander aan te wijzen of een som geld in de gemeentekas te storten, opdat daarvoor een plaatsvervanger kan worden gehuurd. De waardigheid van het ambt heeft naar onze mening met deze zaak niets te maken. Eerder is het overeenkomstig de waardigheid van het ambt, dat de predikant in de lasten van de gemeenschap meedraagt.

Of het ook beleefd is tegenover de kerk om de predikant over te slaan, is een andere vraag. In Roomse streken houden de gemeenteraden zulke beleefdheden in ere. Rooms en zijn altijd beleefd tegenover elke kerk, waaraan het bij de protestanten tegenover hun eigen gemeente wel eens wat ontbreekt”, aldus de redactie.

DE VERARMING IN DE PASTORIE

“Het nieuwe reglement op de traktementen veroorzaakt voor vele predikantsgezinnen achteruitgang in hun inkomen”, zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van mei 1943. “Vroeger was het aanvangstraktement f 2.500,--, f 3.000,--, f 3.500,-- naar gelang de gemeente-grootte. De verlaging van het aanvangstraktement blijft achterwege voor de zittende predikant, dat wil zeggen wanneer de standplaats op 31 december 1942 bezet was. De kerkvoogden behoren thans reeds na te denken over de vraag of het inderdaad wel noodzakelijk is, dat het predikantsinkomen f 250,-- of zelfs f 500,-- achteruit moet gaan. Een dergelijke teruggang is een ernstige zaak.

De kerkvoogden zouden zich af moeten vragen of deze grote teruggang wel voldoende beargumenteerd is. Ze behoren al het mogelijke te doen om in de vorm van een toelage boven het minimum aanvangstraktement deze “afknipping” weer ongedaan te maken”, aldus deze publicatie.

DE NEVENWERKZAAMHEDEN VAN PREDIKANTEN

Het januarinummer 1965 van “De Kerkvoogdij” geeft in een uitvoerig artikel de gang van zaken weer van een rapport “Nevenwerkzaamheden” dat geagendeerd was voor de synodevergadering van november 1964, maar dat onder hoerageroep van de tafel was geveegd.

“De Algemene Kerkvoogdijraad (AKR) had in zijn advies aan de synode verband gelegd tussen de nevenwerkzaamheden en de predikantstraktementen. Hij heeft, omdat vele nevenfuncties dateren uit de tijd waarin de bezoldiging van de predikanten op een lager plan lag dan thans, het vervullen daarvan nimmer willen veroordelen. De AKR pleit ervoor dat de nevenwerkzaamheden zoveel mogelijk en in de toekomst uitsluitend verdeeld worden over de predikanten van kleinere gemeenten.

Typerend was ook de felle kritiek in de brief van het hoofdbestuur van de Vereniging

“De oude Kerkvoogd en de jonge Dominee” was een serie artikelen die in 11 afleveringen in “Het Maandblad” in het begin van de jaren vijftig werd gepubliceerd.

Deze serie artikelen, geschreven door een Brabantse kerkvoogd, beschrijft de geschiedenis van een oude kerkvoogd, die rijk met aardse goederen gezegend was, maar niet veel anders kende dan het stoffelijk geluk. “Wat wij in de tegenwoordige tijd als iets gewoons aanvaarden, kon de oude kerkvoogd nog niet aan.

En toch had de jonge Dominee gelijk door hem te overtuigen om naar de Algemene Vergadering der Vereniging van Kerkvoogdijen te gaan”, aldus de aankondiging van deze artikelenreeks.

aan de generale synode. Daarin werd aanbevolen op het naleven van de voorschriften toezicht te doen uitoefenen en daar waar nodig tegen niet-naleving maatregelen te doen treffen, en — op voorstel van de AKR — om aan alle gemeenten op te dragen, eenmaal per jaar een opgave over de bezoldigde nevenwerkzaamheden te verstrekken”.

In een met vette letters afgedrukte slotreactie reageert het hoofdbestuur als volgt: “Gedurende een lange reeks van jaren hebben de kerkvoogdijen, en niet het minst onze Vereniging, blij gegeven van een loyale houding tegenover de hogere organen van de kerk. Het hoofdbestuur laat niet af bij de leden begrip te wekken voor allerlei nieuwe ontwikkelingen in de kerk. Daarbij moet het soms tegen veel verzet van de leden ingaan. Maar het gaat ermee door, omdat het ook dit een van de bestaansgronden acht van een Vereniging van Kerkvoogdijen. Er zijn echter grenzen en die

grenzen zijn de laatste maanden duidelijk overschreden. De kerkvoogdijen zijn goed genoeg om boven de met 1 januari ingevoerde verhoging van de aanslag voor de kas voor de traktementen en de verhoging van het quotum — beide noodzakelijk — plotseling ook nog in 1965 meer dan f 1 miljoen op tafel te brengen om aan rond 1.000 predikanten een ook door deze niet verwachte, geruisloos ingevoerde, traktementsverhoging te bezorgen.

Wanneer dan echter een schuchtere poging wordt gedaan om iets te doen aan een ernstige misstand, die voor vele gemeenteleden een ergernis is, die de offervaardigheid schaadt en het aanzien van het ambt niet verhoogt, dan wordt deze poging door een achtenswaardig lichaam als de synode in een hoerastemming onder de tafel gewerkt.

Maar deze zaak komt binnenkomt op de tafel van de synode terug. Wij menen te mogen verlangen dat zij dan meer aandacht zal hebben, die zij met het oog op de juiste verhouding tussen predikanten en kerkvoogden verdient en dat de synode dit vraagstuk — met de woorden van de AKR — in positieve zin zal benaderen. Met minder kunnen wij bepaald niet toe”, aldus deze publicatie.

DRIEHONDERD LIDMATEN VEREIST VOOR BEROEP

“Een Hervormde gemeente moet eigenlijk driehonderd belijdende leden tellen, wil het financieel nog verantwoord zijn een predikant te beroepen”, zo blijkt uit een publicatie in “De Kerkvoogdij” van januari 1976.

“En dan moet je nog een meelevende gemeente hebben, die bereid is te offeren. Want een predikantsplaats kost momenteel minimaal zestigduizend gulden per jaar. De aanvankelijk zeer lage predikantstraktementen en pensioenlasten, stijgen sneller dan de inflatie. In 1967 was bijvoorbeeld de kale aanvangswedde in een eerste-klasgemeente f 12.500,--, in 1976 is die ongeveer f 28.500,--. In 1967 waren de pensioenlasten f 1.960,--, dit jaar (1976) bedragen ze f 10.584,--”, aldus deze publicatie.

DE OORSPRONG VAN DE REGELING VAN DE RIJKSTRAKTEMENTEN

Op de algemene vergadering van 8 mei 1976 hield drs. W.H. den Ouden, onder meer secretaris van de Hervormde Commissie Geldwerving, een inleiding over het onderwerp “De oorsprong van de regeling der rijkstraktementen”.

“De oorsprong van de huidige rijkstraktementsregeling ligt in het decreet van Lodewijk Napoleon van 2 augustus 1808. Hierin wordt bepaald dat aan Hervormde predikanten een overheidstraktement gegarandeerd blijft en dat alle betalingen uit de publieke schatkist komen.

Na 1808 zijn in de loop van de negentiende eeuw nog wel rijkstraktementen verhoogd. In elk geval kwam er geen verbetering meer na 1878. In vele gevallen wordt nu (1976) nog hetzelfde bedrag als in 1808 uitbetaald.

De gemeenten redden zich door wat nog over was aan dood kapitaal en vooral via bankenpacht, collecten en een hoofdelijke omslag/contributie als hulpbron.

Nu, als deze bronnen van inkomsten grotendeels zijn opgedroogd, is men in de meeste gemeenten aangewezen op “levend geld” uit de bijdragen der gemeenteleden.

De Nieuwe kerk van de Hervormde gemeente te Delft.

Hiertoe biedt Kerkbalans de helpende hand”, aldus drs. Den Ouden in één van de stellingen voor zijn inleiding op deze algemene vergadering.

De regeling van de rijkstraktementen voor predikanten van de Nederlandse Hervormde Kerk, die vanaf de Reformatie van kracht is geweest, is in 1983 na een afkoopregeling vrijwel geruisloos uit de geschiedenis verdwenen. Ten onrechte, want deze regeling, ook wel aangeduid als “de zilveren koorde”, heeft een onmiskenbaar stempel

gedrukt op de kerk en de politieke geschiedenis van ons land.

Met zijn studie *Kerk onder patriottenbewind*, waarop drs. Den Ouden in 1994 promoveerde, stelde hij de problematiek tot 1801 aan de orde. Op 21 januari 2004 vond de presentatie plaats van zijn boek *De ontknoping van de zilveren koorde*, waarin dr. W.H. den Ouden de periode vanaf 1801 beschrijft tot de afkoopregeling in 1983. Een fijnzinnige studie voor wie de geschiedenis van een kerk echt wil kennen.

DE RECHTSPOSITIE VAN DE PREDIKANT

Het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen heeft zich er van meet af aan

voor ingezet dat de predikant een rechtspositieregeling geboden wordt die recht doet aan zijn opleiding en positie in de gemeente. Dat is ook de reden geweest dat de Vereniging er destijds mee instemde dat het traktementsbeleid van de predikanten en overige kerkelijke medewerkers een afgeleide is van de maatregelen die de Rijksoverheid voor haar ambtenaren treft.

Maar de Rijksoverheid heeft bezuinigingen moeten invoeren, waardoor het salaris- en traktementsbeleid via allerlei compenserende maatregelen is aangepast, zoals o.a. door de invoering van de 36-urige werkweek. Deze maatregel, die per 1 januari 1997 in de kerk werd ingevoerd, is ook van toepassing op de predikanten en is vertaald in de toekenning van vijf extra vrije zondagen. Hierover was en is eigenlijk nog steeds veel ongenoegen in de gemeenten. Want het resultaat is dat de gemeenten met stijgende kosten worden geconfronteerd. Vijf extra vrije zondagen betekenen namelijk dat de gemeente extra kosten moet maken om in de vervulling van de preekbeurten te voorzien.

Hoewel het financiële aspect zeker niet onderschat mag worden, speelt in dit verband de opvatting van het ambt een belangrijke rol. Het bijzondere daarvan is o.a. dat niet gezegd kan worden dat de predikant een bepaalde hoeveelheid uren per week voor de gemeente beschikbaar moet zijn. Het gaat er namelijk om dat de predikant verschillende taken heeft te vervullen die de ene week meer tijd vragen dan de andere. Zo'n situatie, waarbij men een taakfunctie vervult, is niet vergelijkbaar met die van de meeste medewerkers die een z.g. tijdfunctie vervullen. Bovendien gaat het bij het voorgaan in de zondagse eredienst om een taak die door de gemeente als één van de meest wezenlijke wordt beleefd.

De algemene conclusie in deze kwestie is dat er sprake is van gebrek aan draagkracht op plaatselijk niveau. Het is dan ook te betreuren dat de generale synode desondanks instemde met toekenning van deze vijf extra zondagen. Maar nu in 2004 weer gesproken wordt over het teruggaan naar de 40-urige werkweek, zou het in de lijn van de visie rondom de besluitvorming van 1998 liggen dat deze vijf vrije zondagen weer worden ingeleverd.

ONDERZOEK AMBTSWONING PREDIKANTEN

Onder welke voorwaarden bewoont een predikant zijn woning? Is het een huurhuis, betreft het een eigen koopwoning? Heeft de Hervormde gemeente een pastorie beschikbaar gesteld? Was de predikant vervolgens gehouden deze woning ook te betrekken?

Binnen de kerkgenootschappen die in Samen-op-Weg-verband steeds nauwer gaan samenwerken, bestaat er uiteenlopende regelgeving voor wat de ambtswoning van de predikant betreft. Er is dringend behoefte aan harmonisering van deze regels, temeer omdat bij de beoogde vereniging van deze kerkgenootschappen, er dan een uniforme

Illustratie uit "Het Maandblad" van maart 1955 bij een artikel over het opmaken van een nieuwe legger voor 31 december 1954.

traktementsregeling dient te zijn die voor alle predikanten van deze kerkgenootschappen geldt.

Daarom werd in 2000 besloten een onderzoek naar deze problematiek in te stellen. Voor de inhoudelijke bepaling van deze enquête hebben de Commissie Predikanten, de Bond van Nederlandse Predikanten, de Vereniging van Kerkvoogdijen en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer met elkaar samengewerkt. Het onderzoekstraject werd door de Christelijke Hogeschool Ede uitgevoerd.

De resultaten van dit onderzoek zullen worden ingebracht in het besluitvormingsproces voor een nieuwe regeling over de huisvesting van de predikanten, die een belangrijk onderdeel is van de rechtspositieregeling predikanten, die per 1 januari 2005 van kracht wordt voor de predikanten die verbonden zijn aan de Protestantse Kerk in Nederland.

DE PREDIKANT, ONS ALLER ZORG!

Tijdens de algemene vergadering van 28 april 2001 hield de heer A. Noordsij, 1ste onder-voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, een inleiding over het onderwerp *De predikant, ons aller zorg!*

De heer Noordsij verwees in dit verband naar een discussienota van de Vereniging van Kerkvoogdijen en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer met als titel *De dominee, roeping en beroep*. De kerkenraad moet er zorg voor dragen dat de predikant op vruchtbare wijze gestalte kan geven aan zijn roeping en beroep. De nota is een handvat voor gesprekken van ambtsdragers over de plaats van de predikant in de kerkenraad en de gemeente. Een handvat voor kerkenraden om vorm te geven aan hun verantwoordelijkheid, hun zorg voor het onderhoud van de predikant. Niets meer en niets minder.

Maar naast de kerkenraad, heeft ook de kerk haar eigen verantwoordelijkheid. Met een goede generale regeling voor traktementen en pensioenen is de kous niet af. Al in de opleiding van aanstaande predikanten heeft de kerk nadrukkelijker een rol te vervullen. Tijdens de opleiding zal meer aandacht gegeven moeten worden aan het functioneren van de predikant in de gemeente en in het maatschappelijk verkeer, met een grondige toetsing van de student op zijn of haar geschiktheid voor het beroep.

Ook de kerk dient meer zorg te besteden aan de begeleiding en toerusting van de andere ambtsdragers, met name ten aanzien van hun positie ten opzichte van de predikant. Vereenzaming van de dominee, en daardoor grotere kansen op onvoldoende functioneren en zelfs burn-out, kunnen mede veroorzaakt worden doordat de overige ambtsdragers een gebrekkige visie hebben op het ambt van predikant en op het eigen ambt en de daaraan verbonden verantwoordelijkheden.

Naast een meer adequate coaching van de predikant en de andere ambtsdragers, dient de kerk zorg te dragen voor een veilig vangnet voor predikanten, die ondanks alles toch in de problemen komen en misschien zelfs naar een andere werkkring begeleid moeten worden. Want de predikant dient ook de zorg van de kerk te zijn!, aldus de heer Noordsij.

DE PREDIKANT ALS PSEUDO-WERKNEMER

De Bond van Nederlandse Predikanten heeft destijds de regeling geïntroduceerd om de predikant de mogelijkheid te bieden voor het pseudo-werknemerschap te kiezen, omdat hieraan voor de predikant voordelen verbonden zijn. Het hoofdbestuur van de Vereniging heeft zich steeds op het standpunt gesteld hieraan geen medewerking te moeten verlenen, omdat dit tot gevolg kan hebben dat de rechtspositie van de predikant wordt opgeschoven naar die van 'gewone werknemer', met als gevolg dat de predikant, zoals dat bij alle werknemers geldt, onder de sociale verzekeringswetten gaat vallen.

De forumleden luisteren tijdens de algemene vergadering van 28 april 2001 naar hetgeen de heer A. Noordsij over "De predikant, ons aller zorg" te zeggen heeft.

Van een pseudo-werknemerschap is eerst dan sprake indien zowel de predikant als het college van kerkvoogden hiertoe bereid zijn, terwijl een dergelijke constructie alleen geldt voor de tijd dat de predikant aan de betreffende gemeente verbonden is. Wanneer de predikant de gemeente verlaat en naar een andere gemeente vertrekt, ontstaat er een nieuwe situatie.

Het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen is van mening dat colleges van kerkvoogden hieraan zeker willen meewerken, aldus een publicatie naar aanleiding van de vergadering van het hoofdbestuur van maart 2002.

GEZAMENLIJKE TRAKTEMENTSREGELING

Naarmate de voorbereiding om te komen tot een verenigde kerk vorderen, komt ook de vraag naar een gezamenlijke traktementsregeling aan de orde. De Vereniging van Kerkvoogdijen en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer zijn hierbij nauw betrokken. Een nieuwe periode is aangebroken, waarbij het arbeidsvoorwaardenoverleg, niet zoals dat in de Nederlandse Hervormde Kerk het geval was met een beheerslichaam als de Algemene Kerkvoogdijraad wordt gevoerd, maar met een flankerende organisatie als de Vereniging van Kerkvoogdijen plaatsvindt.

De Vereniging van Kerkvoogdijen, die haar verantwoordelijkheid nooit uit de weg is gegaan, is graag bereid in deze constructie haar bijdrage te verlenen, ook al blijft haar voorkeur uitgaan naar de vroegere Hervormde situatie, toen een beheerslichaam als de Algemene Kerkvoogdijraad dergelijke rollen vervulde.

Plaatselijke medewerkers

In de Nederlandse Hervormde Kerk zijn niet alleen predikanten en vrijwilligers actief, maar ook mannen en vrouwen niet-theologen, die een gehonoreerde functie in de kerk vervullen: de categorie van de *kerkelijke medewerkers*, zoals bijvoorbeeld de koster, de administrateurs/ontvangers en de organisten. Ook hun positie is herhaaldelijk in de Verenigingsorganen aan de orde geweest, zoals in dit hoofdstuk blijkt.

VERENIGING VAN ADMINISTRATEURS

Uit een oproep in "Het Maandblad" van april 1939 blijkt dat in 1938 een Vereniging van administrateurs en ontvangers is opgericht. "De Vereniging van administrateurs en ontvangers in de Nederlandse Hervormde Kerk, die vorig jaar is opgericht, hoopt haar eerste jaarvergadering te houden op woensdag 10 mei a.s. in het gebouw van Christelijke en Sociale Belangen te Utrecht. Allen, die mede leiding geven aan de administratie van onze kerk, worden uitgenodigd deze vergadering bij te wonen", aldus deze oproep.

PENSIOENREGELING VAN HET KERKELIJK PERSONEEL

Tijdens de algemene vergadering van 1946 hield de heer J.G. Jansonius te Huizum, lid van het hoofdbestuur, een referaat over het stichten van een pensioenfonds voor het kerkelijk personeel. Veel kerkvoogdijen hadden tot het hoofdbestuur de vraag gericht of er van een destijds in het vooruitzicht gestelde pensioenregeling nog iets terecht zou komen.

In verband daarmee werd in de nazomer van 1945 contact opgenomen met de firma R. Mees & Zoonen assurantien te Rotterdam om na te gaan tegen welke voorwaarden en premie een pensioenvoorziening voor het kerkelijk personeel kon worden gerealiseerd.

"Er zal een stichting in het leven worden geroepen, die tot doel heeft de uitkeringen van pensioenen voor het kerkelijk personeel te regelen. Wat dat personeel betreft, zouden daaronder moeten vallen: ontvangers van de kerkelijke administratie, klerken, organisten, godsdienstonderwijzers, koster, sociale werkers, directeurs en arbeiders van begraafplaatsen die door kerkvoogdijen worden geëxploiteerd, mits de beloning f 100,-- of meer per jaar bedraagt.

De kerkvoogdijen, die een pensioenregeling voor hun personeel wensen, kunnen tot de stichting toetreden op een uniforme contributie van f 5,-- per jaar vermeerderd met f 1,-- per jaar voor iedere werknemer voor wie pensioen wordt verlangd. Deze contributie is nodig voor de administratie- en propagandakosten. Kerkvoogdijen die geen lid zijn van onze Vereniging, kunnen niet tot de stichting toetreden.

Het is de bedoeling van de commissie, en eveneens van het hoofdbestuur, dat het pensioenfonds de naam gaat dragen: "Het pensioenfonds van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk".

*Kerkgebouw van de
Hervormde gemeente te
Noordwijk ZH.*

Het hoofdbestuur meent een goed stuk werk te hebben verricht door deze materie aan te pakken en is ervan overtuigd, dat met medewerking van een groot aantal kerkvoogdijen de aan te wenden pogingen zullen slagen. Het stelt u voor in principe te besluiten tot het in het leven roepen van een stichting voor deze pensionering en het te machtigen de stichtingsacte en het pensioenreglement door het hoofdbestuur te doen vaststellen”, aldus de heer Jansonius.

Uit een mededeling later blijkt dat “de pensioenregeling der Vereniging van Kerkvoogdijen voor het kerkelijk personeel op 1 januari 1947 in werking zal treden”.

Bijeenkomst van het hoofdbestuur met de vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen op 8 november 1986 te Utrecht. Gesproken werd o.m. over de rechtspositieregelingen van plaatselijke medewerkers. Van links naar rechts de heren drs. P.D. Eenshuistra, mr. J. Woutersen, mr. J.A. van Riessen en Th.L. van Hazel.

RECHTSPOSITIE KOSTERS

In "Het Maandblad" van november 1949 is een loonschema voor de koster afgedrukt. "Het dagelijks bestuur had dit schema ontvangen van de Vereniging van Kusters. Alvorens het schema aan een verder onderzoek te onderwerpen, besloot het hoofdbestuur dit schema ter kennis van de kerkvoogdijen te brengen. Het dagelijks bestuur acht het wenselijk dat er ten aanzien van de salariëring van de kusters meer uniformiteit komt. En naast een behoorlijke salariëring van de kusters, dient ook de pensioenregeling van de Vereniging de grootst mogelijke aandacht te hebben.

De kusters waren in drie groepen ingedeeld. Groep I betrof de koster met een nevenfunctie. Met één dienst per zondagmorgen en gratis wonen met verwarming en verlichting, bedroeg het jaarsalaris f 500,—. Voor het schoonmaken van de kerk werd f 0,75 per uur betaald en voor bijvoorbeeld een huwelijksdienst kreeg de koster f 5,— uitbetaald.

Groep II betrof kusters in grotere gemeenten. Als salaris gold het salaris volgens groep I. Wanneer de koster in volledige dienstbetrekking werkzaam was, dan diende honorering plaats te vinden "zoals elke vakarbeider in diezelfde plaats".

Groep III betrof de kusters in grote steden. Voor een part-time functie gold het salaris als onder I. of II genoemd wanneer de koster in volledige dienstbetrekking werkzaam zou zijn.

Wanneer de koster daarnaast nog administratieve werkzaamheden verricht, dient de functie gehonoreerd te worden overeenkomstig die van elke andere ambtenaar bij rijk of gemeente in een gelijke functie", aldus deze publicatie.

LOONSVERHOOGING VAN 5 PCT.

Het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen geeft aan de leden in overweging om, waar dit nog niet is geschied, aan het daarvoor in aanmerking komend personeel met ingang van 1 januari 1950 een loonsverhoging toe te kennen van 5 pct., zulks overeenkomstig de door de regering geuite wens, aldus een publicatie in "Het Maandblad" van mei 1950.

DE VERENIGING VAN ADMINISTRATEURS

In "De Kerkvoogdij" van september 1963 wordt aandacht besteed aan het vijftwintigjarig jubileum van de Vereniging van Administrateurs. "Al is de eigenlijke feestdag al achter de rug (de vereniging is op 18 mei 1938 opgericht) graag willen wij van de zijde van de kerkvoogdijen een blijk van belangstelling geven aan deze vereniging, die zichzelf maar bescheiden en gewoon noemt, maar niettemin in het leven van de kerk een belangrijke plaats inneemt.

De doelstelling van de vereniging is: "Het dienen van de administratie van de kerk". Dat wil zeggen: orde scheppen, opdat een zakelijk verantwoorde administratie kan worden verkregen die nodig is als hulpmiddel voor een goed functioneren van pastoraat en apostolaat.

Doordat naast het toenemende aantal kerkelijke bureaus ook diaconale, regionale, provinciale en landelijke bureaus werden opgericht, nam het aantal functionarissen sterk toe. Ook deze vonden een plaats in de vereniging.

Van de dagelijkse werkzaamheden van de vereniging memoreren wij nog de contactbijeenkomsten in verschillende steden, die vooral de voorlichting beogen. Het werk van de kerkelijke administrateur achten wij van uitermate groot belang voor het kerkelijk beheer. Wij hebben elkaar nodig, kerkvoogden en administrateurs", aldus de publicatie.

RECHTSPOSITIE KOSTERS

De eind 1963 aangeboden richtlijnen betreffende de salariëring van en de arbeids-overeenkomst met koster, behoeven op enkele punten een herziening. Dat betreft het aantal werkuren per week, dat gebaseerd op het begrip "normale werkweek", neerkomt op circa 50 uren.

Voorts is het gewenst een regeling met de koster te treffen zodat hij wekelijks een vrije dag heeft, niet zijnde een zondag.

Tenslotte wordt aanbevolen de koster vier vrije zondagen toe te kennen, die buiten diens vakantieperiode liggen, aldus een publicatie in "De Kerkvoogdij" van juni 1966.

OPLEIDINGEN VOOR ORGANIST EN KOORLEIDER

In "De Kerkvoogdij" van december 1966 is van de hand van dr. A.C. Honders, voorzitter van de Commissie voor de Kerkmuziek van de Nederlandse Hervormde Kerk, een artikel opgenomen, waarin hij de colleges van kerkvoogden attendeert op opleidingsmogelijkheden voor organist en koorleider, die er sinds enkele jaren bestaan.

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Nieuwe Tonge.

Deze opleiding is volgens dr. Honders onvoldoende bekend en wordt onvoldoende benut.

“Het is mijns inziens van groot belang dat ook van de kant van de kerkvoogden jongeren, die voor deze opleiding in beginsel in aanmerking komen, hierop worden geattendeerd. Ik hoop dat zij deze jongeren er toe aanzetten om deze opleiding te gaan volgen”, aldus de heer Honders.

REGELING VOOR DE KERKMUZIEK

Sinds 1 januari 1973 is er, na een zeer lange periode van studie en besprekingen, een definitieve regeling voor de kerkmuziek in werking getreden. Deze regeling is ontworpen door een werkgroep waarin, naast de Algemene Kerkvoogdijraad, ook het

hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen was vertegenwoordigd.

De door deze werkgroep ontworpen regeling ondervond met name in de kring van de kerkvoogdijen veel kritiek. Bezwaren werden aangevoerd tegen het feit, dat door de werkgroep geen ruimte werd gelaten aan de zeer vele vrijwillige krachten die op zeer veel plaatsen, pro deo of tegen een geringe vergoeding, als organist fungeren.

Na vele besprekingen heeft deze kritiek er uiteindelijk toe geleid dat deze vrijwillige krachten, gedurende een zeer lange overgangsperiode, ongestoord hun werkzaamheden kunnen blijven verrichten.

In een artikel over deze aangelegenheid in "De Kerkvoogdij" van maart 1973 memo-

reert het hoofdbestuur dat de in 1966 ontworpen z.g. punten-regeling, die jammer genoeg door de organistenvereniging nooit een serieuze bespreking waardig is bevonden, voor vele colleges van kerkvoogden en organisten als basis voor een plaatselijke overeenkomst had kunnen dienen.

HOOFDBESTUUR TEGEN CONCEPT HERZIENE REGELING KERKMUZIEK

Het hoofdbestuur van de Vereniging heeft zich in 1982, evenals de Algemene Kerkvoogdijraad, krachtig verzet tegen een voorstel tot herziening van deze regeling voor de kerkmuziek.

Dat ontwerp houdt volgens het hoofdbestuur en de Algemene Kerkvoogdijraad veel te weinig rekening met de situatie zoals die met name in de kleine gemeenten is. De belangrijkste bezwaren zijn dat de gemeenten nog meer dan anders op de kleintjes moeten letten. Zij zullen niet snel vrijwilligerswerk gaan omzetten in professionele functies die beter betaald moeten worden.

“De vele vrijwillige niet gehonoreerde, of tegen een geringe onkostenvergoeding verrichte muzikale activiteiten in de erediensten moeten hun plaats juist nu in het kerkelijk leven kunnen behouden”, aldus het hoofdbestuur van de Vereniging in zijn reactie.

RECHTSPOSITIEREGELINGEN ONVERKORT TOEPASSEN

Uit een in 1996 gehouden enquête bij de colleges van kerkvoogden over tal van beheerszaken, bleek o.a. dat nog niet in alle Hervormde gemeenten de rechtspositieregeling voor plaatselijke medewerkers wordt toegepast. Het hoofdbestuur, dat zijn instemming heeft betuigd met een synodaal besluit voor arbeidsvoorwaardenregelingen voor plaatselijke medewerkers (kosters, beheerders, organisten, administrateurs, e.d.), vindt dat een college van kerkvoogden zich niet als een goed werkgever gedraagt indien het de plaatselijke medewerker in rechtspositionele zin onderwaardeert.

Sinds 1 januari 1988 heeft de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk bepaald dat voor alle plaatselijke medewerkers, in full time dan wel in part time dienstverband, de voor hen van toepassing zijnde rechtspositieregeling moet worden gehanteerd.

Met ingang van 1 januari 1999 kennen de Samen-op-Weg-kerken één algemene arbeidsvoorwaardenregeling voor de plaatselijke medewerkers. Voor de kosters en kosters-beheerder gelden, wegens het bijzondere karakter van deze functie, enkele aanvullende bepalingen, die van de rechtspositieregeling deel uitmaken. In het z.g. Kostensoverleg, waarin de Vereniging van Kerkvoogdijen participeert, zijn verschillende functieomschrijvingen voor de verschillende functies, aangepast aan de eisen van deze tijd.

ARBO-ZORG

De afgelopen jaren hebben de colleges van kerkvoogden er een zorg bij gekregen, namelijk de gewijzigde wetgeving, waarbij in maart 1996 de ziektewet kwam te ver-

vallen en er nadien allerlei wetswijzigingen werden ingevoerd in het kader van de Arbeidsomstandighedenwet (ARBO). Er zijn modellen voor een risico-inventarisatie en -evaluatie gemaakt, die aan colleges van kerkvoogden werden aangeboden.

In een brochure die in 2003 verscheen en aan alle colleges van kerkvoogden is toegezonden, is nog eens gewezen op de vele aspecten waarmee het college van kerkvoogden te maken heeft, indien het zich als een goed werkgever gedraagt.

Verzekeringen

De dienstverlening stond en staat nog steeds hoog in het vaandel van de Vereniging van Kerkvoogdijen. En zo hoort het ook, want een organisatie als de Vereniging van Kerkvoogdijen moet er voor zorgen dat haar afnemers tevreden zijn. Die afnemers zijn de colleges van kerkvoogden als vertegenwoordigers van de Hervormde gemeenten, maar ook de kerkvoogden persoonlijk, als lid van het college van kerkvoogden.

STORMVERZEKERING

Tijdens zijn vergadering van 19 oktober 1927 beraadde het hoofdbestuur zich op de noodzaak om zich tegen stormschade te gaan verzekeren. Het idee werd geopperd om de leden van de Vereniging een vragenlijst ter beantwoording voor te leggen. Uit de reacties zou moeten blijken of men in een stormverzekering geïnteresseerd was en zo ja, of de kerkvoogdijen bereid zouden zijn zich bij het hoofdbestuur te melden, ten einde een onderlinge stormverzekering te kunnen oprichten.

Na een korte discussie besloot het hoofdbestuur een verzekering tegen stormschade in het leven te roepen. Gekozen zou moeten worden voor de ondernemingsvorm van een Onderlinge met een beperkte aansprakelijkheid.

In "Het Orgaan" van oktober 1927 werd een circulaire gevoegd waarbij de leden in de gelegenheid gesteld werden zich uit te spreken over de vraag of men wel of niet wilde instemmen met de oprichting van een beoogde verzekeringsvorm.

VERZEKERINGSCOMMISSIE

Aan het eind van de hoofdbestuursvergadering van 3 oktober 1928 werd meegedeeld dat het van groot belang is een polis voor storm- en brandverzekering van kerkelijke gebouwen in het leven te roepen.

Het hoofdbestuur was van mening dat deze zaak fundamenteel aangepakt moest worden. Alle kerkvoogdijen moeten benaderd worden. Dit zou een zodanige aanpak vergen, dat dat niet meer door "vrijwilligers" gedaan kon worden. Daarom werd voorgesteld voor één jaar een jurist aan te stellen die zich geheel aan de verzekeringen van Stormbrand zou kunnen wijden. Men dacht aan een salaris van f 1.200,-- met een onkostenvergoeding van f 800,-- per jaar. Mogelijk zou dit kunnen leiden tot het instellen van een eigen bureau.

Besloten werd deze aangelegenheid op de eerstvolgende algemene vergadering te bespreken. Het uitgangspunt was een zodanige acquisitie te voeren, dat die ertoe zou leiden dat men zowel tot de storm- en brandverzekering, als tot de Vereniging zou toetreden.

Toen het hoofdbestuur begin 1929 weer bijeenkwam en deze kwestie nog eens goed bestudeerd had, werd besloten vooralsnog af te zien van het benoemen van een hier-voor genoemde functionaris.

VERZEKERINGSCOMMISSIE VAN DE VEREENIGING VAN KERKVOOGDIJEN IN DE NED. HERV. KERK

Ds. Mr. C. J. BARTELS - Mr. H. F. van MEER

SECRETARIS: Mr. H. KIPPERSLUYS

Adres: Michelangelostraat 21^b - Amsterdam-Z. - Tel. 29034

8 PUNTEN UW AANDACHT WAARD!

- Wij verzekeren bij goede *Nederlandsche* Maatschappijen.
- Wij verzekeren tegen *lage* premie.
- Wij verzekeren *zonder* herbouwplicht.
- Wij verzekeren voor verscheidene *tientallen* *millioenen*, welk bedrag voortdurend stijgt.
- De *Algemeene Synode* neemt deel.
- Een gedeelte der premie wordt gestort in het *verzekerings-fonds*, hetwelk alleen de verzekerden ten goede komt.
- Er is *geen* verdere financieele aansprakelijkheid voor verzekerden dan het betalen der premie.
- Hoe grooter *STORMBRAND*, hoe grooter de voordeelen voor deelnemers en Kerk. Wekt daarom de gemeenten in Uw omgeving tot deelneming op!

De Verzekeringscommissie van de Vereniging van Kerkvoogdijen vraagt aandacht voor Stormbrand.

VOORWAARDEN STORMBRAND

De verzekeringscommissie van Stormbrand publiceerde in "Het Maandblad" van maart 1930 de volgende gedragsregels met betrekking tot het beoordelen van schadegevallen.

1. "Als regel uitsluiten van de kleine stormschade. Dit systeem wordt algemeen gevolgd. Iedere gemeente kan deze schade zelf dragen. Deze kleine schaden hangen veelal nauw met een minder goed onderhoud van de gebouwen samen. Tenslotte staan de kosten van het onderzoek ter plaatse in een onjuiste verhouding tot het bedrag der schadevergoeding.
2. De orkaanschade en de grote stormschade blijven derhalve voor de verzekering over. Het is mogelijk deze beide tegen een zeer lage premie te verzekeren. Indien de verzekerde het premiebedrag zelf jaarlijks zou besparen, zou hij bij 4 pct. samengestelde interest, na 124 jaar in het bezit zijn van het verzekerd bedrag. Dat is echter een theoretische beschouwing, omdat hierbij noch met het risico van kapitaalsverlies, noch met de waardevermindering van het geld rekening is gehouden.
3. Wij achten stormverzekering in combinatie met brandverzekering de enige oplossing van het vraagstuk van de verzekering in onze kerk", aldus de verzekeringscommissie van Stormbrand die bestond uit de heren mr. ds. C.J. Bartels, mr. W.H. Köhler en mr. H.F. van Meer.

Verder berichtte de verzekeringscommissie dat "zij op verzoek van de heer mr. G.A.J. ter Linden hem wegens verandering van werkkring eervol ontslag heeft verleend". In zijn plaats werd benoemd de heer mr. H. Kippersluijs te Amsterdam, waar toen ook het bureau van Stormbrand gevestigd werd.

STORMBRAND BESTAAT TIEN JAAR

In "Het Maandblad" van november 1937 wordt even stil gestaan bij het 10-jarig bestaan van Stormbrand. "De oorzaak van dit initiatief lag nog vers in het geheugen. De kerk van Borculo was door een stormramp verwoest. Het plan tot verzekering tegen storm leidde ertoe dat ook de brandverzekering daarbij werd betrokken".

"Wij kunnen na tien jaar met dankbaarheid vaststellen, dat onze oproep niet tevergeefs is geweest. Wij weten dat verschillende kerkvoogdijen niet om de lage premie alleen — al was die in de neergaande conjunctuur een welkome verlichting van lasten — maar juist om de samenwerking zich hebben aangesloten.

De verzekering vertoont een gezonde groei en wij zijn in staat jaarlijks een toenemend positief resultaat aan het vermogen van Stormbrand toe te voegen. En voor de toekomst blijven wij ons aanbevelen in de belangstelling van alle kerkelijke colleges, opdat de toekomst ons een sterke uitbreiding van ons verzekeringsbedrijf moge brengen", aldus de verzekeringscommissie in haar publicatie van november 1937.

MOLESTVERZEKERING

"Verschillende kerkvoogdijen hebben zich tot het hoofdbestuur gewend om zijn

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Sprang-Capelle.

mening te geven over het sluiten van een molestverzekering”, aldus een publicatie in “Het Maandblad” van maart 1942. “De moeilijkheid ligt hierin dat verzekeringen tegen oorlogsmolest niet tegen een vaste jaarpremie kunnen worden gesloten. De oorzaak hiervan is dat de grootte van het risico zo onzeker is dat geen enkele verzekeringsmaatschappij dit risico in dekking durft te nemen. De verzekeringen worden daarom op onderlinge basis gesloten, d.w.z. de gezamenlijke verzekerden dragen zelf het risico.

Hieruit vloeit voort dat de schade over de verzekerden wordt omgeslagen. De kans is dus zeer groot dat de verzekerden tot betaling van een bepaald bedrag kunnen worden aangesproken. Dit bedrag is echter niet onbeperkt, maar gebonden aan een bepaald maximum van 2 tot 3 pct. van de verzekerde waarde.

Maar wat geldt nu als waarde van het goed? Als algemene regel geldt de normale verkoopwaarde op 9 mei 1940. Voor de vaststelling van de waarde van een kerkgebouw — en in veel gevallen zal dat ook gelden voor een pastorie — zal men niet van de nor-

De hoos die het stadje Borculo in 1925 trof, was voor het hoofdbestuur van de Vereniging aanleiding zich over de noodzaak van verzekering tegen stormschade nader te beraden.

male verkoopwaarde kunnen uitgaan. Uitgegaan moet worden van de boekwaarde na afschrijvingen, d.w.z. van de prijzen per 9 mei 1940 en vervolgens de verbetering van oud naar nieuw in aanmerking nemen”, aldus deze publicatie.

STORMBRAND GAAT OVER NAAR DONATUS

De activiteiten van de Stichting Stormbrand zijn in 1975 gestaakt toen de via deze Stichting verzekerde kerkvoogdijen en andere kerkelijke lichamen naar Donatus zijn overgegaan.

Het bestuur van de Stichting Stormbrand besloot daartoe omdat de Stichting, door de invoering van uniforme beurspremies, in dit opzicht niet langer een lagere premie voor haar verzekerden kon bedingen. Het uitgangspunt was immers: op maat gemaakte polisvoorwaarden, tegen een zo laag mogelijke premie.

De Stichting, die in de voorgaande jaren dankzij een jaarlijkse bescheiden bijdrage van haar verzekerden, een bescheiden kapitaal had kunnen vormen, had geen financiële armslag genoeg om daarmee als Onderlinge eigen verzekeraar te worden.

Na een intensief onderzoek had zij contact gelegd met de Onderlinge Verzekeringmaatschappij (St.) Donatus, een onderlinge verzekeringmaatschappij, van Rooms-Katholieke huize, die gespecialiseerd is op het gebied van verzekeren van kerkelijk onroerend goed. Het bestuur van (St.) Donatus stond welwillend tegenover het voorstel om de door de Stichting Stormbrand opgebouwde verzekeringsportefeuille over te nemen. In de eerste gesprekken die door het bestuur van de Stichting Stormbrand met Donatus gevoerd werden, wilde de Stichting de functie van ‘tussenpersoon’ blijven vervullen. Het bestuur van Donatus voelde daar niets voor. Het bestuur van Donatus verlangde aanvankelijk dat de Stichting Stormbrand, het uit de bijdragen van de (Hervormde) verzekerden gespaarde kapitaaltje, zou inbrengen in het vermogen van Donatus. Maar het bestuur van de Stichting Stormbrand voelde daar niets voor. Na rijp beraad, werd tenslotte besloten dat:

- a. Donatus het woord “Sint” uit haar statuten zou verwijderen;
- b. Stormbrand haar eigen kapitaal, gevormd dankzij jaarlijkse bijdragen van de verzekerden, behoudt; en
- c. Donatus in haar contacten met de colleges van kerkvoogden zou wijzen op de via de Vereniging van Kerkvoogdijen te sluiten Varia-verzekeringen; met name gold dit in 1975 voor de w.a.-verzekering. De Vereniging zou op haar beurt colleges van kerkvoogden attenderen op de verzekering van de kerkelijke goederen bij Donatus. Deze afspraak geldt anno 2004 nog steeds.

DE FRAUDEVERZEKERING

Anno 2004 beheert de Vereniging een aantal collectieve verzekeringen op het gebied van de wettelijke aansprakelijkheid, bestuurdersaansprakelijkheid, fraude en beroving, rechtsbijstand en ongevallenverzekering ten behoeve van vrijwilligers voor de plaatselijke Hervormde gemeenten.

De oudste polis en wel die van de fraude- en berovingsverzekering, dateert uit 1937.

Begin 1937 liet het hoofdbestuur een brief uitgaan aan alle leden, waarbij aandacht gevraagd werd voor de fraude- en berovingsverzekering. De kerkvoogdijen die in deze verzekeringsvorm geïnteresseerd waren, werd verzocht vóór 1 maart 1937 aan het hoofdbestuur te reageren.

WETTELIJKE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING

In "Het Maandblad" van september 1953 wordt aandacht gevraagd voor de wettelijke aansprakelijkheid waarmee ook de kerkvoogdijen te maken hebben. "De kerkelijke gemeente heeft via haar college van kerkvoogden in zijn eenvoudigste vorm uit de aard der zaak dezelfde aansprakelijkheid te dragen als elke andere eigenaar of gebruiker van onroerend goed. En die aansprakelijkheid kan zeer groot zijn.

Het is onze ervaring dat de laatste tijd veel eerder tot het instellen van een schadevordering wordt overgegaan dan vroeger het geval was. Ook dat de gevorderde bedragen belangrijk hoger liggen en dat voor de toewijzing van vorderingen door de rechter vaak andere maatstaven worden aangelegd dan b.v. een kwart eeuw geleden.

De premie voor een verzekering tegen het risico van wettelijke aansprakelijkheid is zeer gering en zal vermoedelijk een paar tientjes per jaar bedragen. Indien wij dit alles collectief kunnen doen, gebeurt het goedkoper dan wanneer een bepaalde kerkvoogdij zich individueel wil verzekeren.

Willen de kerkvoogdijen over het bovenstaande eens nadenken en vóór 1 november 1953 aan het Centraal Bureau te Mijnsheerenland voorlopig opgeven of zij iets voor een dergelijke vorm van verzekering voelen", aldus deze publicatie over het invoeren van een collectieve polis tegen het risico van wettelijke aansprakelijkheid.

RECHTSBIJSTANDVERZEKERING

Verschillende colleges van kerkvoogden hebben te kampen met het feit, dat men over tal van uiteen lopende zaken juridische bijstand nodig heeft. Omdat de behoefte aan juridische bijstand in de jaren zeventig aanmerkelijk groot bleek te zijn, besloot het hoofdbestuur van de Vereniging een collectieve polis voor rechtsbijstand in het leven te roepen.

Het resultaat was dat ingaande 1 januari 1982 de afsluiting van een beoogde rechtsbijstandverzekering gerealiseerd kon worden. Dat betekende een nieuwe uitbreiding van het dienstverleningspakket van de Vereniging.

KERKELIJKE VRIJWILLIGERS KUNNEN VERZEKERD WORDEN

In het najaar van 1986 werden alle colleges van kerkvoogden ervan in kennis gesteld dat zij konden toetreden tot een collectieve polis voor een ongevallenverzekering ten behoeve van vrijwilligers.

Uit diverse telefoongesprekken bleek in toenemende mate belangstelling te bestaan voor een ongevallenverzekering ten behoeve van vrijwilligers, die zich geheel belangeloos voor de plaatselijke Hervormde gemeente inzetten. Want hoewel vrijwel alle colleges van kerkvoogden een aansprakelijkheidsverzekering hebben, zijn er verschillende situaties denkbaar dat, ingeval van lichamelijk letsel aan personen, een aansprake-

Vaak bevinden zich waardevolle bijbels en andere boekwerken in onze monumentale kerkgebouwen.

lijkheidsverzekering hierin niet voorziet, omdat het schuldelement ontbreekt. Daarom is een verzekering tot stand gebracht, waarop alle vrijwilligers in de Hervormde gemeenten verzekerd kunnen worden.

VERVANGINGSVERZEKERING VOOR PREDIKANTEN

Predikanten zijn geen werknemer, dus vallen zij niet onder de sociale verzekeringswetten. Dat betekent dat wanneer de predikant arbeidsongeschikt is de gemeente hem, op grond van de voor predikanten geldende rechtspositieregeling, uit eigen middelen moet doorbetalen. Daarnaast heeft de gemeente meestal ook te maken met de kosten van vervanging als gevolg van de ziekte van de predikant. Om daarin te voorzien, heeft het hoofdbestuur in 1999 acquisitie gevoerd om te komen tot een collectieve vervangingsverzekering van predikanten.

Deze polis, waarvoor tenminste 400 aanmeldingen nodig waren, is op 1 januari 2000 tot stand gekomen. Ook na 1 januari 2000 groeide het aantal toetredingen gestaag.

Wat ook gestaag groeide, was de grote hoeveelheid schadeclaims. De ontwikkeling was van dien aard, dat verzekeraars al na één jaar de polis opzegden. De polis is dus aan haar eigen succes ten onder gegaan.

Op dit moment is het nog onduidelijk of de Protestantse Kerk in Nederland voor dit risico zelf een voorziening zal treffen of dat men, zoals dat in de Hervormde situatie het geval was, dit risico bij de plaatselijke gemeenten neerlegt.

Wanneer dat laatste het geval is en wanneer ook de predikanten onder de zorgen van de ARBO-diensten komen te vallen, zou zeker aan een herstart van de polis voor een vervangingsverzekering voor predikanten gedacht kunnen worden.

BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING

Als gevolg van een toenemend aantal vragen over de gevolgen van bestuurdersaansprakelijkheid, ging het hoofdbestuur na of het wenselijk zou zijn hiervoor een voorziening te treffen. Dat leidde ertoe dat na enige studie besloten werd contact op te nemen met de verzekeringsmakelaar Marsh B.V. te Rotterdam, bij wie alle collectieve polissen van onze Vereniging zijn ondergebracht. Van die zijde werd een zeer aantrekkelijke aanbieding ontvangen, naar aanleiding waarvan het hoofdbestuur in 2002 besloot een collectieve polis tot stand te brengen. Het resultaat was dat zich eind 2002 circa 250 gemeenten hiervoor hadden aangemeld, zodat de polis per 1 januari 2003 kon ingaan.

Met de totstandkoming van deze polis, is het verzekeringspakket ten behoeve van de plaatselijke kerkelijke gemeenten op maat gemaakt, in die zin dat dit pakket voorziet in de behoeften van de plaatselijke Hervormde gemeenten.